Nr 37

Regeringens proposition med förslag om nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. och ändringar i familjebidragsförordningen (1946:99) m. m.

beslutad den 6 mars 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

ERIC HOLMQVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås delvis nya principer för ersättning åt värnpliktiga m. fl. Dagersättning åt värnpliktiga under grundutbildning föreslås utgå med ett fast belopp per dag. Detta kompletteras med ett rörligt belopp som ökar med tjänstgöringstidens längd. Nuvarande samband mellan lön och grad liksom tjänstgörings- och utbildningspremier slopas. Det familjesociala stödet anpassas till de normer som gäller inom det sociala området i samhället i övrigt. De nya ersättningsprinciperna för värnpliktiga föreslås bli tillämpade även för de vapenfria tjänstepliktiga och för dem som genomgår utbildning till värnpliktig officer, reservofficer och regementsofficer.

Värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga föreslås få ersättning som anknyter till sjukpenningförsäkringen. Denna ersättning föreslås få en nedre garantinivå. För dem som genom sin befattning i krigsorganisationen har särskilt ansvar och merarbete föreslås en speciell befattningsersättning.

Administrationen av ersättningar åt värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga förs utom beträffande befattningsersättningen över till försäkringskassorna. Härigenom avlastas kommunerna vissa administrativa uppgifter.

I propositionen läggs vidare fram förslag till lagändringar som föranleds dels av förslagen i årets budgetproposition om förbättrade värnpliktsförmåner, dels av att den nya regeringsformen har börjat tillämpas den 1 januari 1975.

1. Förslag till
Lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99)

Härigenom föreskrives i fråga om familjebidragsförordningen (1946:99)[1]

dels att 41 § skall upphöra att gälla,

dels att i 1 § 2–4 mom., 2 § 1 mom., 4, 5 och 7 §§, 9 § 3 mom., 12 § 1 och 2 mom., 13 § 3 mom., 21 § 1 mom., 29–30 §§, 34 § och 40 § 1 mom. ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att i 1 § 1, 3 och 4 mom., 3, 4, 31 och 33–36 §§ ordet "förordning" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "lag" i motsvarande form,

dels att i 1 § 3 mom. och 9 § 3 mom. ordet "krigsmakten" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "försvarsmakten" i motsvarande form,

dels att rubriken till förordningen samt 1 a och 6 §§, 9 § 2 mom., 11 § 1 mom., 12 § 3 mom., 13 § 1 och 2 mom., 14 § 1 mom., 15 §, 21 § 3 mom. och 37 § skall ha nedan angivna lydelse.

Familjebidragslag[2]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 a §[3]	
Vad i följande paragrafer med undantag av 20 § stadgas om värnpliktig skall gälla jämväl civilförsvarspliktig, å vilken *förordningen* är tillämplig enligt 1 §.	Vad i följande paragrafer med undantag av 20 § stadgas om värnpliktig skall gälla jämväl civilförsvarspliktig, å vilken *lagen* är tillämplig enligt 1 §.
Vid tillämpning av *förordningen* inom civilförsvaret skall iakttagas	Vid tillämpning av *lagen* inom civilförsvaret skall iakttagas
att familjebidrag må utgå endast till den som utbildas vid heltidskurs eller i omedelbar anslutning till sådan kurs deltager i övning,	
att vad i *förordningen* sägs om värnpliktigs hustru, hustrus barn samt frånskilda hustru skall gälla	att vad i *lagen* sägs om värnpliktigs hustru, hustrus barn samt frånskilda hustru skall gälla civil-

[1] Förordningen omtryckt 1960:152.
Senaste lydelse av
1 § 1 mom. 1966:424
1 § 3 mom. 1970:306
3 § 1971:896
29 § 1971:651
33 § –" -
34 § –"
35 § 1973:809
40 § 1 mom. 1962:674.

[2] Senaste lydelse av förordningens rubrik 1962:674.

[3] Senaste lydelse 1971:896.

Nuvarande lydelse

civilförsvarspliktigs make, makes barn och frånskilda make,

att vad som stadgas om värnpliktigs *första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd)* skall, beträffande civilförsvarspliktig som icke är i civilförsvaret inskriven värnpliktig, avse civilförsvarstjänstgöring som fullgöres tidigare än under det kalenderår, under vilket han uppnår tjugutre års ålder,

Föreslagen lydelse

försvarspliktigs make, makes barn och frånskilda make,

att vad som stadgas om värnpliktigs *grundutbildning* skall, beträffande civilförsvarspliktig som icke är i civilförsvaret inskriven värnpliktig, avse civilförsvarstjänstgöring som fullgöres tidigare än under det kalenderår, under vilket han uppnår tjugutre års ålder,

samt att tjänstgöring jämlikt 27 § 1 mom. värnpliktslagen skall motsvaras av tjänstgöring jämlikt 12 § 2 mom. och 3 mom. första stycket civilförsvarslagen.

I fråga om den vapenfria tjänsten tillämpas *förordningens* bestämmelser om värnpliktig och om tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen på vapenfri tjänstepliktig och på tjänstgöring enligt 5 § första stycket lagen om vapenfri tjänst. Bestämmelserna i 20 § *förordningen* gälla icke.

I fråga om den vapenfria tjänsten tillämpas *lagens* bestämmelser om värnpliktig och om tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen på vapenfri tjänstepliktig och på tjänstgöring enligt 5 § första stycket lagen om vapenfri tjänst. Bestämmelserna i 20 § *lagen* gälla icke.

6 §[4]

Familjepenning utgår för familjemedlem som omnämnes i 3 § med högst nedanstående belopp för dag:

	Kronor		Kronor
1) För hustru och frånskild hustru ävensom – därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsoförmögen – för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt värnpliktig med hemmavarande familjemedlem under 16 år	*17:–*	1) För hustru och frånskild hustru ävensom – därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsoförmögen – för annan familjemedlem, som förestår hemmet åt värnpliktig med hemmavarande familjemedlem under 16 år	*21:–*
2) För annan familjemedlem än som avses under 1)			8:

[4] Senaste lydelse 1973:512.

Nuvarande lydelse

När synnerliga skäl därtill äro må efter särskilt medgivande, enligt vad i 39 § stadgas, familjepenning för värnpliktigs moder, som förestår hans hem, utgå med högst *17* kronor för dag, oaktat den värnpliktige icke har hemmavarande familjemedlem under 16 år.

Föreslagen lydelse

När synnerliga skäl därtill äro må efter särskilt medgivande, enligt vad i 39 § stadgas, familjepenning för värnpliktigs moder, som förestår hans hem, utgå med högst *21* kronor för dag, oaktat den värnpliktige icke har hemmavarande familjemedlem under 16 år.

9 §

2 m o m. I andra fall än i 1 mom. sägs må bostadsbidrag beviljas endast i den mån den värnpliktige eljest skulle nödgas avstå från bostad och avståndet skulle för honom medföra betydande ekonomisk olägenhet eller han vid utryckningen icke skulle hava tillgång till lämplig bostad samt avsaknaden härav skulle för honom medföra avsevärda svårigheter. Sådant bostadsbidrag må dock ej utan tillsynsmyndighetens medgivande utgå till värnpliktig, som fullgör *första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd).*

2 m o m. I andra fall än i 1 mom. sägs må bostadsbidrag beviljas endast i den mån den värnpliktige eljest skulle nödgas avstå från bostad och avståendet skulle för honom medföra betydande ekonomisk olägenhet eller han vid utryckningen icke skulle hava tillgång till lämplig bostad samt avsaknaden härav skulle för honom medföra avsevärda svårigheter. Sådant bostadsbidrag må dock ej utan tillsynsmyndighetens medgivande utgå till värnpliktig, som fullgör *grundutbildning.*

11 §

1 m o m. Föreligga giltiga skäl för ombyte av bostad, må värnpliktig, som är berättigad till bostadsbidrag enligt vad i 9 § sägs, tillerkännas bostadsbidrag för flyttningskostnader.

Värnpliktig, som fullgör *första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd),* må dock icke utan tillsynsmyndighetens medgivande tillerkännas bostadsbidrag för flyttning till dyrare bostad eller för flyttning till annan ort. Till annan värnpliktig må bidrag till kost-

Värnpliktig, som fullgör *grundutbildning,* må dock icke utan tillsynsmyndighetens medgivande tillerkännas bostadsbidrag för flyttning till dyrare bostad eller för flyttning till annan ort. Till annan värnpliktig må bidrag till kostnader för flyttning till annan

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
nader för flyttning till annan ort beviljas allenast enligt de närmare anvisningar, som meddelas av tillsynsmyndigheten.	ort beviljas allenast enligt de närmare anvisningar, som meddelas av tillsynsmyndigheten.

12 §

3 mom. Vid bestämmande av kostnaderna för bostad enligt denna paragraf skall skälig hänsyn tagas till behovet av bostad samt till den värnpliktiges och hans hustrus bundenhet av hyresavtal eller andra åtaganden för bostadsbehovets tillgodoseende. Då fråga är om bostad i den värnpliktige eller hans hustru tillhörig fastighet, må bostadsbidrag ej beviljas med högre belopp än som motsvarar bostadens hyresvärde med tillägg för bränslekostnader.

Därest ombyte av bostad skett efter inryckningsdagen, skall hänsyn tagas till kostnaderna för den nya bostaden, om dessa äro lägre än för den förra bostaden eller eljest giltiga skäl förelegat för ombytet av bostad.

I fråga om värnpliktig, som fullgör *första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd)*, må vid bestämmandet av bostadsbidrag enligt denna paragraf, där ej i särskilt fall tillsynsmyndigheten annat medgiver, hänsyn icke tagas till större bostadskostnad än som svarar mot hyran å orten för bostad om två rum och kök.	I fråga om värnpliktig, som fullgör *grundutbildning*, må vid bestämmandet av bostadsbidrag enligt denna paragraf, där ej i särskilt fall tillsynsmyndigheten annat medgiver, hänsyn icke tagas till större bostadskostnad än som svarar mot hyran å orten för bostad om två rum och kök.

13 §

1 mom. Familjepenning utgår under tjänstgöringstiden. Har tjänstgöringen varat minst *trettio* dagar, skall familjepenning utgå för ytterligare *fem* dagar; *dock ej efter tjänstgöring jämlikt 27 § 1 mom. värnpliktslagen.*	1 mom. Familjepenning utgår under tjänstgöringstiden. Har tjänstgöringen *avsett grundutbildning och* varat minst *etthundraåttio* dagar, skall familjepenning utgå för ytterligare *trettio* dagar. *Har annan tjänstgöring än grundutbildning och repetitionsutbildning varat minst trettio dagar, skall familjepenning utgå för ytterligare fem dagar.*
Bostadsbidrag enligt 9 §, 10 § och 11 § 2 mom. utgår, beräknat för *tjänstgöringsdag*, under tjänstgöringstiden.	Bostadsbidrag enligt 9 §, 10 § och 11 § 2 mom. utgår, beräknat för *dag*, under tjänstgöringstiden *och, om tjänstgöringen avsett grundutbildning som varat minst etthundraåttio dagar, för ytterligare trettio dagar.*

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

Bostadsbidrag enligt 11 § 1 mom. utgår för kostnader för flyttning, som verkställts under tjänstgöringstiden.

2 m o m. Om särskilda skäl därtill föranleda, må familjepenning *utgå för högst tjugu dagar* och bostadsbidrag enligt 9 §, 10 § och 11 § 2 mom. för högst trettio dagar utöver de i 1 mom. angivna tiderna.

2 m o m. Om särskilda skäl därtill föranleda, må familjepenning och bostadsbidrag enligt 9 §, 10 § och 11 § 2 mom. *utgå* för högst trettio dagar utöver de i 1 mom. angivna tiderna.

Bostadsbidrag enligt 11 § 1 mom. må, om särskilda skäl därtill äro, utgå jämväl för kostnader för flyttning, som verkställts inom trettio dagar efter tjänstgöringstidens slut.

Vad *ovan i detta moment* stadgats *om familjepenning* skall *i fråga om värnpliktig, som fullgjort tjänstgöring jämlikt 27 § 1 mom. värnpliktslagen*, äga tillämpning *allenast därest tjänstgöringen upphört tidigare än som vid tjänstgöringens början kunde förutsättas.*

Vad i *första stycket* stadgats skall *ej* äga tillämpning *i fråga om grundutbildning som varat minst etthundraåttio dagar.*

Bestämmelserna *om bostadsbidrag* i detta moment skola icke gälla såvitt angår värnpliktig som fullgjort allenast *repetitions- eller befälsövning eller sådana övningar i förening.*

Bestämmelserna i detta moment skola icke gälla såvitt angår värnpliktig som fullgjort allenast *repetitionsutbildning i annan mån än att familjepenning må utgå därest tjänstgöringen upphört tidigare än som vid tjänstgöringens början kunde förutsättas.*

Storleken av familjepenning och bostadsbidrag, som i detta moment avses, bestämmes med hänsyn till föreliggande behov.

14 §

1 m o m.[5] Där *Konungen* ej annorlunda förordnar, må värnpliktig, som driver näring eller rörelse, erhålla näringsbidrag till bestridande av avlöningskostnader, som uppkomma till följd av att särskild arbetskraft måste anlitas för att under den värnpliktiges tjänstgöring helt eller delvis ersätta honom. Vad nu sagts skall gälla

1 m o m. Där *regeringen* ej annorlunda förordnar, må värnpliktig, som driver näring eller rörelse, erhålla näringsbidrag till bestridande av avlöningskostnader, som uppkomma till följd av att särskild arbetskraft måste anlitas för att under den värnpliktiges tjänstgöring helt eller delvis ersätta honom. Vad nu sagts skall gälla

[5] Senaste lydelse 1962:674.

Nuvarande lydelse

jämväl för det fall, att den värnpliktige är anställd i näring eller rörelse, som innehaves av hans hustru. Näringsbidrag som nu sagts må ej utan tillsynsmyndighetens medgivande utgå till värnpliktig, som fullgör *första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd).*

Föreslagen lydelse

jämväl för det fall, att den värnpliktige är anställd i näring eller rörelse, som innehaves av hans hustru. Näringsbidrag som nu sagts må ej utan tillsynsmyndighetens medgivande utgå till värnpliktig, som fullgör *grundutbildning.*

15 §[6]

Därest hinder möter mot näringens eller rörelsens fortsatta bedrivande under den värnpliktiges tjänstgöring men förutsättningar finnas för näringens eller rörelsens återupptagande efter tjänstgöringens slut, kan särskilt bidrag beviljas för bestridande under tjänstgöringen av utgifter, som prövas nödvändiga för att näringen eller rörelsen skall kunna av den värnpliktige efter tjänstgöringens slut återupptagas. Näringsbidrag som nu sagts må ej utan tillsynsmyndighetens medgivande utgå till värnpliktig, som fullgör *första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd).*

Därest hinder möter mot näringens eller rörelsens fortsatta bedrivande under den värnpliktiges tjänstgöring men förutsättningar finnas för näringens eller rörelsens återupptagande efter tjänstgöringens slut, kan särskilt bidrag beviljas för bestridande under tjänstgöringen av utgifter, som prövas nödvändiga för att näringen eller rörelsen skall kunna av den värnpliktige efter tjänstgöringens slut återupptagas. Näringsbidrag som nu sagts må ej utan tillsynsmyndighetens medgivande utgå till värnpliktig, som fullgör *grundutbildning.*

Näringsbidrag enligt denna paragraf må beviljas med högst femtio kronor för dag.

21 §

3 m o m. Om vad som förstås med lämpligt arbete gäller vad därom stadgas i *förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor.*

3 m o m. Om vad som förstås med lämpligt arbete gäller vad därom stadgas i *lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring.*

37 §

Den, som i ansökan om familjebidrag lämnar *medvetet* oriktig uppgift, *straffes med dagsböter, där* ej gärningen *enligt allmänna strafflagen* är belagd med *strängare* straff. *Böterna tillfalla kronan.*

Den, som i ansökan om familjebidrag *uppsåtligen* lämnar oriktig uppgift, *dömes till böter, om* ej gärningen är belagd med straff *i brottsbalken.*

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 6 § samt 13 § 1 och 2 mom. den 1 juli 1975, och i övrigt en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

[6] Senaste lydelse 1972:333.

2. Förslag till
Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

Härigenom föreskrives i fråga om värnpliktslagen (1941:967)[1]

dels att 28 § 2 mom. och 46 § skall upphöra att gälla,

dels att i 1, 3, 5, 7, 9, 13, 15, 25 27, 30, 31, 42 och 45 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att i 8 § samt 27 § 1 och 3 mom. ordet "krigsmakten" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "försvarsmakten" i motsvarande form,

dels att i 45 § ordet "lappbefolkningen" skall bytas ut mot "samebefolkningen",

dels att 10 och 17 §§, 28 § 1 mom., 33, 34, 41 och 44 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 §[2]	
Inskrivningsnämnd består av ordförande och icke militära ledamöter till det antal *Konungen* bestämmer, dock minst en för varje till nämndens verksamhetsområde hörande landstingskommun eller *stad* som ej tillhör landstingskommun.	Inskrivningsnämnd består av ordförande och icke militära ledamöter till det antal *regeringen* bestämmer, dock minst en för varje till nämndens verksamhetsområde hörande landstingskommun eller *kommun* som ej tillhör landstingskommun.

För ordförande och annan ledamot i inskrivningsnämnd skall finnas ersättare.

Ordförande i inskrivningsnämnd är inskrivningschefen. Finnes mer än en nämnd inom inskrivningsområdet, utser värnpliktsverket en militär tjänsteman av lägst överstelöjtnants eller kommendörkaptens grad att vara ordförande i nämnd där inskrivningschefen ej ingår. Ersättare för ordföranden är en militär tjänsteman av lägst överstelöjtnants eller kommendörkaptens grad som värnpliktsverket utser.

De icke militära ledamöterna och ersättare för dessa utses för tre år av vederbörande landsting eller *stadsfullmäktige* i *stad* som ej tillhör landstingskommun.	De icke militära ledamöterna och ersättare för dessa utses för tre år av vederbörande landsting eller *kommunfullmäktige* i *kommun* som ej tillhör landstingskommun.

[1] Lagen omtryckt 1969:378.
Senaste lydelse av 27 § 1 mom. 1972:332.
[2] Senaste lydelse 1972:331.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

17 §

Beträffande rätt till ersättning för inställelse vid inskrivningsförrättning gäller vad därom är särskilt bestämt.

Den som inställer sig vid inskrivningsförrättning är i samband därmed berättigad till penningbidrag, fri resa, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. Avlider inskrivningsskyldig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt inskrivningsskyldig under inskrivningsförrättning. Om inskrivningsskyldigs rätt till ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under inskrivningsförrättning föreskrives i militärersättningsförordningen (1950:261).

28 §

1. Då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver, må *Konungen efter statsrådets hörande* till tjänstgöring inkalla samtliga värnpliktiga eller värnpliktiga till det större eller mindre antal, som finnes behövligt. Erfordras i fall, då icke samtliga värnpliktiga inkallats till sådan tjänstgöring, att de värnpliktiga äro inkallade under längre tid, skall inkallad personal efter lämplig tidrymd såvitt möjligt avlösas.

1. Då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver, må *regeringen* till tjänstgöring inkalla samtliga värnpliktiga eller värnpliktiga till det större eller mindre antal, som finnes behövligt. Erfordras i fall, då icke samtliga värnpliktiga inkallats till sådan tjänstgöring, att de värnpliktiga äro inkallade under längre tid, skall inkallad personal efter lämplig tidrymd såvitt möjligt avlösas.

33 §

Beträffande värnpliktigs förmåner i samband med tjänstgöring *samt ersättning i anledning av skada, som han ådragit sig under tjänstgöring, gäller vad därom är särskilt stadgat.*

Värnpliktig är i samband med tjänstgöring *berättigad till penningbidrag, särskilda ersättningar för viss tjänstgöring, premier, utryckningsbidrag, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering, fri utrustning, fri hälso- och sjukvård*

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	samt särskilt olycksfallsskydd. Avlider värnpliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo. Staten meddelar grupplivförsäkring för dödsfall åt värnpliktig under tjänstgöring.
	Om värnpliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1946:99) och militärersättningsförordningen (1950:261).
Vid inkallelse till värnpliktstjänstgöring enligt 28 § må föreskrivas, att värnpliktig skall medföra proviant för högst tre dagar samt förse sig med beklädnad, intill dess sådan anskaffats. Skälig ersättning härför skall beredas honom av *kronan.*	Vid inkallelse till värnpliktstjänstgöring enligt 28 § må föreskrivas, att värnpliktig skall medföra proviant för högst tre dagar samt förse sig med beklädnad, intill dess sådan anskaffats. Skälig ersättning härför skall beredas honom av *staten.*

34 §

Inskriven värnpliktig, som ej är inkallad till tjänstgöring eller inskriven i sjömansregister och anställd *ombord* på svenskt handelsfartyg i när- eller fjärrfart, skall vidtaga sådan åtgärd att postförsändelse från militär myndighet utan dröjsmål kan komma honom tillhanda.	Inskriven värnpliktig, som ej är inkallad till tjänstgöring eller inskriven i sjömansregister och anställd *som sjöman enligt sjömanslagen (1973:282)* på svenskt handelsfartyg i när- eller fjärrfart, skall vidtaga sådan åtgärd att postförsändelse från militär myndighet utan dröjsmål kan komma honom tillhanda.

41 §

Såsom laga förfall enligt denna lag anses att någon är inskriven som elev vid ungdomsvårdsskola, intagen i häkte, *fångvårdsanstalt,* arbetsanstalt eller allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller att han är sjuk eller genom	Såsom laga förfall enligt denna lag anses att någon är inskriven som elev vid ungdomsvårdsskola, intagen i häkte, *kriminalvårdsanstalt,* arbetsanstalt eller allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller att han är sjuk eller

Nuvarande lydelse

annan omständighet, som han ej bort förutse eller eljest utgör giltig ursäkt, hindrats att fullgöra vad som ålegat honom.

Värnpliktig som är inskriven i sjömansregister skall anses ha laga förfall när han är anställd *ombord* på svenskt handelsfartyg i när- eller fjärrfart.

Föreslagen lydelse

genom annan omständighet, som han ej bort förutse eller som eljest utgör giltig ursäkt, hindrats att fullgöra vad som ålegat honom.

Värnpliktig som är inskriven i sjömansregister skall anses ha laga förfall när han är anställd som *sjöman enligt sjömanslagen (1973:282)* på svenskt handelsfartyg i när- eller fjärrfart.

44 §

Konungen äger föreskriva, att bestämmelserna i denna lag icke skola tillämpas å personal, som på annan grund än värnplikt är tjänstgöringsskyldig vid *krigsmakten*.

I vad mån fullgjord sådan tjänstgöringsskyldighet skall anses motsvara tjänstgöring enligt denna lag bestämmer *Konungen*.

Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning å personal *tillhörande* lots- och *fyrstaten*.

Regeringen äger föreskriva, att bestämmelserna i denna lag icke skola tillämpas å personal, som på annan grund än värnplikt är tjänstgöringsskyldig vid *försvarsmakten*.

I vad mån fullgjord sådan tjänstgöringsskyldighet skall anses motsvara tjänstgöring enligt denna lag bestämmer *regeringen*.

Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning å personal *vid* lots- och *fyrväsendet*.

Särskilda bestämmelser gälla för värnpliktig som erhållit tillstånd till vapenfri tjänst.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

3. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1966:413) om vapenfri tjänst[1]

dels att 23 § skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 23 § skall utgå,

dels att i 2 § ordet "krigsmakten" skall bytas ut mot "försvarsmakten",

dels att i 5, 7, 10 och 22 §§ ordet "Konungen" respektive orden "Kungl. Maj:t" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 8 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	8 a §
	Vapenfri tjänstepliktig är berättigad till samma förmåner i samband med tjänstgöring som enligt 33 § första stycket värnpliktslagen (1941:967) tillkomma värnpliktig i samband med värnpliktstjänstgöring.
	Om vapenfri tjänstepliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1946:99) och militärersättningsförordningen (1950:261).

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

[1] Senaste lydelse av 5 § 1972:335.

4. Förslag till
Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Härigenom föreskrives att i civilförsvarslagen (1960:74) skall införas ett nytt moment, 12 § 5 mom., av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

5 mom. Om ej annat följer av tredje stycket, är civilförsvarspliktig vid fullgörande av civilförsvarsplikt inom det allmänna civilförsvaret eller verkskyddet berättigad till penningbidrag eller civilförsvarspenning, särskilda ersättningar för viss tjänstgöring, premier, reseförmåner, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. Avlider civilförsvarspliktig under tid då han är berättigad till fri sjukvård, utgår begravningshjälp till hans dödsbo.

Civilförsvarspliktig är under sådan föreskriven tjänstgöring i det allmänna civilförsvaret som fullgöres efter inskrivning i civilförsvaret och under föreskriven tjänstgöring vid försvarsmakten berättigad till särskilt olycksfallsskydd. Under sådan tjänstgöring meddelar staten grupplivförsäkring för dödsfall åt civilförsvarspliktig.

Om ej regeringen föreskriver annat, utgår förmån enligt första stycket ej för deltagande i annan övning än övning i omedelbar anslutning till tjänstgöring för utbildning eller för dygn, under vilket mindre än sju timmar tagas i anspråk för tjänstgöring och färd till eller från tjänstgöringsplatsen.

Om civilförsvarspliktigs rätt till familjebidrag och ersättning för

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	skada eller sjukdom som han ådrager sig under tjänstgöring föreskrives i familjebidragslagen (1946:99) och förordningen (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-03-06

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Holmqvist

Proposition med förslag om nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. och ändringar i familjebidragsförordningen (1946:99) m. m.

Nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl.

Inledning

Det nuvarande förmånssystemet för värnpliktiga utformades i väsentliga delar vid tiden för andra världskriget. Även om förmånssystemet efter hand har genomgått vissa förändringar har utvecklingen under senare år utom och inom försvaret gett anledning att se över principerna för förmåner till de värnpliktiga m. fl. De värnpliktigas ekonomiska och sociala situation har förändrats bl. a. i fråga om familjebildning och bostadskostnader. Även de värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden har reformerats. Ändringar och tillägg som efter hand har skett i förmånsförfattningarna har gjort det svårt att få en helhetsbild av förmånstypernas inbördes sammanhang och avvägning samt att bedöma förmånssystemets kostnader. För civilförsvarets del har erfarenheterna visat att nuvarande förmånssystem, som beslutades år 1962, behöver anpassas till civilförsvarets ändrade utbildningsorganisation och personalstruktur.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades i november 1970 en sakkunnig med uppdrag att företa utredning rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. Den sakkunnige som antog namnet *utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl.*[1] (UFV) överlämnade i november 1972 betänkandet (SOU 1972:68–69) Värnpliktsförmåner. I betänkandet redovisas principförslag rörande förmåner åt värnpliktiga. Utredningen överlämnade i oktober 1973 betänkandet (SOU 1973:40) Civilförsvarsförmåner med förslag till nytt förmånssystem för de civilförsvarspliktiga.

[1] Utredningsman riksdagsmannen Sven Mellqvist

Yttranden över betänkandet Värnpliktsförmåner har avgetts av överbefälhavaren (ÖB) efter hörande av försvarsgrenscheferna, försvarets civilförvaltning (FCF), försvarets sjukvårdsstyrelse (SjvS), fortifikationsförvaltningen (FortF), försvarets materielverk (FMV), värnpliktsverket (VPV), dåvarande militärpsykologiska institutet (MPI), försvarets rationaliseringsinstitut (FRI), civilförsvarsstyrelsen (Cfs), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), socialstyrelsen, riksförsäkringsverket (RFV), riksrevisionsverket (RRV), riksskatteverket (RSV), statens järnvägar (SJ), försäkringsdomstolen, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Kronobergs, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs samt Norrbottens län, försvarets personalvårdsnämnd (FPVN), centrala studiehjälpsnämnden (CSN), yrkesskadeförsäkringskommittén, 1972 års skatteutredning, Svenska kommunförbundet, kommunstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner, Försäkringskasseförbundet (FKF), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Arbetsgruppen för 1972 års värnpliktskonferens (Vpl AG) Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU), Centerns ungdomsförbund (CUF), Moderata ungdomsförbundet (MUF) samt Sveriges förenade studentkårer (SFS). Yttranden har dessutom avgetts av Lantbrukarnas riksförbund (LRF) samt Vuxenstuderandes Riksorganisation (VRO). FKF har bifogat yttranden från samtliga allmänna försäkringskassor. Vissa andra remissinstanser har också bifogat yttranden som de har inhämtat.

Yttranden över betänkandet Civilförsvarsförmåner har avgetts av ÖB, FCF, Cfs, FRI, FPVN, socialstyrelsen, RFV, RRV, RSV, AMS, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Jämtlands samt Norrbottens län, yrkesskadeförsäkringskommittén, biståndsutbildningsnämnden (BUN), Svenska kommunförbundet, LO, TCO, SACO, SR, SAF, Sveriges civilförsvarsförbund samt LRF.

Med utgångspunkt i UFV:s betänkanden, remissutlåtanden i anledning av dessa, förslag från värnpliktskonferenser, värnpliktiga arbetsgrupper, politiska ungdomsförbund m. m. uppdrog jag åt en arbetsgrupp inom försvarsdepartementet att arbeta fram förslag till nytt ersättningssystem för värnpliktiga m. fl. Arbetsgruppens förslag redovisades i november 1974 i en departementspromemoria (Ds Fö 1974:2) med principiella förslag angående ersättning åt värnpliktiga m. fl.

Över promemorian har yttranden avgetts av ÖB efter hörande av försvarsgrenscheferna, FCF, försvarets forskningsanstalt (FOA), FRI, Cfs, AMS, socialstyrelsen, RFV, RRV, RSV, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Kronobergs, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Norrbottens län, FPVN, BUN, Svenska kommunförbundet, FKF, Stockholms socialnämnd på uppdrag av kommunstyrelsen i Stockholms kommun, sociala centralnämnden i Göteborg på uppdrag av kommunstyrelsen i Göteborgs kommun, kommunstyrelsen i Malmö kommun, SACO, TCO, SR, LO, SAF, Arbetsgruppen för 1974 års värnpliktskonferens (Vpl AG), Reservofficerarnas centralorganisation

(RC), SSU, CUF, MUF, Folkpartiets ungdomsförbund (FPU), SFS, LRF samt Krigsskolornas kadetträd (KKR).

Ersättning m. m. åt värnpliktiga

Nuvarande ordning

Dagersättning och särskilda ersättningar

Under tiden för föreskriven tjänstgöring får värnpliktig penningbidrag. Penningbidraget avser att täcka smärre personliga utgifter som den värnpliktige har. Det utgår med belopp, som varierar efter den militära graden. Sedan den 1 juli 1973 utgår penningbidraget med följande belopp för dag.

Tjänstegrad	Penningbidrag under grundutbildning och repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning	Penningbidrag under annan tjänstgöring enligt värnpliktslagen
	A	B
Menig	8:–	11:–
Korpral (gruppbefäl)	9:75	11:–
Korpral (plutons- och kompanibefäl)	11:75	11:–
Furir	13:–	13:–
Överfurir	–	14:50
Sergeant	15:25	17:25
Fänrik, fanjunkare	18:–	20:50
Löjtnant	–	24:–
Kapten och högre	–	28:50

Utbildning till kompanibefäl eller motsvarande utbildning som inte sker enligt värnpliktslagen räknas i penningbidragshänseende till grundutbildning. Under utbildning till regementsofficer kan värnpliktig, om han så önskar, efter ett visst antal månaders tjänstgöring i stället för penningbidrag enligt nyss angivna regler få särskilt penningbidrag. Detta utgår med belopp som motsvarar hälften av månadslönen i löneklass A 7 ortsgrupp 4 (numera T 3) för ogift värnpliktig och två tredjedelar av lönen i A 7 (numera T 3) i den ortsgrupp till vilken utbildningsanstalten hör för gift värnpliktig. Det särskilda penningbidraget utesluter familjebidrag och är till viss del beskattningsbart. Nuvarande system innebär således att en värnpliktig aspirant kan välja den ersättningsform som bäst tillgodoser hans intressen.

Penningbidrag utgår också i samband med inskrivningsförrättning med 8 kr. för dag.

Värnpliktig får särskild ersättning vid sjö- och flygtjänstgöring. Vid sjötjänstgöring utgår sjötillägg med belopp som varierar efter den värnpliktiges tjänstegrad och arten av sjötjänsten. Vid dykning utgår dykningstillägg och vid flygning alternativt bl. a. flygelevtillägg, flygtillägg och flygrisktillägg. Under deltagande i

tornträning och fallskärmshoppning utgår hopptillägg med 600 kr. för månad. Dessa särskilda ersättningar utgör skattepliktig inkomst.

Premier och utryckningsbidrag

Till värnpliktiga som har längre grundutbildningstid än värnpliktiga i allmänhet och/eller genomgår befälsutbildning utgår två slag av premier, nämligen utbildningspremie och tjänstgöringspremie. Utbildningspremie utgår till värnpliktig, som har uttagits för och med godkända vitsord genomgått viss utbildning. För utbildning till befattning för värnpliktig i kategori E vid flottan är utbildningspremien 12:50 kr. för dag efter 230 dagars tjänstgöring. För värnpliktigt gruppbefäl utgår en fast summa om 325 kr. För utbildning till befattning för plutonsbefäl utgår 15:50 kr. för dag efter 230 dagars tjänstgöring och för utbildning till militär befattning för kompanibefäl och till regementsofficer tillkommer en utbildningspremie som för flertalet uppgår till 4 000 kr. För utbildning till reservofficer tillkommer ytterligare utbildningspremie efter genomgängen utbildning.

Utbildningspremie utgår inte för vapenfri tjänstgöring.

Tjänstgöringspremie utgår till värnpliktig under grundutbildning och motsvarande utbildning med 4 kr. för dag efter 230 dagars tjänstgöring. Även värnpliktiga som befälsutbildas får denna premie. Motsvarande gäller under tjänstgöring för vapenfri tjänstepliktig. Tjänstgöringspremie utgår även vid särskild övning och mobiliseringsövning och då med 38:50 kr. för dag.

Värnpliktig som helt eller delvis genomgår utbildning, som kan kvalificera för utbildningspremie, men inte blir berättigad till sådan premie får i stället tillägg till tjänstgöringspremie. Tillägget utgår efter 305 dagars tjänstgöring med 4 kr. för dag.

För att underlätta övergången från grundutbildning till civil verksamhet får värnpliktig och vapenfri tjänstepliktig utryckningsbidrag med 400 kr.

Familjesocialt stöd

Militärtjänstgöringen innebär som regel att den värnpliktige mister sina civila inkomster. Familjebidragssystemet avser inte att kompensera för detta inkomstbortfall utan i stället att garantera anhörig, som för sin försörjning är beroende av den värnpliktige, uppehälle inom den ram som familjebidragsförfattningarna anvisar. Anhörig som bor tillsammans med den värnpliktige skall vidare vid behov tryggas i fråga om bostadskostnaden. Även ensamstående värnpliktig kan i vissa fall få bidrag till bostadskostnaden. Näringsidkare har i en del fall möjlighet att få bidrag till sitt företag. Medel kan också ställas till förfogande för sjukvård och begravningskostnader.

Enligt gällande bestämmelser är det medlemmarna i den värnpliktiges familj som blir ersättningsberättigade. Som medlem av familjen anses enligt familjebidragsförordningen hustru som den värn-

pliktige lever tillsammans med samt barn under 16 år som står under hans vårdnad. Husföreståndarinna räknas också som familjemedlem, om den värnpliktige bor tillsammans med egna eller hustruns minderåriga barn och saknar maka eller om han bor tillsammans med hustrun och hon är arbetsoförmögen. Fränskild eller hemskild hustru, värnpliktigs andra barn än som har nämnts i det föregående, hans hustrus barn och hans föräldrar kan även anses vara familjemedlemmar, nämligen om den värnpliktige är underhållsskyldig mot dem och har lämnat väsentligt bidrag till deras uppehälle. Andra anhöriga exempelvis fosterbarn, fosterföräldrar och under äktenskapsliknande förhållande stadigvarande sammanlevande kvinna – kan i vissa fall jämställas med familjemedlemmar.

Nuvarande familjemedlemsbegrepp bygger i allt väsentligt på begreppen i giftermålsbalken och föräldrabalken.

Enligt gällande bestämmelser utgår familjebidrag kontant i form av familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag.

Familjepenning kan fr. o. m. den 1 juli 1973 beviljas med högst 17 kr. för dag för hustru, frånskild hustru och – under vissa villkor – husföreståndarinna samt med högst 8 kr. för dag för annan familjemedlem.

Bor värnpliktig tillsammans med familjemedlem, utgår enligt gällande bestämmelser bostadsbidrag motsvarande kostnaderna för den värnpliktiges och familjemedlemmens bostad. Värnpliktig som vid tjänstgöringens början inte bor tillsammans med familjemedlem får enligt nu gällande bestämmelser bostadsbidrag endast om det finns synnerliga skäl. I andra fall, dvs. när den värnpliktige inte bor tillsammans med familjemedlem som avses i familjebidragsförordningens mening, får bostadsbidrag beviljas endast i den mån den värnpliktige annars skulle tvingas avstå från bostad och detta skulle medföra betydande ekonomisk olägenhet för honom eller om han vid utryckningen inte skulle ha tillgång till lämplig bostad och detta skulle medföra avsevärda svårigheter.

Bostadsbidrag utgår i princip med belopp som motsvarar de faktiska kostnaderna. För värnpliktig under grundutbildning får i princip hänsyn inte tas till större bostadskostnader än hyran på orten för bostad om två rum och kök. I vissa fall kan bostadsbidrag utgå för mer än en bostad.

Den värnpliktige kan få särskilt bostadsbidrag för uppvärmningskostnader (bränslebidrag), för flyttningskostnader och för magasineringskostnader.

Enligt gällande bestämmelser kan sjukbidrag utges vid familjemedlems sjukdom för att täcka kostnader – i den mån dessa inte ersätts av allmän försäkringskassa – för nödvändig vård och transport till och från läkare eller vårdanstalt m. m. För annan än sammanboende hustru och minderårigt barn utgår bidrag endast om det finns skäl att anta att den värnpliktige skulle ha bidragit till kostnaderna om tjänstgöringen inte hade kommit emellan. I vissa fall kan sjukbidrag utgå för tandvård.

Vid familjemedlems frånfälle skall begravningsbidrag utgå med 2 000 kr. för hustru och 1 000 kr. för annan familjemedlem.

Värnpliktig som driver näring eller rörelse kan få näringsbidrag med f. n. högst 50 kr. för dag för att bestrida avlöningskostnader, som uppkommer till följd av att ersättare måste anlitas för att under tjänstgöringen helt eller delvis ersätta den värnpliktige. Detta gäller även fall när den värnpliktige är anställd i näring eller rörelse som innehas av hans hustru. Bidrag får dock inte utgå för att avlöna den värnpliktiges hustru eller hans barn under 16 år. Bidrag kan beviljas för att under tjänstgöringen täcka utgifter (exempelvis lokalhyra, räntor, försäkringspremier, bilskatt, vissa fasta telefonavgifter o. d.), som är nödvändiga för att näring eller rörelse, som har måst läggas ned under tjänstgöringen, skall kunna återupptas efter tjänstgöringens slut. Näringsbidraget är skattepliktigt.

Den värnpliktiges rätt till familjebidrag är fastslagen i familjebidragsförordningen. Rätten är förbunden med villkoret, att det skall föreligga behov av bidrag. Behovsprövningen som till sin karaktär närmast är en inkomstprövning är av två slag: normerad behovsprövning och fri behovsprövning.

Den normerade behovsprövningen tillämpas, när familjepenning och bostadsbidrag skall fastställas för den värnpliktiges närmaste familjemedlemmar, dvs. hustru och minderåriga barn. Bestämmelserna innefattar regler för om och i vilken mån inkomster i familjen skall inverka på det maximala familjebidrag, som skulle ha utgått, om sådana inkomster inte hade förelegat (familjebidragsbehovet).

Vid bestämmandet av familjebidrag (familjepenning och bostadsbidrag) för andra familjemedlemmar än hustru och minderåriga barn och i övriga fall skall fri behovsprövning användas.

Skillnaden mellan normerad behovsprövning och fri behovsprövning är närmast att familjemedlemmars inkomster vid den fria behovsprövningen inte påverkar bidragsbeloppet enligt de speciella regler, som har utformats för den normerade behovsprövningen, utan efter vad som med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet får anses skäligt. Detta medför att några bestämda regler för den fria behovsprövningen inte kan ges. Den fria behovsprövningen får dock inte leda till ett bättre bidragsresultat än om normerad behovsprövning hade tillämpats.

Oavsett vilken behovsprövning som tillämpas bortses helt från de ersättningar och förmåner som utgår till den värnpliktige själv vid hans tjänstgöring.

Semesterlön som värnpliktig uppbär under militärtjänstgöringen, skall inte beaktas vid behovsprövningen. Inte heller tas hänsyn till vissa sociala förmåner som allmänt barnbidrag och studiebidrag. Underhållsbidrag, bidragsförskott, periodiska understöd, sjukpenning, föräldrapenning, ersättning under tid för arbetslöshet, pensioner samt livräntor o. d. kan däremot helt eller delvis verka reducerande på familjebidraget.

Alla bidrag utom näringsbidraget är skattefria.

Resor

Under tjänstgöring får värnpliktig fri resa vid in- och utryckning, vid tjänstledighet för enskild angelägenhet av synnerlig vikt och i form av s. k. fria ledighetsresor. Antalet fria ledighetsresor beräknas till en för varje hel tjänstgöringsperiod om 30 dagar under grundutbildningen och en för varje hel tjänstgöringsperiod om 60 dagar under annan utbildning.

Fr. o. m. den 1 juli 1974 får värnpliktiga under grundutbildning och fr. o. m. den 1 augusti 1974 värnpliktiga under repetitionsutbildning dessutom köpa ett valfritt antal resor till ett enhetspris av 10 kr. per resa (s. k. Vpl 10). Både fria ledighetsresor och "Vpl 10-resor" gäller till valfri plats inom landet med allmänna kommunikationer. Transporter till hemorten sker i stor omfattning också med särskild chartertrafik. Flyg får användas vid fri ledighetsresa till och från Gotland och i allmänhet om reseavståndet till hemorten är mer än 800 km. I dessa fall får värnpliktig dessutom köpa en 10-kronors flygresa per 30-dagarsperiod.

Om allmänt kommunikationsmedel saknas eller inte kan anlitas utan avsevärd tidsförlust får annat färdmedel, t. ex. bil, användas varvid resekostnadsersättning utgår. För ledighets- samt in- och utryckningsresor utanför Sverige kan ersättning utgå enligt särskilda föreskrifter.

Vad som här har sagts om fria resor till värnpliktig gäller även vapenfri tjänstepliktig.

Fri resa tillhandahålls också i samband med inskrivningsförrättning.

Naturaförmåner och vissa ersättningar

Värnpliktig får fri förplägnad, fri inkvartering samt fri hälso- och sjukvård under tjänstgöring samt under in- och utryckningsdagar. Fri hälso- och sjukvård erhåller värnpliktig även under färd till eller från tjänstgöringen. Värnpliktig som vid utryckningen vårdas på militär sjukvårdsavdelning har rätt till fri sjukvård där under högst 90 dagar efter utryckningen.

Värnpliktig kan under vissa förutsättningar i stället för fri förplägnad få förplägnadsersättning, måltidsersättning, mässpenningar och färdkostersättning. Förplägnadsersättning utgår främst när den värnpliktige är tjänstledig eller på grund av sjukdom inte befinner sig vid förbandet. Måltidsersättning utbetalas huvudsakligen vid egentlig tjänsteresa och när den värnpliktige inte får förplägnad i tjänsten. Mässpenning utgår vid sjötjänstgöring till befäl och viss annan personal. Färdkostersättning utgår vid fria resor till och från hemorten om restiden är mer än tio timmar. I vissa fall får värnpliktig inkvarteringsersättning i stället för fri inkvartering. Om övernattning är nödvändig vid fri resa får värnpliktig ersättning för nattlogi. Värnpliktig som har tillstånd att i tjänsten använda egna kläder får beklädnadsersättning.

Vapenfri tjänstepliktig får samma naturaförmåner och kontanta ersättningar som värnpliktig. Detta gäller också inskrivningsskyldig under inskrivningsförrättning och motsvarande prövning.

Ersättning vid olycksfall m. m.

Värnpliktig som under tjänstgöringen skadas vid olycksfall erhåller ersättning för läkarvård, tandläkarvård, sjukhusvård, resor, läkemedel och särskilda hjälpmedel, t. ex. proteser.

Vidare utgår sjukpenning om olycksfallet har medfört sjukdom som förorsakat förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av den med minst hälften. Sjukpenning utgår inte för tid under vilken tjänstgöringen varar. Sjukpenningens storlek utgör 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten som i sin tur bestäms av den skadades årliga arbetsförtjänst. Med årlig arbetsförtjänst avses det belopp vartill den skadades inkomst kan antas uppgå vid skadetillfället utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet. Arbetsförtjänsten får ibland uppskattas, t. ex. om den skadade inte har haft regelbunden inkomst eller om inkomstnivån har förändrats under året närmast före skadans inträffande. En maximigräns finns så till vida att arbetsförtjänsten inte får beaktas i den mån den överstiger fem gånger basbeloppet vid skadeårets ingång. Den årliga arbetsförtjänsten skall alltid anses uppgå till minst två och en halv gånger basbeloppet.

Invalidlivränta utgår till den skadade, om skadan efter det akuta sjukdomstillståndets upphörande medför en invaliditet som nedsätter arbetsförmågan med minst 10 %. Livräntan kan fastställas för viss tid eller utan tidsbegränsning. Den bestäms med ledning av ett ersättningsunderlag. Ersättningsunderlaget utgör viss del av den skadades arbetsförtjänst. Vid bestämmande av arbetsförtjänsten tillämpas samma maximi- och minimiregel som nyss angavs. Den årliga livräntan utgör en viss andel av ersättningsunderlaget. Denna andel är mindre ju lägre invaliditetsgraden är. Vid total förlust av arbetsförmågan utgör livräntan 11/12 av ersättningsunderlaget. Har arbetsförmågan nedsatts med minst 30 %, bestäms livräntan till en mot nedsättningsgraden svarande andel av ersättningsunderlaget, minskad med 1/12 av detta. Vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än 30 % utgår livräntan med den del av 2/3 av ersättningsunderlaget som svarar mot nedsättningsgraden.

Medför olycksfallet den skadades död utgår begravningshjälp med ett belopp som utgör 20 % av basbeloppet vid ingången av det år då dödsfallet inträffade. Dessutom kan utgå efterlevnadslivränta till änka eller änkling, frånskild make, barn under 19 år samt föräldrar till den avlidne. Med änka likställs under vissa förutsättningar ogift kvinna. Förmånen är inte behovsprövad när det gäller änka och barn medan i

fråga om änkling och föräldrar livränta utgår bara om den efterlevande genom dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll. Livränta till änka utgår med ett årsbelopp motsvarande 1/3 av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, beräknad på samma sätt som gäller när sjukpenninggrundande inkomst och ersättningsunderlag fastställs. När änkan fyllt 67 år sänks livräntan till 1/4 av arbetsförtjänsten. Livränta till barn utgår med 1/6 av arbetsförtjänsten. Samtliga livräntor är fr. o. m. år 1968 värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet.

Rätten till ersättning gäller inte bara skador under själva tjänstgöringen utan också skador under vissa färder. Ersättning utgår sålunda vid olycksfall under färd till tjänstgöring som skall påbörjas och under färd från avslutad tjänstgöring liksom under färd i samband med permission och fritid. Vidare ersätts skada som har inträffat under vistelse i tjänstgöringslokal eller inom tjänstgöringsområdet även om vederbörande inte tjänstgör vid skadetillfället. Dessutom kan ersättning utgå för skador under uppehåll på allmän plats inom tjänstgöringsorten eller den omgivning av orten där personalen vanligen vistas under fritid.

Vad som nu har sagts om olycksfall gäller också i fråga om sjukdom.

Värnpliktig åtnjuter vidare s ä r s k i l t o l y c k s f a l l s s k y d d som infördes år 1969. Olycksfallsskyddet omfattar skador som inträffar under själva tjänstgöringen samt under in- och utryckningsresor men inte skador som inträffar utanför förläggningen under ledighet och fritid. Det gäller inte heller vid dödsfall. Ersättning utgår vid bestående arbetsoförmåga på grund av skadan. Vid fullständig invaliditet uppgår ersättningen till 150 000 kr. Vid partiell invaliditet utgår ett i motsvarande mån lägre belopp. Det särskilda olycksfallsskyddet är inte samordnat med andra förmåner av social natur som utgår av statsmedel vid invaliditet i annan mån än att invaliditetsersättning enligt kungörelsen (1969:113) om statligt förarskydd avräknas. Dessutom gäller i fall då staten är skadeståndsskyldig att den sammanlagda ersättningen i princip inte får överstiga vad som motsvarar fullt skadestånd.

Värnpliktig har samma g r u p p l i v f ö r s ä k r i n g s s k y d d vid dödsfall som arbetstagare i statens tjänst.

•

Administration

Enligt gällande ordning utbetalas flertalet av de egentliga värnpliktsförmånerna kontant till de värnpliktiga av vederbörande utbildningsmyndighet (motsvarande). Utryckningsbidrag utbetalas till den värnpliktige under hans hemortsadress omedelbart efter utryckningen.

Allt sedan familjebidragssystemets tillkomst år 1940 handläggs familjebidragsärendena av kommunernas familjebidragsnämnder. Kommun skall antingen inrätta särskild familjebidragsnämnd eller uppdra åt annat kommunalt organ att vara familjebidragsnämnd.

Familjebidragsförfattningarnas tillämpning m. m. övervakas av försvarets civilförvaltning som särskild tillsynsmyndighet. I vissa fall krävs denna myndighets medgivande för att familjebidrag skall kunna beviljas av familjebidragsnämnd.

Den direkta tillsynen över familjebidragsnämndernas verksamhet utövas av länsstyrelserna, som även bl. a. har att pröva ansökningar från familjebidragsnämnder om statsbidrag och förskott, utbetala statsbidrag och förskott, pröva besvär över familjebidragsnämnds beslut samt utöva medelskontroll och verkställa fortlöpande revision av familjebidragsnämndernas verksamhet. Över länsstyrelses beslut om tillämpningen av familjebidragsförordningen anförs besvär hos kammarrätt. Beslut i ärende om statsbidrag till kommun för utgivet familjebidrag överklagas dock hos regeringen.

Förmånsutredningen

Utgångspunkter

Utredningen framhåller att värnpliktsförmånerna bör tillgodose rimliga behov av ekonomisk trygghet för den värnpliktige och hans familj. Att garantera en sådan trygghet får enligt utredningen anses vara en skyldighet för staten. Utredningen menar att de normer för socialhjälp som f. n. tillämpas inom Stockholms m. fl. kommuner medger en ekonomisk levnadsnivå, som man inte bör understiga om en rimlig ekonomisk trygghet skall kunna uppnås. En direkt jämförelse med dessa normer görs i fråga om det familjesociala stödet. För att skapa social trygghet måste man enligt utredningens mening även beakta faktorer, som betingas av militärtjänstgöringens speciella förhållanden såsom avstånd till familjen, miljöförändringar för den värnpliktige m. m. Det är enligt utredningen också viktigt att systemet utformas så att det har en positiv inverkan på inställningen till militärtjänstgöringen.

Utredningen anser att ett värnpliktsförmånssystem inte behöver grundas på en enhetlig princip. De behov som skall tillgodoses är så skiftande att olika bedömningsgrunder kan behöva anläggas. Flera olika principer kan behöva kombineras och ersättningen kompletteras med särskilda tillägg.

Utredningens förslag till förmånssystem är liksom det nuvarande en kombination av kontanta ersättningar och naturaförmåner samt av generella och selektiva förmåner. Utredningens förslag innebär dock en väsentligt ökad satsning på de generella förmånerna. De grundläggande principerna för det kombinerade system, som utredningen föreslår, är studiesocial ersättning under grundutbildning, ersättning efter befattning under repetitionsutbildning och en viss miniminivå för det familjesociala stödet.

Med studiesocial ersättning avser utredningen en ersättning, som i

princip ger den värnpliktige samma ekonomiska levnadsvillkor som studerande som uppbär studiemedel. Värnpliktiga under grundutbildning och studerande tillhör samma åldersgrupp, vilket enligt utredningens uppfattning talar för att samhället bör medverka till en likartad standard för de båda grupperna. En studiesocial ersättning bör kompletteras med tillägg som är motiverade med hänsyn till bl. a. social trygghet, differentierade utbildningstider och tjänstgöringsförhållanden samt rekryteringsskäl och motivationsfaktorer. Utredningen anser att den studiesociala principen i kombination med olika tillägg ger större rättvisa mellan olika kategorier värnpliktiga och lägre kostnader än de alternativa principer – marknadsmässig lön och ersättning för förlorad arbetsförtjänst – som utredningen har granskat.

Utredningen föreslår att värnpliktsförmånerna i huvudsak skall vara skattefria. Om man framdeles allmänt skulle gå över till att beskatta bidrag av olika slag, kan dock frågan om beskattade värnpliktsförmåner åter behöva utredas närmare. Vidare föreslår utredningen att värnpliktsförmånerna i princip görs värdebeständiga genom anknytning till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring eller annan indexreglering.

Förslagen till förbättrade förmåner åt värnpliktiga gäller i tillämpliga delar även vapenfria tjänstepliktiga och inskrivningsskyldiga.

Det föreslagna förmånssystemet under repetitionsutbildning – som innefattar en kontant skattefri dagersättning, bestämd efter befattning i krigsorganisationen och i förekommande fall kompletterad med familjebidrag – bör enligt utredningen i princip kunna tillämpas även under vissa krigs- och beredskapsförhållanden. Familjebidragsförordningen är nämligen utformad för att kunna tillämpas under alla de skiftande förhållanden då försvarsmakten kan komma att tas i anspråk.

Dagersättning och särskilda ersättningar

Utredningen föreslår att värnpliktig under tjänstgöring får en kontant skattefri d a g p e n n i n g .

I fråga om d a g p e n n i n g u n d e r g r u n d u t b i l d n i n g framhåller utredningen att värnpliktiga som i det differentierade utbildningssystemet får längre tjänstgöringstid än andra bör få kompensation för detta. Utredningen föreslår att sådan kompensation ges genom höjd dagersättning.

Det nuvarande sambandet mellan tjänsteställning och dagersättningens storlek bör enligt utredningen slopas. Dagpenningen för värnpliktiga under grundutbildning bör differentieras efter utbildningens längd enligt en trappstegsmodell med tre nivåer. Grundbeloppet kan tänkas utgå under de första 300 dagarna. Efter exempelvis 300 och 360 dagars tjänstgöring höjs dagpenningen. Med denna konstruktion kan tjänstgöringspremien under grundutbildning dras in.

Grundbeloppet för dagpenningen under grundutbildning beräknar utredningen med utgångspunkt i studiemedlens maximibelopp.

Med de studiemedel som utgick under läsåret 1971/72 beräknar utredningen dagpenningens grundbelopp till 14:50 kr. Härav har 7:50 kr. för dag eller 225 kr. för månad beräknats för den värnpliktiges kostnad för civil bostad. Han förutsätts dock ha full frihet att disponera över dagpenningen. Genom denna konstruktion löses frågan om bostadsbidrag åt ensamstående värnpliktig. Särskilt bostadsbidrag föreslås under grundutbildning utgå endast till familjeförsörjare. Med 14:50 kr. som lägsta dagpenningbelopp ger den successiva höjningen enligt utredningens exempel i slutskedet en dagpenning om 17 kr.

Utredningen föreslår att konstruktionen för dagpenning åt värnpliktiga skall gälla även för vapenfria tjänstepliktiga.

För att bl. a. förbättra regementsofficersaspiranternas anställningstrygghet föreslår utredningen att dessa ges fast anställning. Anställningen bör normalt ske sedan aspiranten har tjänstgjort minst lika läng tid som värnpliktigt kompanibefäl har fullgjort vid avslutad utbildning.

Dagpenning åt värnpliktiga under repetionsutbildning skall enligt utredningens förslag bestämmas efter befattningen i krigsorganisationen. Dagpenningen delas upp i sex nivåer i princip efter tjänsteställningssystemets indelning i kompetensnivåer enligt följande.

1. kompanichef
2. kompanichefs ställföreträdare
3. plutonchef
4. plutonchefs ställföreträdare, troppchef
5. gruppchef, gruppchefs ställföreträdare
6. menig

Principen innebär att ansvar och kvalificerade uppgifter premieras. Värnpliktig som under krigsförbandsövning placeras i högre befattning än som motsvarar hans grad, får den dagpenning som gäller för den högre befattningen. Värnpliktig som placeras i civil befattning föreslås få dagpenning i princip enligt den nivå som motsvarar befattningens tjänstegrupp.

Dagpenningen under repetitionsutbildning bör inte understiga beloppet vid grundutbildning. Utredningen lämnar exempel på belopp som varierar mellan 17 och 27 kr. enligt prisläget våren 1972. Dagpenningen åt vapenfria tjänstepliktiga under repetitionsutbildning föreslås utgå med samma belopp som till värnpliktig i befattning för menig.

Utredningen föreslår att det vid sidan av dagpenningen under repetitionsutbildning efter behovsprövning skall utgå full täckning för bostadskostnaden. Dagpenningen föreslås på samma sätt som under grundutbildning bli värdebeständig genom anknytning till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

Nuvarande särskilda ersättningar vid sjö- och flyg-

tjänstgöring bör enligt utredningen behållas med hänsyn till den aktiva personalens motsvarande förmåner. Utredningen anser dock att frågan fortlöpande bör bevakas och att tilläggen på längre sikt bör dras in om detta visar sig möjligt. Utredningen föreslår att tilläggen förenklas och görs skattefria.

Premier och utryckningsbidrag

Utredningens förslag till konstruktion av dagpenningen innebär att tjänstgöringspremien under grundutbildningen slopas. Beträffande utbildningspremien föreslår utredningen att den tillsammans med övriga återstående premier och utryckningsbidraget skall behållas. Utformningen bör dock i vissa avseenden ändras.

Utbildningspremien föreslås bli begränsad till enbart befälsutbildningspremier. Detta innebär att premien slopas för meniga värnpliktiga i kategori E vid flottan. Premien föreslås höjd med i genomsnitt 25 %, räknat efter de belopp och utbildningsförhållanden som gällde utbildningsåret 1971/72. Premien bör om möjligt bestämmas till visst belopp för varje art av utbildning. Beloppen bör prövas årligen i särskild ordning.

Utryckningsbidraget föreslås med tillämpning av den studiesociala principen motsvara åtminstone halv månadslön för värnpliktig. För att säkra värdebeständigheten föreslås att utryckningsbidraget årligen bestäms till 6 à 7 % av basbeloppet. Detta motsvarar hälften av det maximala studiemedelsbeloppet för månad, reducerat med ett visst belopp för studiemateriel.

Familjesocialt stöd

Utredningen anser att ett nytt förmånssystem bör innefatta familjesocialt stöd under såväl grundutbildning som repetitionsutbildning och att detta stöd bör ges en sådan nivå eller omfattning att kravet på rimlig ekonomisk trygghet för de värnpliktigas anhöriga uppfylls. Detta innebär att principen om studiesocial ersättning inte är tillämplig i fråga om det familjesociala stödet. I studiemedelssystemet finns nämligen endast ett ringa familjesocialt skydd inbyggt och detta bara i form av barntillägg.

Det familjesociala stödet föreslås utgöra en kombination av socialvårds- och socialförsäkringsprinciperna. Utredningen understryker att det finns beröringspunkter mellan det familjesociala stödet under värnpliktstjänstgöringen och socialförsäkringssystemets olika grenar. I samtliga fall är det fråga om att garantera social trygghet i situationer, när de normala försörjningsmöjligheterna sätts ur spel helt eller delvis. Inom socialför-

säkringssystemet finns vidare en organisation för de administrativa uppgifterna, som bör vara väl lämpad att ta hand om motsvarande uppgifter även för det familjesociala stödet under värnpliktsutbildningen.

Beträffande kretsen av förmånsberättigade har utredningen försökt få en förenkling till stånd. Utredningen har övervägt bl. a. ett familjemedlemsbegrepp, som skulle omfatta dels hustru, sammanboende fästmö och husföreståndarinna, i samtliga fall endast under förutsättning att den värnpliktige bor tillsammans med eget eller hustruns barn, dels också egna och hustrus barn. Ett familjemedlemsbegrepp, som utesluter hustru utan barn från rätt till familjebidrag, skulle förutsätta att hustrun hade möjlighet att försörja sig själv. Principen skulle stämma överens med den moderna synen på kvinnans roll i samhället och jämlikhet med mannen. Förutom bl. a. administrativa fördelar skulle ett snävt familjemedlemsbegrepp medge att frågan om familjebidrag till värnpliktigs fästmö skulle lösas automatiskt genom att familjepenning över huvud taget aldrig skulle kunna utgå i sådant fall av sammanboende utan barn.

Med hänsyn till bl. a. konsekvenserna för berörda familjemedlemmar, där verkligt behov av familjebidrag föreligger, föreslår utredningen att nuvarande familjemedlemsbegrepp skall behållas i sak oförändrat. Familjemedlemsbegreppet bör dock modifieras i den mån den familjerättsliga lagstiftningen kommer att ändras.

Utredningen föreslår att familjepenningen utgår med belopp motsvarande de riktlinjer och normer för socialhjälp, som tillämpas bl. a. inom Stockholms kommun.

Liksom nu bör det finnas endast två familjepenningbelopp: ett högre belopp för hustru, frånskild hustru och – under vissa villkor – husföreståndarinna samt ett lägre belopp för barn och vissa andra anhöriga. Sammanboende kvinna bör få det högre beloppet oavsett om barn finns eller inte. Sistnämnda belopp bör efter särskild prövning kunna utgå även för värnpliktigs moder, som förestår hans hem, något som redan gällande familjebidragsförordning ger möjlighet till. Beloppet för barn m. fl. bör beräknas till ett ungefärligt genomsnitt av de olika barnbeloppen enligt socialhjälpsnormen i Stockholm. Ett yngre barn blir med denna beräkning överkompenserat i förhållande till vad socialhjälpen ger medan ett barn i övre tonåren får ett för lågt belopp. Utredningen anser dock att dessa olägenheter bör accepteras eftersom tillämpningen av reglerna blir väsentligt enklare med endast ett barnbelopp.

Utredningen föreslår att familjepenningen görs värdebeständig genom att den knyts till basbeloppet och utgår med viss procent därav.

Som tidigare har nämnts föreslår utredningen ett dagpenningsystem som bl. a. innebär att den värnpliktiges kostnader för civil bostad täcks av dagpenningen intill 225 kr. för månad. Detta gäller för värnpliktiga under grundutbildning. Beloppet har beräknats med utgångspunkt i studiemedlen läsåret 1971/72. Oberoende av bostadsför-

hållandena får alltså de värnpliktiga sina bostadskostnader täckta intill 225 kr. för månad. Bor värnpliktig under grundutbildning tillsammans med familjemedlem – dvs. sådan anhörig för vilken det utgår eller kan utgå familjepenning – kan bostadsbidrag beviljas för den del av bostadskostnaden som överstiger 225 kr. för månad. Värnpliktig under repetitionsutbildning får däremot bostadsbidrag utan avdrag för nämnda belopp.

Med hänsyn till konstruktionen av dagpenningen kommer det av utredningen föreslagna systemet inte att ge utrymme för särskilt bostadsbidrag till ensamstående värnpliktig under grundutbildning.

Bostadsbidrag åt värnpliktiga som bor tillsammans med familjemedlem bör under såväl grund- som repetitionsutbildning enligt utredningens uppfattning utgå i huvudsak efter nuvarande normer.

Beträffande s ä r s k i l t b o s t a d s b i d r a g för uppvärmningskostnader (bränslebidrag), flyttningskostnader och magasineringskostnader samt bostadsbidrag för mer än en bostad till värnpliktig föreslår utredningen att nuvarande bestämmelser i stort sett behålls. Nu nämnda bidrag bör dock inte utgå till ensamstående värnpliktig under grundutbildning med hänsyn till den föreslagna konstruktionen av dagpenning och bostadsbidrag.

Utredningen framhåller att s j u k b i d r a g e n numera har en mycket liten omfattning och berör endast ett fåtal värnpliktigas anhöriga. Med hänsyn främst till det numera väl utbyggda sjukförsäkringssystemet och till den föreslagna höjningen av familjepenningen föreslår utredningen att sjukbidragen slopas.

Utredningen föreslår att b e g r a v n i n g s b i d r a g e t skall behållas som särskild bidragsform och utges enligt nuvarande bestämmelser. Beloppet föreslås bli höjt med hänsyn till uppräkningen av begravningshjälpen inom den statliga grupplivförsäkringen.

Med hänsyn till de speciella förhållandena för företagarna bedömer utredningen att n ä r i n g s b i d r a g e n kan avvecklas endast under förutsättning att någon annan form av ekonomiskt stöd införs. Utredningen har dock funnit att det nuvarande näringsbidraget är den lämpligaste hjälpen. Utredningen anser därför att detta bidrag bör behållas som en särskild familjebidragsform.

Utredningen anser att de grundläggande principerna för näringsbidrag är riktiga. Tillämpningsföreskrifterna bör dock ses över. Detta gäller bl. a. frågan om beräkningen av företagets inkomster och utgifter samt om värderingen av anhörigas arbetsinsats.

Utredningen framhåller att det finns ett klart samband mellan b e h o v s p r ö v n i n g o c h b e s k a t t n i n g. Om behovsprövade förmåner föreligger är det från bl. a. rättvisesynpunkt mindre angeläget att beskatta dessa.

Utredningen föreslår att familjebidragen – utom näringsbidragen – t. v. skall vara skattefri inkomst. Om skattefriheten behålls bör den

normerade och den fria behovsprövningen av familjebidragen finnas kvar. Vissa förenklingar i behovsprövningsreglerna bör dock vara möjliga.

Resor

Utredningen anser att en förbättring av de värnpliktigas resemöjligheter är angelägen. Ett system med frikort för obegränsat antal fria resor mellan valfria platser inom landet med statens järnvägar erbjuder de värnpliktiga ökade fördelar till förhållandevis små samhällsekonomiska kostnader. Utredningen föreslår att ett frikort införs snarast möjligt för värnpliktiga under grundutbildning och vapenfria tjänstepliktiga. Om det med hänsyn till ekonomiska konsekvenser för försvarets del inte är möjligt att nu införa frikortet bör de värnpliktiga under en kortare övergångsperiod få ökat antal fria resor samtidigt som den av försvaret organiserade veckoslutstrafiken för värnpliktiga byggs ut. Utredningen anser vidare att frikortet bör gälla även för resor med AB Storstockholms lokaltrafik och att vissa medel bör disponeras för att underlätta resemöjligheterna för värnpliktiga med särskilt lång eller komplicerad resväg. Resor med flyg bör få ske enligt ungefär nuvarande bestämmelser.

Naturaförmåner och vissa ersättningar

Utredningen anser att de värnpliktiga i fortsättningen skall vara berättigade till naturaförmåner i samma former som nu, dvs. förplägnad, inkvartering, beklädnad samt hälso- och sjukvård inklusive tandvård. Standarden på dessa förmåner bör så nära som möjligt ansluta till allmän civil standard. Utredningen framhåller vikten av att naturaförmånerna successivt förbättras i snabbast möjliga takt och understryker betydelsen av insatserna inom personalvården.

Utredningen föreslår att beloppet för förplägnadsersättning höjs och värdesäkras genom anknytning till livsmedelskostnadsindex. Rätten till förplägnadsersättning bör successivt utvidgas något. Bestämmelserna för måltidsersättning, färdkostersättning, ersättning för nattlogi och beklädnadsersättning bör behållas oförändrade. Det ganska komplicerade systemet med mässpenningen bör om möjligt avvecklas. Särskild inkvarteringsersättning till värnpliktig bör inte utgå med hänsyn till att den föreslagna dagpenningen innefattar beräknad kostnad för civil bostad. Vid behov bör försvarsmakten hyra civila bostäder åt värnpliktiga.

Den av utredningen föreslagna höjningen av familjepenningen till socialhjälpsnivå syftar till att täcka rimliga behov i fråga om bl. a. kläder,

elström, telefon, radio- och TV-licens samt hemförsäkring. Dessa ändamål täcks nu av den s. k. särskilda hjälpverksamheten. Med hänsyn till den höjda familjepenningen föreslår utredningen att den särskilda hjälpverksamheten upphör.

Nuvarande möjligheter för värnpliktiga att få lån och bidrag i brådskande fall bör utvidgas. Lånen föreslås vara räntefria under tjänstgöringstiden och bör återbetalas senast inom tolv månader efter utryckningen. Lån skall vara den primära hjälpformen. För bidrag skall krävas särskilda skäl. Lån och bidrag skall behovsprövas.

Utredningen finner att kravet på ekonomiskt skydd för de värnpliktiga m. fl. vid skada och sjukdom är ganska väl tillgodosett. Utredningen anser dock att bestämmelserna bör ses över med sikte på att samordna nuvarande olika ersättningsregler.

Prioriteringar

Utredningen prioriterar de föreslagna reformerna enligt följande, varvid siffran 1 anger högsta prioritet.

1 a) Värdebeständighet av värnpliktsförmånerna
  b) Ökat antal fria ledighetsresor (frikort)
2 Höjd familjepenning
3 Höjt utryckningsbidrag
4 a) Höjda premier
  b) Höjd förplägnadsersättning
5 Höjd dagpenning

Administration

Beträffande administrationen av de egentliga värnpliktsförmånerna föreslås inte någon väsentlig förändring. Utredningen förutsätter dock att möjligheterna till rationaliseringar tas till vara.

Utredningen föreslår att den lokala administrationen av familjebidragen flyttas över från kommunerna till försäkringskassorna. Härvid bör kostnaderna för utgivna familjebidrag helt bestridas av staten.

Om familjebidragsverksamheten flyttas över till de allmänna försäkringskassorna bedöms revisionen kunna samordnas med den granskning som görs av kassornas övriga verksamhet. Riksförsäkringsverket föreslås bli tillsynsmyndighet. Utredningen föreslår vidare riksförsäkringsverket som första besvärsinstans och försäkringsdomstolen som slutlig besvärsinstans i familjebidragsmål.

Kostnader

Kostnaderna för att genomföra utredningens förslag beräknas till ca 180 milj. kr. enligt prisläget våren 1972. Utredningen framhåller att dess förslag bygger på bedömningar av de värnpliktigas behov och allmänna

rättvisekrav. Med dessa bedömningar har utredningen inte kunnat uppfylla kravet i direktiven om ungefär oförändrade kostnader. Förslagen håller sig inte heller inom ramen för de medel som i anvisningarna för programplanerna har satts av för förbättrade värnpliktsförmåner. Om de föreslagna reformerna inte kan genomföras på kort sikt anser utredningen att de bör beaktas vid nya avvägningar av försvarets inriktning och utformning.

Remissyttrandena

Principiella utgångspunkter

Remissinstanserna ansluter sig i allmänhet till utredningens uttalande att värnpliktsförmånerna bör utformas så att de tillgodoser rimliga behov av ekonomisk trygghet för den värnpliktige och hans familj. Remissinstanserna godtar utredningens bedömning att förmånssystemet för värnpliktiga bör utgöra en kombination av selektiva och generella insatser samt av kontanta förmåner och naturaförmåner. Flera remissinstanser förordar dock i första hand en ökning av vissa selektiva förmåner.

Den av utredningen förordade studiesociala principen får ett blandat mottagande av remissinstanserna. Anknytningen av värnpliktsförmånerna till studiemedelsnivå kristiseras av bl. a. *ÖB, FRI, kammarrätten i Göteborg, SACO* och *VRO. ÖB* framhåller att värnpliktstjänstgöringen på grund av sin karaktär av medborgerlig plikt inte kan jämföras med ett frivilligt studieåtagande. Jämförelsen mellan civila studier och värnpliktstjänstgöring kan enligt ÖB inte heller anses relevant med hänsyn till de naturaförmåner som utgår under militärtjänstgöringen och möjligheterna att variera dessa. *Kammarrätten i Göteborg* erinrar om att endast 26 % av de värnpliktiga var studerande vid inryckningen. Kammarrätten anser vidare att jämförelsen med de studerande är haltande, bl. a. med tanke på att de studerande är återbetalningsskyldiga för lånedelen av studiemedlen. Konstruktionen kan dock accepteras på grund av svårigheterna att finna en lämpligare utgångspunkt för värnpliktsersättningen.

FRI anser att de värnpliktiga i fråga om sin ekonomiska och sociala situation i första hand bör jämföras med eleverna i arbetsmarknadsutbildningen. FRI anser vidare att en studiesocial ersättning enligt utredningens förslag kan bli anledning till fortsatt missnöje med värnpliktsförmånernas konstruktion bland många värnpliktiga. *SACO* anser inte att de föreslagna förmånerna innebär jämställdhet med förmånerna till eftergymnasiala studerande. Ungdomar som går från värnplikt till fortsatta studier kommer att uppleva en kraftig standardsänkning med hänsyn till bl. a. en rad naturaförmåner som utgår till de värnpliktiga.

Några remissinstanser, bl. a. *SR, MPI, länsstyrelsen i Kronobergs län, CUF* och *SFS*, godtar principen om standardmässig likhet mellan värnpliktiga och studerande, dock med vissa förbehåll för utredningens tillämpning av den studiesociala principen vid beräkning av dagpenningen. *CSN* framhåller att nämnden stöder principen att en likartad nivå bör

uppnås för värnpliktiga och eftergymnasiala studerande. CSN är dock tveksam till om studiemedlen är den bästa grunden för att bestämma värnpliktsersättningen. Trots de brister som dagens studiemedelsbelopp har som grund för värnpliktsförmånerna uttalar CSN sitt stöd för utredningens förslag.

Vpl AG pekar på att man vid jämförelse med studerande måste se till de ökade behov som värnpliktstjänstgöringens specifika situation medför.

Utredningens förslag om studiesocial ersättning under grundutbildning godtas i huvudsak av *Cfs, AMS, socialstyrelsen, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Norrbottens län, Stockholms* och *Göteborgs kommunstyrelser, SR, LO, TCO, SSU* och *MUF. LO* uttalar att principlösningen med anknytning till det studiesociala stödet innebär större rättvisa mellan olika kategorier värnpliktiga än marknadsmässig lön och inkomstbortfallsprincipen. Dessutom är den studiesociala principen fördelaktig genom att den bygger på en standardmässig likhet mellan värnpliktiga och studerande. *SSU* anser att en övergång till en ekonomisk nivå motsvarande den som gäller för studerande vid högskolor och universitet är ett väsentligt steg i riktningen mot målet om allmän civil levnadsstandard för de värnpliktiga.

VPV biträder utredningens förslag till principkonstruktion av förmånssystemet. *SAF* förordar att nuvarande system modifieras. *FCF* finner att de förordade grundprinciperna innebär större social rättvisa och vissa administrativa fördelar. Enligt civilförvaltningen bör dock vissa angelägna förbättringar genomföras redan inom ramen för nuvarande system. Liknande synpunkter framförs av *FPVN*. Enligt nämndens uppfattning bör man välja ett system som i första hand syftar till att förbättra villkoren för de särskilt "utsatta" värnpliktiga. Nämnden avser här värnpliktiga som har den längsta utbildningstiden och/eller tjänstgör långt från hemorten och/eller är familjeförsörjare. *RRV* anser att utredningen inte tillräckligt har undersökt alternativa fördelningar på olika förmånstyper som skulle kunna ge samma eller högre effekt inom givna ramar.

Principen att värnpliktsförmånerna görs värdebeständiga godtas av flertalet remissinstanser. Några remissinstanser anser dock att värdesäkringen bör ske på annat sätt än utredningen föreslår. *FRI* avstyrker en automatisk värdesäkring eftersom en indexreglering skulle beskära statsmakternas handlingsutrymme för förmånsförbättringar till värnpliktiga. Institutet föreslår återkommande översyn av beloppen och kompensation genom "kronpåslag" som tidigare har skett. *RRV* anser i princip att behovsprövade bidrag inte bör räknas upp automatiskt genom någon form av indexreglering.

FCF föreslår att familjebidragets skattefrihet behålls t. v. Övriga remissinstanser som har yttrat sig över förslaget om skattefrihet för värnpliktsförmånerna, nämligen *RFV, RSV, 1972 års skatteutredning, FKF, LO* och *SSU*, uttalar sig för att möjligheterna att gå över till skattepliktiga förmåner bör utredas ytterligare.

Dagersättning och särskilda ersättningar

De remissinstanser som har yttrat sig över utredningens förslag att dagpenningen under grundutbildning bör skiktas i nivåer med hänsyn till tjänstgöringens längd, den s. k. trappstegsmodellen, nämligen *ÖB, FCF, VPV, socialstyrelsen, RRV, FPVN, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelsen i Kopparbergs län, TCO, SSU, MUF* och *SFS* tillstyrker i princip denna del. *FCF* och *TCO* föreslår att tidpunkterna för nivåhöjningarna läggs på annat sätt än utredningen har föreslagit. Anpassning av stegen bör enligt *ÖB* i så stor utsträckning som möjligt ske till de tidpunkter under grundutbildning då befordran sker till befälsgrad. *TCO, kammarrätten i Göteborg* och *SFS* föredrar en i vissa avseenden större differentiering mellan de olika nivåerna. *FPVN* bedömer det som högst angeläget att särskilt kompensera för en längre tjänstgöringstid med hänsyn till den långtgående differentieringen av utbildningstiderna inom och mellan försvarsgrenarna.

Utredningens förslag att i dagpenningen under grundutbildningen räkna in ett generellt belopp för bostadskostnad är flertalet remissinstanser negativa eller tveksamma till. Bland dessa är *ÖB, FCF, VPV, MPI, RRV, FRI, FPVN, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Kronobergs* och *Kopparbergs län, SR* samt *Vpl AG.*

FCF anser att nuvarande system med behovsprövade bostadsbidrag till ensamstående värnpliktiga bör behållas. En förbättring av bidragsgivningen genom ökade möjligheter till friare behovsprövning anser FCF dock vara påkallad. *ÖB* anser att ett i dagpenningen inberäknat bostadsbidrag skulle medföra höga kostnader och stora orättvisor. Liknande synpunkter har *VPV, RRV* och *kammarrätten i Göteborg. FPVN* anser att en generell höjning av dagpenningen enligt utredningens förslag kan komma att gynna redan "gynnade" värnpliktiga medan andra värnpliktiga knappast får någon verklig förbättring av sin ekonomiska situation. *Vpl AG* uttalar att värnpliktskonferensen har ansett att behovet av höjd dagpenning är så stort att den för ensamstående måste höjas till 15 kr./dag exklusive bostadsbidraget. Värnpliktskonferensen har menat att den värnpliktige förutom dagpenningen skall få ersättning för sin verkliga bostadskostnad och under inga omständigheter tvingas uppge sin bostad på grund av värnpliktstjänstgöringen.

FRI föreslår att penningbidraget under grundutbildning höjs så att det på sikt når upp i nivå med grundbidraget under arbetsmarknadsutbildningen. *MPI* är tveksamt om bostadsbidraget behöver eller bör inkluderas i dagpenningen. För en generell bostadsersättning talar dock enligt MPI att även ett kvarboende i föräldrahemmet medför vissa kostnader för den värnpliktige och/eller hans familj. *CUF* framhåller att avdrag bör göras på dagpenningen för naturaförmånerna. *Socialstyrelsen, TCO, LO, SAF, SSU, Stockholms, Göteborgs* och *Malmö kommunstyrelser* godtar förslaget. *Socialstyrelsen, LO* och *SSU* anser dock att det bör finnas möjligheter till kompletteringar för bostadskostnad som överstiger den generella nivån (225 kr. för månad).

Principen att dagpenningen under repetitionsutbildning bestäms efter befattning i krigsorganisationen får ett positivt mottagande av nära nog samtliga remissinstanser. Bland dem som tillstyrker kan nämnas *ÖB, FCF, VPV, SjvS, socialstyrelsen, RRV, FRI, MPI, LO* och *SFS*. Enligt *FRI* bör ersättningarna till personal med särskilt stort befälsansvar höjas mer än vad utredningen har föreslagit. *SSU* anser att differentieringen av ersättning vid repetitionsutbildning, baserad på speciella befattningar, är tveksam. *CUF* avstyrker en sådan differentiering och förordar i stället en kontant skattepliktig dagersättning med 35 kr. för dag vilket motsvarar lägsta arbetslöshetsersättning. *SFS* menar att hänsyn bör tas även till utbildningens längd.

Socialstyrelsen förutsätter att begreppet repetitionsutbildning blir lagfäst för vapenfria tjänstepliktiga och föreslår att penningbidragets storlek till dessa vid sådan utbildning omprövas. Styrelsen menar att viss differentiering bör kunna ske enligt ansvarsprincipen.

Beträffande de särskilda ersättningarna delar *FCF* utredningens uppfattning om svårigheterna att ändra nuvarande förmåner och anser att man bör söka förenkla reglerna för dessa och om möjligt också minska antalet särskilda ersättningar. I första hand bör därvid enligt FCF mässpenningen till värnpliktiga tas upp till prövning. *AMS* anmäler att vapenfria tjänstepliktiga inte får risktillägg, även om de ingår i arbetslag där deras civila kamrater avtalsenligt erhåller risktillägg. *SSU* anser att floran av varierande särskilda ersättningar bör renodlas. Högre befattning bör inte berättiga till högre riskersättning.

Premier och utryckningsbidrag

Utredningens förslag i fråga om utbildnings- och tjänstgöringspremier tillstyrks i allmänhet av remissinstanserna. *SSU, CUF* och *Vpl AG* anser dock att även utbildningspremien bör slopas och ersättas med att penningbidraget trappstegsformat regleras i förhållande till tjänstgöringstidens längd. *VPV* understryker betydelsen av utbildningspremierna med hänsyn till att den helt övervägande delen av krigsorganisationens kompanibefäl och lägre befäl rekryteras genom utbildning på den allmänna värnpliktens grund. *ÖB* och *RRV* aktualiserar premiefrågan för flottans E-värnpliktiga som f. n. har lika lång tjänstgöringstid som marinens plutonsbefälsuttagna. *ÖB* föreslår att dessa E-värnpliktiga placeras in i befälskategorier så att de därigenom får premie. *RRV* uttalar att man för dessa värnpliktiga bör undersöka möjligheten att höja förmånerna och åberopar den höga avgångsfrekvensen för dem. *SFS* förordar att meniga med lång utbildningstid får utbildningspremier.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget att utryckningsbidraget skall vara kvar och utgå med samma belopp för alla värnpliktiga. Bidragets föreslagna storlek biträds av *ÖB, FCF, VPV* och *Stockholms kommunstyrelse*. Några remissinstanser, nämligen *FRI, SACO,*

Malmö kommunstyrelse, LO, Vpl AG, SSU och *CUF* anser dock att beloppet är för lågt eller att det bör bestämmas på annat sätt än utredningen har föreslagit. *FRI* föreslår att bidraget utgår med helt månadsbelopp och framhåller att bidraget bör motsvara grundbeloppet i socialhjälpsbudgeten. *SACO* menar att en höjning av utryckningsbidraget bör kunna prioriteras framför en standardhöjning under själva värnpliktstiden. *LO* framhåller att erfarenheterna från genomförandet av KSA-utredningens förslag får visa om utryckningsbidraget bör samordnas med arbetslöshetsersättningen. *RRV* anser att bidragets storlek bör knytas till övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder. *AMS* framhåller att eftersom 20 % av de värnpliktiga saknar arbete vid utryckningen är det av största vikt att de har medel till sitt förfogande under den tid tid då de söker anställning.

Resor

Remissinstanserna är genomgående positiva till att reseförmånerna blir bättre. Några remissinstanser är kritiska eller tveksamma till utredningens förslag om obegränsat antal fria resor för värnpliktiga under grundutbildning (frikort). Utredningens förslag till frikort avstyrks av *ÖB, FCF, RRV, FPVN, reservanten i FRI* samt *MUF*. Som motiv härför anförs i allmänhet de höga kostnaderna som de värnpliktigas resor då anses medföra samt att frikortet inte medför någon förbättring för de värnpliktiga som måste anlita transportmedel där frikortet inte gäller för att på rimlig tid kunna komma hem. I stället förordas dels åtgärder för att underlätta för värnpliktiga med lång och besvärlig resväg att komma hem under veckoslut, dels fortsatt utbyggnad av verksamheten med charterresor. *ÖB* framhåller även att resekostnaderna bör minskas genom lägre enhetspris och ökad rabattering.

FRI (majoriteten), VPV, socialstyrelsen, SJ, kammarrätten i Göteborg, Malmö kommunstyrelse, SSU och *SFS* tillstyrker förslaget om frikort medan övriga remissinstanser inte har något att erinra mot utredningens förslag. *FRI* påpekar att ett frikort ger administrativa vinster. *VPV* liksom *FRI* anser att en successiv ökning av antalet fria resor medför att det behövs en större administrativ verksamhet än om frikort införs. *SJ* uttalar att resandeunderlaget på vissa linjer skulle minska, om en så stor kategori resande som de värnpliktiga faller bort och i stället transporteras med buss. *LRF* och *kammarrätten i Göteborg* anser att även värnpliktiga under repetitionsutbildning bör få bättre reseförmåner. *MPI* föreslår att möjligheterna härtill utreds.

Naturaförmåner och kontanta ersättningar

Vad utredningen har anfört om naturaförmånerna f r i k o s t, f r i t t l o g i och f r i s j u k v å r d med tandvård godtas eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser.

Utredningens synpunkter på de särskilda ersättningarna föranleder i stort inte någon erinran från remissinstanserna. Beträffande frågan om att avveckla inkvarteringsersättningen uttalar *FCF* att om inte dagpenningsystemet med generell bostadskostnadsdel genomförs bör inkvarteringsersättningen behållas t. v. *FRI (majoriteten)* föreslår att förplägnadsersättningen och färdkostersättningen vid eventuell övergång till frikort tas bort och ersätts med generellt påslag på dagpenningen. Institutet framhåller dock att det eventuellt kan visa sig nödvändigt att behålla en mindre del av förplägnadsersättningen i samband med sjukdom och ledighet. *AMS* förordar en höjning av beklädnadsersättningen.

Familjesocialt stöd

Remissinstanserna ansluter sig i princip till utredningens uppfattning om behovet av ett särskilt familjesocialt stöd för värnpliktiga, uppbyggt på en kombination av socialvårds- och socialförsäkringsprinciper. I de fall remissinstanserna redovisar avvikande uppfattningar gäller dessa närmast detaljutformningen av familjebidragssystemet i vissa avseenden som behovsprövningsregler och reglerna om näringsbidrag.

Förslaget om familjemedlemsbegreppet enligt familjebidragsförordningen tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom *TCO*, som menar att utredningen fortfarande är bunden till att det formella giftermålet skall vara grund för bedömning av det familjesociala stödet. *FCF, länsstyrelsen i Kopparbergs län* och *Malmö kommunstyrelse* tillstyrker att sammanboende fästmö i fråga om rätten till familjepenning likställs med hustru även om hon inte vårdar den värnpliktiges barn.

Utredningens förslag att anknyta familjebidraget till socialhjälpsnormerna i Stockholms med flera kommuner tillstyrks i allmänhet av remissinstanserna. *Vpl AG* anser dock att de föreslagna beloppen är för låga. *Stockholms kommunstyrelse* understryker i likhet med *länsstyrelserna i Kristianstads* samt *Göteborgs och Bohus län* angelägenheten av att det familjesociala stödet utformas så att inte kompletterande bidrag i form av socialhjälp eller annat kommunalt stöd måste tillgripas för att ge de bidragsberättigade en godtagbar levnadsstandard.

Utredningens förslag att slopa nuvarande sjukbidrag tillstyrks av *FCF, FKF* och *länsstyrelsen i Kristianstads län* och avstyrks av *Stockholms kommunstyrelse, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *SACO*.

Utredningens förslag om näringsbidrag föranleder *kammarrätten i Göteborg* att understryka utredningens uttalande om att tillämpningsföreskrifterna bör ses över och bidraget göras så tidsenligt och enkelt som möjligt. Likartade synpunkter har *länsstyrelsen i Kronobergs län* som föreslår att näringsbidragets maximibelopp höjs mer än utredningen har föreslagit. *Malmö kommunstyrelse* förordar en särskild utred-

ning om näringsbidraget så att man får ett statistiskt material som ger möjlighet till säkra bedömningar. *LRF* accepterar inte utredningens förslag i fråga om näringsidkare. Ersättning bör utgå även till familjemedlemmar som utför merarbete. Fribeloppet bör också höjas.

Beträffande inkomstprövningsreglerna uttalar *FCF* att den normerade behovsprövningen i princip bör kunna tillämpas vid beräkning av familjebidrag för sammanboende fästmö. *Socialstyrelsen* ifrågasätter om familjepenningen till barn bör reduceras med mer än 50 %. *Malmö kommunstyrelse* anser att hustrus och fästmös inkomst av sjukpenning skall klassificeras som "annan inkomst" eftersom den är arbetsfri. *1972 års skatteutredning* understryker angelägenheten av att bl. a. behovsprövningsreglerna utreds och övervägs ytterligare. Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Kristianstads län*, anser att beräkningsgrunderna för familjebidragen bör förenklas. *RFV* framhåller att man i det fortsatta utredningsarbetet bör göra allvarliga försök att så nära som möjligt ansluta regelsystemet för familjebidragen till motsvarande förmåner inom socialförsäkring och familjepolitik. Om utredningens förslag om administrationen genomförs, ifrågasätter RFV om inte exempelvis stödet under repetitionsutbildningen bör anknytas till den årsinkomst som försäkringskassan kommer att fastställa för varje inskriven försäkrad vid genomförandet av förslaget om skattepliktig sjukpenning.

Vissa särskilda frågor

Utredningens bedömning att en samlad översyn bör ske av de författningar som reglerar den värnpliktiges ekonomiska skydd vid skada under militärtjänstgöringen godtas av *ÖB, FCF, RSV, yrkesskadeförsäkringskommittén, Malmö kommunstyrelse* och *MUF*.

Förslaget om att utvidga nuvarande låne- och bidragsverksamhet tillstyrks av *FCF* och *Malmö kommunstyrelse*. *FCF* föreslår fortsatt utredning för att finna administrativt enkla former för denna verksamhet. FCF anser att den s. k. särskilda hjälpverksamheten kan upphöra om familjepenningen höjs till den nivå utredningen har föreslagit.

Prioriteringar

När det gäller utredningens förslag till prioritering av de resurskrävande reformerna har flera remissinstanser avvikande mening om ordningsföljden. De grundläggande principerna bakom utredningens förslag till angelägenhetsgradering kan dock flertalet remissinstanser godta.

Bl. a. följande instanser förordar att förbättrat familjesocialt stöd (höjd familjepenning) får högsta prioritet, nämligen *ÖB, FCF, VPV, RFV, MPI, RRV, FRI (reservanten), länsstyrelsen i Kopparbergs län, FPVN, Stockholms kommunstyrelse, SACO* och *SSU*. Av övriga remiss-

instanser förordar flertalet att höjd familjepenning ges hög prioritet.

Förutom *Vpl AG* förordar bl. a. *FRI (majoriteten), kammarrätten i Göteborg, socialstyrelsen, CSN* och *länsstyrelsen i Kronobergs län* att ökade reseförmåner får högsta prioritet. Utredningens förslag om att värdebeständigheten av värnpliktsförmånerna ges högsta prioritet, eventuellt tillsammans med höjd familjepenning eller förbättrade reseförmåner, biträds av bl. a. *socialstyrelsen, AMS, MPI, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Kristianstads, Göteborgs, och Bohus* samt *Norrbottens län, Stockholms* och *Göteborgs kommunstyrelser, CSN, TCO, SACO, Vpl AG* och *SFS. LO* framhåller att förmånerna bör värdesäkras med hänvisning till vad som har anförts om den s. k. Stockholmsnormen för familjebidraget.

Administration

Utredningens förslag att administrationen av familjebidragsärendena bör flyttas över från de kommunala familjebidragsnämnderna till de allmänna försäkringskassorna tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser utom *majoriteten vid kammarrätten i Göteborg,* som anmäler tveksamhet till förslaget och den instansordning detta skulle medföra. Kammarrätten anser att det är tveksamt om försäkringskassorna har resurser för handläggning av näringsbidragsärenden, den fria behovsprövningen, det särskilda medgivande som i vissa fall krävs för jämställdhet med familjemedlem, behovsprövningen vid bostadsbidrag samt värdet av nuvarande domstolsmässiga prövning. *Reservanten vid kammarrätten* tillstyrker ett överförande. *Försäkringsdomstolen* är inte övertygad om att det är naturligt att försäkringsdomstolen blir den slutliga besvärsinstansen i familjebidragsärenden.

Kostnader

ÖB understryker att utredningens förslag innebär kostnader av sådan storlek att det inom nuvarande kostnadsram skulle innebära allvarliga ändrade avvägningar inom försvarsmakten. ÖB anser att familjesociala kostnader inte bör göras beroende av avvägningar inom försvarsmaktens ram och yrkar därför att dessa kostnader för värnpliktiga hänförs till socialhuvudtiteln i likhet med vad som gäller för medborgare inom övriga samhällsfunktioner.

RRV anser det inte rimligt att en så kraftig höjning av kostnaderna för värnpliktsförmåner som 20 % eller 180 milj. kr. genomförs i en situation när statsmakterna strävar efter att minska kostnaderna för försvaret. Verket uttalar att höjningarna bör åstadkommas genom prövning i varje särskilt fall och sättas in selektivt.

Departementspromemorian

Principiella utgångspunkter

Det av arbetsgruppen föreslagna systemet för ersättningar åt värnpliktiga m. fl. består liksom det nuvarande av dels kontanta ersättningar och naturaförmåner, dels generella och selektiva ersättningar. Förslaget innebär att de generella ersättningarna ökar. Utgångspunkten för förslaget har varit att det framtida systemet skall vara enkelt och praktiskt och samtidigt kunna uppfattas som rättvist av dem som berörs av det.

Arbetsgruppen har förutsatt att de värnpliktiga, civilförsvarspliktiga och vapenfria tjänstepliktiga samt de som är beroende av dem för sin försörjning skall garanteras ekonomisk och social trygghet under tjänstgöringen.

Arbetsgruppen föreslår ett ersättningssystem under grundutbildningen som innebär att de som tas ut till befattningar som innebär en längre utbildningstid än vad som gäller för huvuddelen av de värnpliktiga får en successivt högre ersättning ju längre utbildningstiden är.

De civilförsvarspliktiga och värnpliktiga som kallas in för kort tid i form av repetitionsövningar osv. har uppmärksammats särskilt. Dessa grupper är enligt arbetsgruppen i stor utsträckning familjeförsörjare. Målet har varit att dessa grupper skall få en ersättning som i stort motsvarar vad de har i sitt civila arbete. Arbetsgruppen har vidare utgått från att de som av speciella skäl, t. ex. familjeskäl, behöver särskilt ekonomiskt stöd, skall få detta efter behovsprövning. Vad som i det följande anförs om värnpliktiga gäller i tillämpliga delar också för vapenfria tjänstepliktiga, civilförsvarspliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning, om inget annat sägs.

Dagersättning och särskilda ersättningar

Arbetsgruppen föreslår att till värnpliktig under grundutbildning bör utgå dels en fast ersättning för dag, dels en kompletterande ersättning för den längre tid som den värnpliktige tas i anspråk i jämförelse med andra värnpliktiga, bl. a. med hänsyn till den befattning som han utbildas för i krigsorganisationen. Detta innebär att nuvarande tillägg till dagersättningen i form av utbildnings- och tjänstgöringspremier kan slopas. Likaså försvinner nuvarande koppling mellan grad och lön, vilket innebär att förordnande i högre grad under grundutbildningen inte medför en automatisk höjning av dagersättningen.

Den kompletterande ersättningen föreslås utgå som trappstegsvisa höjningar av dagersättningarna efter 230, 300 och 360 dagars tjänstgöring. Tidpunkterna för höjningarna av dagersättningarna har valts med hänsyn till tidpunkterna för de antalsmässigt stora utryckningarna från

grundutbildningen. Efter 230 dagars tjänstgöring har bl. a. meniga värnpliktiga i kategorierna G och F vid armén ryckt ut, dvs. de kategorier som har den kortaste tjänstgöringstiden. Meniga värnpliktiga i kategori E, vilka med hänsyn till sin befattning behöver viss längre utbildning än övriga meniga, och gruppbefälsuttagna värnpliktiga är nästa stora omgång som inom armén rycker ut efter ca 300 dagar. Efter 360 dagars tjänstgöring lämnar huvuddelen av de plutonsbefälsuttagna värnpliktiga grundutbildningen. Därefter finns inom samtliga försvarsgrenar endast en mindre del av åldersklassen kvar. De valda tidpunkterna har huvudsakligen bestämts med utgångspunkt i de tider som gäller för armén. Armén utbildar huvuddelen av åldersklassen och förhållandena inom denna försvarsgren bör därför enligt arbetsgruppen så långt möjligt vara styrande för de trappstegsvisa höjningarna av ersättningarna under grundutbildningen.

Den föreslagna "ersättningstrappan" bör omfatta värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning under grundutbildning. Den bör också gälla vid repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning för dessa grupper.

Vid val av nivå för den fasta ersättningen och för de rörliga delarna bör en sådan lösning väljas att man får en väl avvägd stegring. En annan utgångspunkt bör vara att ingen värnpliktig totalt skall få mindre än vad han får med dagens system. Arbetsgruppen konstaterar emellertid att de plutonsbefälsvärnpliktigas totala ersättning i dag under grundutbildningen ligger betydligt över övriga värnpliktigas ersättningar. Om de plutonsbefälsvärnpliktigas ersättningar skall vara styrande för fördelningen av ersättningarna enligt de föreslagna principerna blir resultatet en mycket hög total ersättning, särskilt i förlängningen av systemet, t. ex. under utbildningen till regementsofficer. Även om de plutonsbefälsvärnpliktigas totala ersättningar inte blir styrande, innebär det föreslagna systemet förbättringar för särskilt gruppbefälsuttagna värnpliktiga och meniga värnpliktiga med lång tjänstgöringstid.

De värnpliktiga som genomgår repetitionsutbildning är ofta familjeförsörjare. De ekonomiska och sociala villkoren för dem bör enligt arbetsgruppen förbättras. Med utgångspunkt i dels den ökade differentieringen av repetitionstjänstgöringen med i vissa fall mycket korta repetitionsövningar, dels målet att de värnpliktigas och deras familjers ekonomiska och sociala ställning inte skall försämras under repetitionsutbildningen föreslår arbetsgruppen att dessa värnpliktiga skall få e r s ä t t n i n g e n l i g t normer som bygger på s j u k f ö r s ä k r i n g s s y s t e m e t. Detta innebär i huvudsak en övergång till ersättning enligt den s. k. standardprincipen. För den som av olika anledningar inte tillgodoses genom denna princip bör komplettering ske i form av familjesocialt stöd. Detta stöd bör i princip utgöra skillnaden mellan familjebidragsbehovet och ersättning enligt sjukförsäkringssystemet.

För dem som av olika skäl inte omfattas av sjukförsäkringen, t. ex. på grund av studier och arbetslöshet, föreslår arbetsgruppen en n e d r e g a r a n t i n i v å. Vidare föreslås att en extra ersättning i form av

befattningspenning utgår till dem som genom sin befattning i krigsorganisationen har speciellt ansvar och merarbete.

Arbetsgruppens förslag innebär att den enskildes ersättning i huvudsak knyts till den civila inkomsten. Det här redovisade ersättningssystemet föreslås gälla även för vapenfria tjänstepliktiga och elever i biståndsoch katastrofutbildning under repetitionsutbildning.

Ersättningssystemet under den obligatoriska grundutbildningen bör enligt arbetsgruppen tillämpas även under utbildning till värnpliktig officer och reservofficer. Detta innebär således att den fasta ersättningen samt den högsta nivån för den rörliga delen tillämpas under den fortsatta utbildningen.

Systemet med utbildningspremier för fullgjord kadettskola och i förekommande fall reservofficerskurser har arbetsgruppen inte funnit anledning att ifrågasätta. Gruppen har konstaterat att premier för denna form av utbildning är motiverade. Med utgångspunkt i principen om oförändrad total ersättning kan det dock vid övergången till det föreslagna ersättningssystemet bli nödvändigt att i viss mån minska nuvarande premiebelopp. Om dagersättningen blir högre än i nuvarande system bör således höjningen stämmas av mot ett motsvarande reducerat premiebelopp.

Arbetsgruppen erinrar om att frågan om en allmän förstärkning av premierna för utbildning till reservofficer har aktualiserats. Gruppen har emellertid inte funnit anledning att närmare beröra frågan om en allmän höjning av premiebeloppen utan anser att denna fråga bör prövas i annat sammanhang. Likaså bör nuvarande skillnader i fråga om premiebelopp inom olika försvarsgrenar prövas i annan ordning. Målet bör därvid enligt arbetsgruppen vara att uppnå likvärdig kompensation på de olika utbildningslinjerna.

Enligt arbetsgruppens mening bör det föreslagna ersättningssystemet för värnpliktiga under grundutbildning och för utbildning till värnpliktig officer och reservofficer tillämpas också för regementsofficersaspiranter. Detta innebär att aspiranten dels får den fasta ersättningen, dels får den rörliga delen i den högsta "trappnivån". Under den senare delen av utbildningen kan det vidare vara rimligt med en viss höjning av ersättningen. Nuvarande system med val mellan olika ersättningsformer bör avvecklas.

I olika sammanhang har fråga väckts om bl. a. fast anställning för regementsofficersaspiranterna. Avsaknaden av anställningstrygghet har därvid åberopats som skäl. UFV har i sitt betänkande föreslagit att regementsofficersaspiranterna skall få fast anställning efter viss tids utbildning. Arbetsgruppen är för sin del inte beredd att förorda en sådan lösning. Regementsofficersaspiranternas situation är i detta avseende enligt arbetsgruppen inte på något sätt unik vid jämförelse med andra grupper inom utbildningsområdet. Frågan om bl. a. aspiranternas utbildning och tjänsteförhållanden m. m. kan också enligt gruppen komma att övervägas i samband med arbetet på en ny befälsordning. Från trygghets-

synpunkt är det å andra sidan inte rimligt att en aspirant med omedelbar verkan kan skiljas från sin utbildning utan någon form av ekonomiskt vederlag. Arbetsgruppen förordar därför att en aspirant som skiljs från utbildningen får ordinarie ersättning under en kalendermånad efter det att han har delgetts beslut om skiljande från utbildningen.

Beträffande de olika risktillägg som f. n. utgår anser arbetsgruppen att de med hänsyn till den aktiva personalens motsvarande förmåner bör finnas kvar även för de värnpliktiga. Arbetsgruppen anser dock att frågan bör bevakas fortlöpande och att tilläggen på längre sikt bör dras in om det visar sig möjligt.

Utryckningsbidrag

Arbetsgruppen framhåller att utryckningen och övergången till civila förhållanden för många värnpliktiga kan innebära omställningsproblem. Många kommer till sin första militärtjänstgöring direkt från civil utbildning och är utan arbete vid utryckningen. Parallellt med aktiva arbetsmarknadsåtgärder bör målet enligt arbetsgruppen vara att garantera rimlig inkomsttrygghet under den närmaste tiden efter utryckningen. En avvägning bör därvid göras mellan å ena sidan de åtgärder som försvaret skall svara för och å andra sidan de åtgärder som ankommer på samhället i övrigt. Arbetsgruppen föreslår att utryckningsbidraget successivt höjs.

Det generella utryckningsbidraget tar enligt arbetsgruppen inte hänsyn till dem som har speciellt stora ekonomiska behov, t. ex. de som har familj. Arbetsgruppen föreslår därför att de som under grundutbildningen har fått familjebidrag får behålla detta under en månad efter utryckningen. På så sätt stöds de som bäst behöver hjälp.

Familjesocialt stöd

Mot bakgrund av de redovisade principiella utgångspunkterna har arbetsgruppen funnit att ett familjesocialt stöd bör utgå under grundutbildningen. Detta bör enligt gruppen få en sådan nivå och omfattning att kravet på en rimlig ekonomisk trygghet för de värnpliktigas anhöriga uppfylls.

Beträffande kretsen av förmånsberättigade har arbetsgruppen övervägt en förenkling. Sålunda har arbetsgruppen diskuterat ett familjemedlemsbegrepp, som endast skulle omfatta dels hustru (med hustru avses också kvinna som varaktigt bor samman med den värnpliktige) och husföreståndarinna, i samtliga fall endast under förutsättning att den värnpliktige bor tillsammans med eget eller hustrus barn, dels också egna och hustrus barn. Ett familjemedlemsbegrepp, som utesluter hustru utan barn från rätt till familjebidrag, skulle förutsätta att hustrun alltid hade möjlighet att försörja sig själv. Principen skulle stämma

överens med den moderna synen på kvinnans roll i samhället och jämlikhet med mannen. Med hänsyn till bl. a. konsekvenserna för berörda familjemedlemmar, som har ett verkligt behov av familjebidrag, föreslår emellertid arbetsgruppen att nuvarande familjemedlemsbegrepp t. v. skall behållas i huvudsak oförändrat.

Arbetsgruppen anser att bedömningen av vad som skall avses med rimliga krav på ekonomisk trygghet för de värnpliktigas anhöriga bör utgå från bl. a. socialhjälpsområdet och den vidareutveckling som där kan komma att ske. Arbetsgruppen avser då närmast de normer för socialhjälp som tillämpas i Stockholms kommun. Det finns enligt arbetsgruppens mening ett klart samband mellan det familjesociala stöd som utgår under värnpliktstjänstgöring och socialförsäkringarnas olika grenar. Det gemensamma grundläggande syftet är att garantera social trygghet i situationer när de normala försörjningsmöjligheterna sätts ur spel helt eller delvis.

Arbetsgruppen föreslår att det liksom nu skall finnas endast två familjepenningbelopp, ett för hustru, frånskild hustru och – under vissa villkor – husföreståndarinna samt ett annat för barn och vissa andra anhöriga.

Arbetsgruppen konstaterar att det i många fall är svårt att bedöma om en ensamstående värnpliktig uppfyller kraven för att få bostadsbidrag. Gränsfall uppstår ständigt. Genom att ökade medel successivt har ställts till förfogande för bostadsbidrag åt ensamstående har bedömningarna kunnat göras alltmer generösa. Arbetsgruppen föreslår att bostadsbidrag skall utgå enligt de grunder som f. n. gäller. Den hittills successivt ökade medelstilldelningen bör fortsätta för att gränsfallen skall kunna bedömas ännu generösare. I takt med att dagpenningen ökar mot en nivå som motsvarar civil levnadsstandard kan det bli aktuellt att minska de speciella bostadsbidragen.

Beträffande särskilt bostadsbidrag för uppvärmningskostnader, för flyttningskostnader och för magasineringskostnader samt bostadsbidrag för mer än en bostad till värnpliktig föreslår arbetsgruppen att nuvarande bestämmelser behålls.

Arbetsgruppen föreslår att sjukbidragen slopas med hänvisning till det numera väl utbyggda sjukförsäkringssystemet. Vidare föreslås att begravningsbidraget behålls som särskild bidragsform och utges enligt nuvarande bestämmelser.

Arbetsgruppen föreslår att näringsbidraget som stödform under värnpliktstjänstgöring behålls. Tillämpningsföreskrifterna för näringsbidraget bör enligt arbetsgruppen ses över.

Arbetsgruppen föreslår att nuvarande regler för behovsprövning och beskattning behålls.

Resor

Arbetsgruppen anser att de nuvarande reseförmånerna är tillfredsställande. Ytterligare förbättringar bör dock göras för dem som har långa

avstånd eller dåliga kommunikationer till hemorten. Förbättringarna bör ske bl. a. genom att erforderliga kommunikationsmedel ställs till förfogande. Vidare bör möjligheterna att planera de värnpliktigas utbildning tas till vara så att de kan beredas en längre sammanhållen ledighet med jämna mellanrum.

Naturaförmåner och vissa ersättningar

Arbetsgruppen föreslår att de nuvarande förplägnads-, måltids-, färdkost-, inkvarterings- och beklädnadsersättningarna behålls. Mässpenningarna bör på sikt avvecklas. Detta bör dock kopplas till en förhandlingsmässig lösning för den fast anställda personalen.

Administration

Arbetsgruppen konstaterar att UFV föreslog att riksförsäkringsverket skall fungera som tillsynsmyndighet. UFV föreslog vidare riksförsäkringsverket som första besvärsinstans och försäkringsdomstolen som slutlig besvärsinstans i familjebidragsmål. Denna instansordning fann utredningen naturlig om försäkringskassorna övertar familjebidragsverksamheten. Därmed upphör länsstyrelsernas och kammarrätternas befattning med familjebidragsärendena.

Arbetsgruppen delar UFV:s synpunkter på administrationen av familjebidragen till värnpliktiga under grundutbildning och föreslår att samma ordning skall gälla för samtliga ersättningar åt värnpliktiga under repetitionsutbildning och för ersättningar åt civilförsvarspliktiga under utbildning och övning utom befattningspenning. Frågan om försäkringsdomstolen som slutlig besvärsinstans bör ytterligare övervägas.

Remissyttrandena

Utgångspunkter

Remissinstanserna ansluter sig i allmänhet till arbetsgruppens utgångspunkter att ett nytt ersättningssystem bör vara enkelt och praktiskt och kunna uppfattas som rättvist av dem som fullgör tjänstgöringen. Likaså stöds inriktningen att anhöriga som är beroende av dem som fullgör värnpliktstjänstgöring skall garanteras ekonomisk och social trygghet under den tid som samhället tar den enskilde i anspråk.

Bl. a. framhåller *FRI, Cfs, RRV, TCO, LO, Vpl AG, SSU* och *MUF* att arbetsgruppens förslag tillgodoser flera av de synpunkter som de har framfört i samband med remissyttranden över UFV:s betänkanden om värnplikts- och civilförsvarsförmåner. *FPVN* och *MUF* påpekar att det är angeläget att ett nytt system inte leder till försämring för någon grupp.

ÖB framhåller att den värnpliktige skall kunna känna full trygghet för

dem som han har försörjningsplikt mot. Det varierande sociala ansvar de värnpliktiga har vid inryckningen motiverar enligt ÖB ett differentierat stöd. *CUF* ansluter sig i stora delar till förslaget. Detta bör dock enligt CUF ses som ett led i förbättringar av de värnpliktigas förmåner. Under grundutbildning anser förbundet att de värnpliktiga bör få en fast "värnpliktslön" om 1 500 kr. för månad. Denna bör på sikt ersättas av ett "allmänt folkbidrag" i form av garanterad minimiinkomst.

De flesta remissinstanserna tillstyrker arbetsgruppens förslag i fråga om beskattning. *RFV* framför att strävan bör vara en utveckling mot skattepliktiga och pensionsgrundande inkomster vilket till viss del har tillgodosetts i arbetsgruppens förslag. *RSV* framhåller att befattningspenningen bör beskattas. En viss höjning bör därför ske för att behålla den avsedda stimulanseffekten. *Svenska kommunförbundet* anser det principiellt felaktigt att skatteintäkter på ersättningar som utgår enligt modell efter sjukförsäkringssystemet helt tillfaller staten. Enligt förbundet bör kommunalskatteandelen tillfalla resp. kommun.

Stockholms socialnämnd, Vpl AG och till viss del *MUF* förespråkar att ersättningarna värdesäkras.

ÖB och *FRI* framhåller att de ökade kostnader som ett genomförande av arbetsgruppens förslag skulle innebära måste kompenseras försvarsramen genom extra anslag. *ÖB* framhåller vidare att kostnaderna för värnpliktiga och deras familjer bör föras över till socialhuvudtiteln. *SAF* framhåller att det är en brist att en beräkning av den totala kostnadsökningen saknas i arbetsgruppens förslag.

Dagersättning och särskilda ersättningar

Flertalet remissinstanser ansluter sig till arbetsgruppens förslag till ersättningssystem under grundutbildning. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *TCO* framhåller dock att en anslutning av ersättningarna under grundutbildning till sjukförsäkringssystemet är önskvärd. TCO anser att det föreslagna systemet bör användas som ett övergångssystem där målet på sikt bör vara att samma ersättningssystem används både vid grundutbildning och repetitionsutbildning. *Svenska kommunförbundet* vill inte motsätta sig arbetsgruppens förslag, men anser att ett enhetligare system för ersättning under grundutbildning borde ha eftersträvats. *FOA* förespråkar en anslutning till det studiesociala systemet på lång sikt.

En rad remissinstanser behandlar nivån på ersättningarna under grundutbildning. *LO* och *MUF* anser att den fasta ersättningen bör fastställas till en nivå som stämmer överens med studiesocial ersättning. Med en sådan nivå bör enligt MUF avdrag göras för naturaförmåner. *TCO* och *Vpl AG* framhåller att nivåerna bör utformas så att ingen grupp förlorar på övergången till ett nytt system. *FOA* framhåller att de plutonsbefälsvärnpliktigas ersättning inte bör minskas.

Beträffande förslaget om att slopa tjänstgörings- och ut-

bildningspremierna under grundutbildning framhåller *ÖB, FRI, FOA, TCO, RC* och *SFS* att utbildningspremierna för plutonsbefälsvärnpliktiga bör behållas. *SFS* anser att premierna är ett bra startkapital för värnpliktiga som avser att studera vidare. *FRI* anser att riskersättningar av olika slag bör kunna avskaffas med hänsyn till nu gällande olycksfallsförsäkringar.

Ersättningar under repetitionsutbildning

Samtliga remissinstanser som har yttrat sig över arbetsgruppens förslag till ersättning under repetitionsutbildning enligt modell efter sjukförsäkringssystemet tillstyrker förslaget. Ett flertal remissinstanser anser att förslaget innebär betydande förbättringar för de värnpliktiga samtidigt som administrativa förenklingar uppnås. En rad remissinstanser, bl. a. *ÖB, Stockholms socialnämnd, Svenska kommunförbundet, TCO, Vpl AG, SSU* och *LRF*, betonar vikten av en tillräckligt hög garantinivå. *ÖB, Stockholms socialnämnd* och *SSU* anser att som utgångspunkt för en nedre garantinivå bör 35 kr. för dag väljas vilket motsvarar det kontanta arbetsmarknadsstödet. *RFV* erinrar om att det inom de av verket administrerade utbetalningssystemen f. n. finns dels föräldrapenningen om 25 kr. för dag, dels kontanta arbetsmarknadsstödet om 35 kr. för dag som båda har karaktären av garantibelopp. *FKF* förordar att något av dessa belopp tillämpas. *Vpl AG* anser att garantibeloppet bör utgå med minst 50 kr. för dag. *RFV* är tveksamt till gruppens förslag om ett kompletterande familjesocialt stöd som i princip utgör skillnaden mellan utgående ersättning och familjebidragsbehovet. Verket förutsätter att garantinivån placeras så att särskilda familjebidrag inte behövs.

Arbetsgruppens förslag till befattningspenning för dem som genom befattning i krigsorganisation har speciellt ansvar och merarbete godtas i huvudsak av remissinstanserna. *ÖB* anser dock att befattningspenningen bör knytas till graden.

SFS anser att den studerande som måste rycka in till repetitionsutbildning under period som berättigar till studiemedel bör få en ersättning, som uppgår till minst det dubbla studiemedelsbehovet, dels som kompensation för kostnader under den förlorade utbildningstiden, dels för den tid som behövs för att inhämta förlorad utbildningstid. Ersättning till studerande som motsvarar studiemedelsnivå bör enligt SFS inte vara skattepliktig.

FRI anser att ersättning enligt sjukförsäkringssystemet bör reduceras med 10 kr. för dag för naturaförmåner.

Socialstyrelsen framhåller vikten av att förslaget till ersättning under repetitionsutbildning tillämpas även för läkare som fullgör försvarsmedicinsk tjänstgöring.

RC framhåller att utöver arbetsgruppens förslag bör de särskilda tilläggen (f. n. 38:50 kr. för dag) för särskilda övningar och mobiliseringsövningar behållas.

Ersättningar under utbildning till värnpliktig officer, reservofficer och regementsofficer

Förslaget om att ersättningssystemet under den obligatoriska utbildningen skall tillämpas även under utbildning till värnpliktig officer och reservofficer möter inga invändningar från remissinstanserna. *ÖB, FOA, FRI, SR, RC, SAF* och *MUF* ifrågasätter dock det av arbetsgruppen framförda förslaget om att det vid övergången till det nya systemet i viss mån kan bli nödvändigt att reducera premierna enligt principen om oförändrad total ersättning. Nyssnämnda remissinstanser understryker att premierna behöver förbättras. Med hänsyn till det ökade antalet vakanser i krigsorganisationen bör enligt *FRI* inga åtgärder vidtas som kan medföra ytterligare risker för rekryteringen. Bl. a. *ÖB, SR* och *RC* anser att premierna bör förbättras redan för kurser som genomförs under år 1975.

Förslaget om ersättning åt regementsofficersaspiranter kommenteras av bl. a. *SR, MUF* och *KKR* som anser att regementsofficersaspiranterna bör få fast anställning efter den obligatoriska värnpliktstiden och avvisar arbetsgruppens förslag om att behålla nuvarande ordning kompletterad med ordinarie ersättning 30 dagar efter det att aspiranten har delgetts beslut om skiljande från utbildningen. *FOA* avstyrker fast anställning av regementsofficersaspiranterna. Dessa bör enligt FOA få utryckningsbidrag vid skiljande från utbildningen. *FPVN* anser att anställningsfrågan bör övervägas ytterligare. *FRI* hävdar att arbetsgruppens förslag inte är helt konsekvent. I det fall frågan om aspiranternas tjänsteförhållanden avses bli behandlad i samband med arbetet på ny befälsordning bör beslut inte fattas nu i enlighet med gruppens förslag om ett "avgångsvederlag". Institutet anser det dock angeläget att åtgärder vidtas för att skapa likartade förmåner för olika utbildningskategorier. *ÖB* anser beträffande anställningstryggheten att pågående befälsutredningar bör avvaktas. I fråga om ersättning under utbildning till regementsofficer har *TCO* inte något att erinra mot att arbetsgruppens förslag och synpunkter beaktas. Det är emellertid sannolikt menar TCO att frågan om aspiranternas utbildning och tjänsteförhållanden kommer att övervägas i samband med arbetet med en ny befälsordning. Ett slutgiltigt ställningstagande i frågan bör därför anstå i avvaktan på dessa överväganden. *SR* framhåller att om fast anställning för aspiranterna inte realiseras så bör arbetstidsavtal, jourtillägg, förbandsövningstillägg o. d. tillämpas för aspiranterna under trupptjänstgöring på samma sätt som för fast anställda.

FCF framhåller att om ersättningen under utbildning till regementsofficer enligt arbetsgruppens förslag fortsättningsvis skulle utgå i den högsta "trappnivån" under tiden efter 450 dagars utbildning skulle detta tillsammans med familjebidraget leda till en nettoinkomst för månad som inte oväsentligt överstiger nettolönen efter utnämning till löjtnant. Konsekvenserna härav för den enskilde kan enligt FCF bli så otillfredsställande, att en annan lösning bör sökas. En tänkbar lösning är en helt

skattepliktig månadsersättning som utesluter rätten till familjebidrag. Denna ersättning kan utgå fr. o. m. månaden efter det att regementsofficersaspiranten har fullgjort 450 dagars utbildning. Ersättningen skulle förslagsvis kunna utgöra 80 % av månadslönebeloppet i lönegrad F 2, ortsgrupp 5 (begynnelselön för löjtnant). Motsvarande månadsersättning skulle också kunna utgå till reservofficersaspirant under utbildning efter kadettskola. Den nuvarande valfriheten mellan olika ersättningsformer bör enligt FCF slopas.

Utryckningsbidrag

Förslaget om en successiv höjning av utryckningsbidraget och ett förlängt familjesocialt stöd under en månad efter utryckningen mottas positivt av samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framhåller att utryckningsbidraget bör motsvara en månadslön. Enligt *SFS* bör utryckningsbidraget motsvara socialhjälpsnormen för en månad. *Vpl AG, SSU, MUF* och *FPU* anser att utryckningsbidraget snarast bör höjas till 1 000 kr.

Familjesocialt stöd

Remissinstanserna tillstyrker arbetsgruppens förslag till utformning av det familjesociala stödet eller lämnar det i stort utan erinran.

Beträffande kretsen av förmånsberättigade anser *ÖB, FOA, TCO, Vpl AG* och *FPU* att sammanboende kvinna bör jämställas med hustru i bidragshänseende. *LO* och *SSU* är tveksamma till att bidrag till hustru utgår schablonmässigt. *LO* anser att det förordade familjemedlemsbegreppet är otidsenligt, eftersom det bl. a. förutsätter att kvinnan är ekonomiskt beroende av mannen. Klara skäl föreligger att begränsa kretsen till familjer med barn. LO kan dock acceptera förslaget övergångsvis eftersom – enligt arbetsgruppens mening – ett verkligt behov för vissa grupper motiverar detta. *SSU* anser att bidrag till hustru bör prövas efter särskild ansökan. *FPVN* framhåller att en ytterligare översyn av familjemedlemsbegreppet är motiverad med hänsyn till frågans principiella vikt.

Arbetsgruppens förslag om att socialhjälpsnormen bör vara styrande för familjebidragen tillstyrks i allmänhet av remissinstanserna. *RRV* anser att normen i den värnpliktiges hemkommun skall tillämpas. *Cfs* och *Svenska kommunförbundet* framhåller vikten av en snar höjning av familjebidragen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att systemet på sikt bör utformas så att de bidragsberättigade automatiskt får familjesocialt stöd utan föregående ansökan. *Stockholms socialnämnd* föreslår att tiden för retroaktiv utbetalning av familjesocialt stöd förlängs från nuvarande en månad till tre månader. *TCO* anser att prövning mot makes inkomst inte bör förekomma eftersom varje individ i samhället bör behandlas som självständig.

Socialstyrelsen anser att ersättningen för barn inte bör reduceras mot makas inkomst med mer än 50 %. Staten bör vidare enligt styrelsen under alla förhållanden överta faderns försörjningsansvar. *Stockholms socialnämnd* förespråkar en med hänsyn till barnets ålder differentierad barnersättning för att eliminera socialhjälpsbehov. *BUN* anser att bidrag till barnpassningskostnader bör kunna utgå när makar samtidigt genomgår utbildning i nämndens regi. Vidare framhåller BUN att de elever, som genomgår bistånds- och katastrofutbildning och som har fullgjort grundläggande militärtjänstgöring, vapenfri tjänst eller är flickor, i likhet med övriga bör få rätt att behålla sjukpenningklass och befrias från sjukpenningavgift samt omfattas av anställningstrygghet enligt lag.

De flesta remissinstanserna tillstyrker arbetsgruppens förslag om bostadsbidrag. *ÖB, AMS, socialstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län, Malmö kommunstyrelse, TCO, Vpl AG* och *SFS* understryker behovet av bostadsbidrag åt ensamstående. *AMS, socialstyrelsen, Malmö kommunstyrelse, TCO* och *Vpl AG* anser att ingen skall behöva avstå från sin bostad på grund av militärtjänstgöring. *SFS* anser att de som har studiebostad skall kunna behålla denna under tjänstgöringen.

Stockholms socialnämnd anser att sjukbidragen bör behållas för att eliminera eventuellt socialhjälpsbehov och avstyrker arbetsgruppens förslag om att bidraget slopas.

Beträffande näringsbidragen framhåller *LRF* att kretsen av bidragsberättigade bör utvidgas att omfatta även vissa familjemedlemmar vilkas eventuella merinsats nu inte ersätts. Både LRF och *Stockholms socialnämnd* betonar att bidraget bör gälla även för de grupper som enligt arbetsgruppen föreslås ersättas enligt sjukförsäkringssystemet. *SAF* anser att bidragen bör höjas och indexregleras. Remissinstanserna har i övrigt inget att erinra mot arbetsgruppens förslag om att näringsbidraget bör behållas och att dess tillämpning ses över.

Resor

Arbetsgruppens förslag beträffande reseförmåner åt värnpliktiga lämnas utan erinringar av alla remissinstanser utom *FRI, Malmö kommunstyrelse* och *Vpl AG* som föreslår att ett frikort införs i enlighet med UFV:s förslag. Mot FRI:s yttrande har en styrelseledamot reserverat sig med motiveringen att ett frikort inte ger några förbättringar för dem som har långa hemresor och behöver anlita flyg. *Vpl AG* framhåller att flera fria flygresor behövs för dem som har långa och/eller tidsödande resor till hemorten. *RC* framhåller att "Vpl. 10-kort" bör gälla för stam- och reservpersonal vid övningar i krigsbefattning.

Övriga ersättningar och naturaförmåner

Remissinstanserna har i stort inga erinringar mot arbetsgruppens förslag. *SSU* framhåller dock att antalet bidrag bör minskas. *FRI* anser

att färdkostersättningen kan slopas och kompenseras genom höjd daglön och helt fria resor.

Vpl AG framhåller att förplägnadsersättning bör utgå med 15 kr. för dag och utbetalas för samtliga tjänstefria dagar då måltid inte intas på förbanden. *FPVN* förordar att bestämmelserna för förplägnadsersättningen ses över med hänsyn till att allt fler vistas i hemmet i större utsträckning än tidigare. *AMS* framhåller att både förplägnads- och beklädnadsersättningarna bör anpassas till kostnadsutvecklingen och fortsättningsvis indexregleras.

Administration

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet arbetsgruppens förslag till administration av värnpliktsersättningar m. m. *RFV* framhåller beträffande familjestödet och då främst familjebidragen under grundutbildning att frågan om deras eventuella överflyttning till försäkringskassorna kan avgöras först efter ytterligare utredning. *Malmö kommunstyrelse* anser att vissa typer av ärenden som näringsbidrag under grundutbildning och komplicerade ärenden om bostadsbidrag åt ensamstående bör behandlas centralt. *FKF* framhåller att ersättningar som har rent försvarspolitiska motiv bör utbetalas av försvaret. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* förordar till skillnad från *Cfs* att befattningspenningen utbetalas av försäkringskassan.

FRI framhåller att utbetalning av dagpenning under grundutbildning bör ske genom övergång till månadslön som utbetalas över postgiro. Ledamoten Simonsson som har reserverat sig mot majoritetens förslag framhåller att majoriteten har överskattat såväl den administrativa börda de nuvarande rutinerna utgör som rationaliseringseffekten av sitt förslag.

Kammarrätten i Göteborg samt *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt *Norrbottens län* framhåller att försäkringsdomstolen bör ingå i besvärsordningen.

Ersättning åt civilförsvarspliktiga

Nuvarande ordning

Nuvarande förmånssystem för civilförsvarspliktiga drar en gräns mellan dem som är i resp. över värnpliktsåldern (yngre och äldre civilförsvarspliktiga). De yngre har i princip samma förmåner som försvarsmaktens värnpliktiga under repetitionsutbildning enligt följande.

P e n n i n g b i d r a g utgår efter en skala som omfattar åtta personalgrupper och utgör fr. o. m. den 1 juli 1973 lägst 11 kr. för dag (manskap) och högst 28:50 kr. för dag (kårchefer m. fl.). Efter fullgjord tjänstgöring under 300 dagar, inberäknat tjänstgöring enligt värnpliktslagen och lagen om vapenfri tjänst, utgår t j ä n s t g ö r i n g s p r e m i e med 4 kr. för dag. I vissa fall kan också t i l l ä g g t i l l t j ä n s t g ö r i n g s-

premie utgå med 4 kr. för dag. Befäl och vissa specialister får vidare utbildningspremie med 15 kr. för dag. Den sammanlagda ersättningen kan härigenom variera från lägst 11 till högst 47:50 kr. för dag. Därutöver kan yngre civilförsvarspliktig få behovsprövat familjebidrag i form av familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag.

Civilförsvarspliktig över värnpliktsåldern får civilförsvarspenning. Denna utgår fr. o. m. den 1 januari 1974 med belopp som motsvarar 0,2 % av den civilförsvarspliktiges årsinkomst. Årsinkomsten antas vara lika med det högsta beloppet i den inkomstklass som den civilförsvarspliktige tillhör med hänsyn till sin sjukpenninggrundande årsinkomst enligt lagen om allmän försäkring. Beloppen är lägst 11 och högst 78 kr. för dag. Utöver civilförsvarspenning kan utbildningspremie utgå enligt samma grunder som för yngre civilförsvarspliktig.

Både civilförsvarspliktiga i och över värnpliktsåldern åtnjuter under tjänstgöring fri kost, fritt logi, fria resor, kontanta ersättningar för naturaförmåner samt vissa sjukförmåner. I förekommande fall utgår begravningshjälp och ersättningar vid olycksfall efter i stort sett samma bestämmelser som för värnpliktiga inom försvarsmakten.

Avlöningsförmåner (penningbidrag, civilförsvarspenning, familjebidrag, premier) utgår under utbildning men inte för övning. Undantag utgör övning i omedelbar anslutning till utbildningen, då ersättning utbetalas som vid utbildning. Kontanta ersättningar utgår vidare bara för dygn under vilket minst sju timmar tas i anspråk för färd, tjänstgöring m. m. Undantag från denna regel kan dock göras för civilförsvarspliktig med annan än sedvanlig arbetstid, t. ex. skiftarbetare som på grund av tjänstgöringen förlorar arbetsinkomst.

Kostnader för förmåner åt verkskyddspersonal åligger det vederbörande arbetsgivare att svara för.

Vapenfria tjänstepliktiga samt elever i bistånds- och katastrofutbildning får under tjänstgöring inom civilförsvaret ersättning enligt de bestämmelser som gäller vid övrig vapenfri tjänstgöring resp. bistånds- och katastrofutbildning.

Nu gällande bestämmelser om avlöning m. m. till civilförsvarspliktiga skall tillämpas i den mån inte särskilda föreskrifter, som är avsedda för civilförsvarsberedskap eller tid då beredskapsövning får anordnas vid försvarsmakten, i stället skall tillämpas. Sådana särskilda föreskrifter har f. n. inte utfärdats. Familjebidragsförordningen är tillämplig även vid tjänstgöring under beredskapstillstånd och krig för civilförsvarspliktiga i värnpliktsåldern.

Kommunalt anställd personal som enligt civilförsvarslagen fullgör civilförsvarstjänstgöring i kommunal anställning under civilförsvarsberedskap behåller under tjänstgöringen de avlöningsförmåner som är förenade med anställningen. Därutöver utgår utbildningspremie, fria

resor m. m., förplägnad och inkvartering enligt för övriga civilförsvarspliktiga gällande regler. Det åligger kommunen att svara för avlöning och annan ersättning till denna personal.

Förmånsutredningen

Löneformer och lönenivåer

Med inriktning på att inom ungefär oförändrad kostnadsram skapa ett nytt förmånssystem, som är enkelt, praktiskt och rättvist och som samtidigt ger social trygghet, har utredningen undersökt olika löneformer och lönenivåer. Med de korta utbildningstider civilförsvaret har är ett enkelt och praktiskt system särskilt angeläget anser utredningen. De löneformer som har undersökts har benämnts prestationslön, befattningslön, tjänstetidslön, behovslön och kompensationslön samt kombinationer mellan dessa löneformer.

Utredningen anser att behovslön, som innebär ett system där lönen differentieras efter den enskildes försörjningsbörda och bostadskostnad, är lämpligast i kombination med någon av de övriga löneformerna. Fyra alternativ för tillämpning av behovslöneprincipen behandlas av utredningen. De tre första är ett fast, inte behovsprövat familjetillägg, ett system där kontantlönen utgår efter någon av två eller tre nivåer beroende på försörjningsplikt samt nuvarande familjebidragssystem. Som fjärde alternativ upptas ett separat familjestöd. Detta är avsett för de fall när en daglön som omfattar normal kostnad för familjeförsörjning inte är tillräcklig på grund av särskilt stor försörjningsbörda och bostadskostnad. Om det visar sig nödvändigt att differentiera lönerna efter behov, finner utredningen att något av de två sistnämnda alternativen bör väljas.

Utredningen anser att skillnader i uppgifternas art och utbildningens längd motiverar att lönerna differentieras efter befattning eller tjänstetid. Den förordar att kontatersättningen bestäms efter utbildningens längd men avvägs så att hänsyn samtidigt tas till befattningsnivå. Antalet ersättningsnivåer bör minskas från åtta till tre eller fyra. Särskilda premier bör inte utgå.

Ett enhetligt förmånssystem bör tillämpas på samtliga civilförsvarspliktiga. Vid sidan om detta system bör ställas befälsanställda, civilförsvarschefer m. fl. samt vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning vid tjänstgöring inom civilförsvaret. Verkskyddets och lokala allmänna civilförsvarets personal bör få samma ersättningar.

Utredningen föreslår att rätten till kontantersättning utvidgas till att gälla all heldagstjänstgöring, oberoende av om denna är utbildning eller övning.

Den nuvarande stora spännvidden mellan högsta och lägsta ersättning för elever i samma utbildningskurser bör enligt utredningen minskas. Den övre kompensationsgraden bör normalt inte överstiga 100 %. Sådana principer som marknadsmässig lön, kompensationslön eller värnpliktsav-

löning bör inte vara helt utslagsgivande för ett nytt förmånssystem. Ersättningsnivån bör i första hand avpassas efter den nuvarande totala genomsnittliga kontantersättningen till civilförsvarspliktig. En sådan civilförsvarslön kan enligt utredningen lämpligen utgöras av daglön och daglönetillägg.

Daglön och daglönetillägg

Utredningen föreslår att en enhetlig skattefri ersättning – daglön – utgår till alla civilförsvarspliktiga vid utbildning och övning. Daglönen ersätter tio av de nuvarande ersättningsformerna. Indelningen i äldre och yngre civilförsvarspliktiga upphör. Alla civilförsvarspliktiga utom undsättningskårernas värnpliktiga indelas vid utbildning i fyra daglönegrupper med hänsyn till utbildningens sammanlagda längd i dagar. Ersättningarna föreslås utgå med 50, 60, 70 och 80 kr. för dag i resp. grupp. Utredningen hänför de uppskovsvärnpliktiga i undsättningskårerna till daglönegrupp I och värnpliktigt plutonsbefäl till grupp II. Daglönen skall i princip täcka kostnaderna för bostad, familjeförsörjning och övriga löpande omkostnader för den civilförsvarspliktige. En dagersättning om 50 kr. motsvarar per år räknat två och en halv gånger det för januari 1973 gällande basbeloppet. Ersättningen motsvarar ungefär nuvarande penningbidrag och familjebidrag till gift menig värnpliktig, som är försörjningsskyldig mot hustru och ett barn och har en bostadskostnad på 500 kr. för månad.

Vid övning i direkt anslutning till utbildning föreslås samma ersättning som vid utbildning. Daglönen vid annan övning bör enligt utredningen utgå med ett för alla enhetligt belopp utan anknytning till gruppindelningen. Beloppet bör motsvara den lägsta föreslagna daglönen under utbildning. Ersättningen bör utgå vid heldagsövning oberoende av vilken veckodag övningen infaller på. Vid korta övningar föreslås dock en reducerad daglön. Förslaget om daglön vid utbildning och övning beräknas innebära en avsevärt förenklad administration för myndigheter och verkskyddspliktiga företag.

För de fall då daglönen inte når upp till socialhjälpsnivå föreslår utredningen ett daglönetillägg. Utredningen framhåller att en allmän höjning av daglönen så att en förstärkning av denna blir överflödig skulle medföra stora kostnader. Det föreslagna daglönetillägget motsvarar skillnaden mellan daglön och socialhjälpens grundbelopp. Daglönetillägget fastställs genom individuell prövning efter vissa schablonmässiga regler. Bidragsberättigade skall vara make/maka, minderårigt barn, sammanboende med gemensamt barn samt husföreståndarinna eller motsvarande under viss förutsättning. För att förenkla behovsprövningen föreslår utredningen att civil inkomst i familjen upp till 500 kr. för månad skall utgöra fribelopp. Överskjutande del skall helt påverka tillägget. Antalet berättigade till daglönetillägg beräknas uppgå till ca 10 % av de årligen utbildade. Vid övning som inte sker i direkt anslutning till utbildning föreslår utredningen att daglönetillägg inte skall utgå.

Övriga förmåner m. m. samt kostnader

I fråga om naturaförmånerna fri kost, fritt logi, fria resor och fri sjukvård samt de olika kontanta ersättningarna för dessa föreslår utredningen vissa smärre förbättringar. Det särskilda olycksfallsskyddet bör omfatta även verkskyddets personal. Övriga ersättningar vid skada och sjukdom föreslås i vissa avseenden bli samordnade med de värnpliktigas grundläggande ekonomiska skydd vid skada och sjukdom.

Utredningen anser att skatteplikt inte nu bör införas för de föreslagna ersättningarna. Bara om skattefrihet upphävs för de värnpliktigas grundförmåner bör motsvarande omläggning övervägas för civilförsvarslönen. Utöver den värdesäkring som anknytningen av daglönetillägget till basbeloppet medger bör daglönen indexregleras.

Totalkostnaden för daglön och daglönetillägg beräknas vid 116 000 utbildningsdagar till 7 milj. kr. för år, varav ca 900 000 kr. utgör arbetsgivarnas kostnader för verkskyddspersonalens kontantförmåner. Utredningens förslag till nytt förmånssystem beräknas medföra en total årlig kostnadsökning på 400 000 kr. Härav faller 40 000 kr. för år på arbetsgivarna. Eftersom utredningen enligt direktiven skall utgå från ungefär nuvarande förmånskostnader saknas utrymme för förslag om visst belopp för daglön under heldagsövning. Utredningen framhåller dock att om den planerade övningsvolymen om 80 000 övningsdagar tas ut som heldagsövningar och ersättningen sätts till exempelvis 25–30 kr. för sådan övningsdag blir kostnadsökningen för kontantförmåner 2–4 milj. kr. för år.

Förmåner under beredskap och krig

Utredningen föreslår som huvudregel för civilförsvarsförmånerna under beredskap och krig att de civilförsvarspliktiga jämställs med försvarsmaktens värnpliktiga. I de fall jämställdheten med värnpliktiga kan medföra lägre ersättning än under fredstjänstgöring, utan att den sociala tryggheten upphör, får detta accepteras under krigsförhållanden. Föreslagen daglön och daglönetillägg bör kunna tillämpas under viss övergångstid vid beredskapstillstånd.

För kommunalt anställda som enligt civilförsvarslagen fullgör civilförsvarstjänstgöring i kommunal anställning under civilförsvarsberedskap och för verkskyddets civilförsvarspliktiga har resp. arbetsgivare liksom i fred att svara för förmånerna. I fråga om verkskyddspersonalen föreslår utredningen att vederbörande arbetsgivare ges möjlighet att betala ordinarie lön och de tillägg som normalt kan utgå i stället för att tillämpa de förmåner som gäller för övriga civilförsvarspliktiga.

Remissyttrandena

Allmänt

Utredningens förslag till nytt förmånssystem för civilförsvarspliktiga tas i allmänhet emot positivt av remissinstanserna. De framhåller bl. a. att förslaget tillgodoser kraven att ett förmånssystem skall vara enkelt, praktiskt och rättvist för dem som fullgör tjänstgöringen och ge möjlighet till social trygghet.

De remissinstanser som i huvudsak tillstyrker föreslaget daglönesystem är bl. a. *Cfs, FCF, socialstyrelsen, RFV, samtliga hörda länsstyrelser, Svenska kommunförbundet, SAF, Civilförsvarsförbundet, Sveriges verkskyddsförbund* och *LRF. LO, SACO* och *SR* meddelar att de inte har några synpunkter på betänkandet.

I fråga om de av utredningen granskade alternativa förmånssystemen framhåller *Cfs* att styrelsen tidigare i olika sammanhang har framhållit skillnaderna i personalstruktur mellan försvarsmaktens värnpliktiga och de civilförsvarspliktiga. Styrelsen anser att detta argument fortfarande gäller, vilket motiverar skillnaden i ersättning mellan de olika personalkategorierna. *FRI* anser det angeläget att avlöningssystemet är detsamma för all värnpliktig och civilförsvarspliktig eller därmed jämställd personal inom totalförsvaret. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* avstyrker bestämt att värnpliktsavlöningsnivå tillämpas för civilförsvarspliktiga. Liknande synpunkter anför *länsstyrelsen i Södermanlands län.*

TCO anser att ersättningen under tjänstgöringen bör vara knuten till den förlorade inkomsten under tjänstgöringstiden. *RRV* uttalar att förmånerna för de äldre civilförsvarspliktiga bör samordnas med sjukpenningsystemet enligt lagen om allmän försäkring. För de yngre civilförsvarspliktiga bör enligt RRV exakt samma förmåner kunna utgå som för värnpliktiga under repetitionsutbildning. RRV anser att utredningen ytterligare bör undersöka vissa frågor innan något visst förmånssystem kan förordas. *RFV* finner att det finns tekniska möjligheter att lösa löneförhållandena för civilförsvarets personal efter de ersättningsprinciper som gäller för sjukförsäkringen.

Daglön och daglönetillägg

Enligt *FPVN* är det rimligt med en enhetlig kontant ersättningsform. Nämnden ifrågasätter dock om familjebidrag bör ingå i daglönen med hänsyn till den överkompensation som vissa härigenom får. Det bör enligt nämndens mening inte vara någon principiell skillnad i fråga om ekonomiska och sociala villkor mellan civilförsvarspliktiga och värnpliktiga. Nämnden kan godta förslaget om daglön och daglönetillägg om familjebidraget bryts ut. *ÖB* framhåller att orättvisor kan uppstå genom att daglönebeloppet 50 kr. föreslås utgå till värnpliktiga vid tjänstgöring

inom civilförsvaret, oavsett om försörjningsplikt föreligger eller inte, medan familjebidraget är behovsprövat för värnpliktiga inom försvarsmakten. ÖB kan inte godta att värnpliktiga inom civilförsvaret får högre sammanlagda ersättningar än försvarsmaktens värnpliktiga. Uppskovsvärnpliktiga inom civilförsvaret föreslås därför få samma förmåner som skulle ha utgått till dem vid tjänstgöring inom försvarsmakten. *AMS* bedömer att förmåner till en och samma personalkategori av rättviseskäl principiellt bör vara lika vid tjänstgöring. Enligt styrelsen bör därför förmånerna för värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga vara desamma oavsett var de tjänstgör inom totalförsvaret.

Förslaget att från daglönesystemet undanta tjänstgöring inom civilförsvaret på grund av lagen om vapenfri tjänst och kungörelsen om bistånds- och katastrofutbildning tillstyrks i fråga om sistnämnda tjänstgöring av *BUN* och föranleder i övrigt ingen erinran av remissinstanserna.

Cfs finner den föreslagna d a g l ö n e g r u p p i n d e l n i n g e n naturlig och att daglönebeloppen i huvudsak ger en tillfredsställande ersättningsnivå. Styrelsen konstaterar, liksom *länsstyrelsen i Malmöhus län*, att beloppen medför sänkt ersättningsnivå för vissa civilförsvarspliktiga. Med hänsyn till de väsentliga fördelar, som är förknippade med det nya systemet, anser länsstyrelsen att dessa övergångsproblem får accepteras.

Den föreslagna utvidgningen av rätten till kontant ersättning även vid övningar tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna. Flera remissinstanser understryker därvid angelägenheten av att daglön utgår vid övning. *Cfs* anser sig kunna godta att beloppet bestäms till lägsta daglön vid utbildning, dvs. 50 kr. Lägre belopp bör enligt styrelsen inte fastställas. *Länsstyrelsen i Uppsala län* bedömer att antalet tillgängliga övningsdagar två- till tredubblas om utredningens förslag beträffande förmåner vid övningar godtas. Det kan då bli möjligt att även göra rationaliseringsvinster genom att koncentrera övningarna till en kortare period. *ÖB* tillstyrker av administrativa skäl att daglön utgår till värnpliktiga inom civilförsvaret vid fristående övningar med mindre varaktighet än tre dagar. *Länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus, Värmlands* och *Norrbottens län* förordar att ersättning utgår även vid övningar som tar i anspråk kortare tid än sex timmar under dygnet. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* föreslår bl. a. att den för utbildning föreslagna daglönegruppindelningen tillämpas även vid övning.

Detaljutformningen av d a g l ö n e t i l l ä g g e t godtas i huvudsak av remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* befarar att antalet ansökningar om daglönetillägg blir relativt stort och förordar att prövningen av daglönetillägg anförtros de kommunala myndigheterna som nu sker beträffande familjebidrag. *LRF* framhåller att föreningen inte kan biträda förslaget rörande egna företagare – inbegripet lantbrukare – eftersom det innebär att de inte får någon kompensation för n ä r i n g s b i d r a g e t som föreslås försvinna. LRF föreslår att fribe-

loppet för daglönetillägget för näringsidkare, däribland lantbrukare, höjs till 1 000 kr.

Övriga förmåner m. m. samt kostnader

I fråga om v ä r d e s ä k r i n g av daglönen och daglönetillägget förordar flertalet av de remissinstanser, som har uttalat sig i frågan, att en automatisk värdesäkring genom anknytning till basbeloppet genomförs. *FRI* och *FPVN* anmäler dock en avvikande mening i detta avseende. *FRI* förordar att realvärdet behålls genom kronpåslag vid lämpliga tidpunkter. *FPVN* delar inte utredningens principiella uppfattning att daglönen bör göras värdebeständig.

Cfs understryker vikten av att civilförsvarsförmånerna inte utgör s k a t t e p l i k t i g inkomst. Införande av skatteplikt skulle medföra en avsevärd administrativ belastning för styrelsens del. *RFV* understryker att det från ATP-synpunkt är önskvärt att beräkna pensionsgrundande inkomst på civilförsvarsförmåner. *RSV* bedömer att det föreslagna förmånssystemet utan svårighet bör kunna anpassas till ett system med skattepliktiga förmåner. I ett sådant system bör man kunna inordna även andra former av föreslagna ersättningar som risktillägg och kostförmåner. *Svenska kommunförbundet* finner utredningens förslag om skattefriheten väl avvägt. Ur kommunalekonomisk synpunkt är det belopp som inte beskattas – ca 7 milj. kr., fördelat på rikets samtliga kommuner -- utan betydelse.

Utvidgningen av rätten till förplägnad vid kvällsövningar tillstyrks av de remissinstanser som har yttrat sig därom. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* uttalar att det under senare tid har märkts en betydande ökning av antalet övade som använder taxi i stället för egen bil, vilket innebär merkostnader. Detta förhållande sägs bero på den låga ersättningen för resa med egen bil. Enligt länsstyrelsens mening finns det skäl att överväga en höjning av ersättning för resa med eget fordon. Liknande synpunkter framför *länsstyrelserna i Värmlands* och *Jämtlands län.*

Yrkesskadeförsäkringskommittén ställer sig, liksom bl. a. *RFV,* positiv till utredningens strävanden att utjämna skillnaderna mellan civilförsvarspliktiga och värnpliktiga i fråga om reglerna om försäkringsskydd vid skada och sjukdom. Kommittén anser att särskild lagstiftning för civilförsvarspersonalen i detta hänseende inte längre är motiverad. Kommittén anser dock att den innan arbetet med yrkesskadeförsäkringen har slutförts inte bör bli bunden genom ett riksdagsbeslut om detaljer i skadeskyddet för de civilförsvarspliktiga. *FCF* anser att förmånen av fri hälso- och sjukvård bör gälla även vid färd till och från inskrivning. Utredningens förslag om det särskilda olycksfallsskyddet inom verkskyddet tillstyrks av bl. a. *FCF* och *SAF.* Det föranleder i övrigt inte någon erinran.

SAF framhåller att om arbetsgivaren även i fortsättningen skall svara för kostnaderna för ersättning till verkskyddspersonal, bör arbetsgivaren

inte bli skyldig att betala högre ersättning till en person när han tjänstgör i verkskyddet än då han arbetar för arbetsgivarens räkning. Beträffande verkskyddet föreslår SAF vidare att arbetsgivaren bör ha besvärsrätt rörande beslut om förmån till civilförsvarspliktig.

Utredningens förslag beträffande utbetalning och övrig administration av förmånerna godtas eller lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Förslaget om förmåner till civilförsvarspliktiga under beredskap och krig godtas i allmänhet av remissinstanserna. *Cfs* anser att utredningen bör få i uppdrag att ytterligare utreda och föreslå lämpligt system för ersättning m. m. till värnpliktiga och civilförsvarspliktiga i krig. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* föreslår att fredsbestämmelserna med daglön och daglönetillägg tillämpas även under beredskap och krig.

Departementspromemorian

Arbetsgruppen föreslår att ersättning till de civilförsvarspliktiga utgår efter samma riktlinjer som i det föregående har redovisats för bl. a. värnpliktiga under repetitionstjänstgöring, nämligen enligt normer som bygger på sjukförsäkringssystemet och kompletteras med garantinivå, familjebidrag för vissa och befattningspenning. Genom att de civilförsvarspliktiga under utbildning och övning får ersättning enligt sjukförsäkringssystemet försvinner den rad av ersättningar som i dag utgår till denna grupp. Den nuvarande kopplingen mellan ålder och ersättning upphör.

Remissyttrandena

Arbetsgruppens förslag mottas i allmänhet positivt av remissinstanserna. *Cfs* anser att anknytningen till sjukförsäkringssystemet har uppenbara fördelar. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* framhåller att reformen inte får innebära att någon får en lägre ersättning än den som utgår med nuvarande ersättningssystem. *Länsstyrelserna i Kronobergs* och *Kristianstads län* samt *LRF* framhåller behovet av en tillräckligt hög garantinivå för dem som av olika skäl inte omfattas av eller har en låg sjukpenning. *RFV* och *FKF* föreslår att garantinivån knyts till någon av de inom socialförsäkringssystemet nu gällande miniminivåerna, nämligen föräldrapenningen om 25 kr. eller det kontanta arbetsmarknadsstödet om 35 kr.

FRI anser det tveksamt om de civilförsvarspliktiga speciellt under utbildning belastas med sådana uppgifter att befattningspenning är motiverad. FRI framhåller vidare att ersättning enligt sjukförsäkringssystemet bör kompletteras med en åldersgräns under vilken dagpenning bör utgå åtminstone till yngre civilförsvarspliktiga som inte har fullgjort grundutbildning som värnpliktiga. Vidare bör ersättningen enligt sjukförsäkringssystemet reduceras med 10 kr. för dag för naturaförmåner. *Cfs*

framhåller till skillnad från *RSV* att befattningspenning bör vara skattefri.

Cfs framhåller att ersättning åt verkskyddspersonalen bör bekostas av resp. företag och att administrationen härför bör ses över. *SAF* anser att staten bör överta kostnaden för verkskyddet och om så inte skulle ske förordar SAF ersättning till civilförsvarspliktiga enligt UFV:s förslag. *Cfs* förordar att de civilförsvarspliktigas möjligheter att få bilersättning och nivån på denna förbättras. *SAF* föreslår att "Vpl 10-kort" skall gälla för civilförsvarspliktiga vid utbildning på central skola.

Socialstyrelsen framhåller att de läkare som med stöd av krigssjukvårdslagen genomgår styrelsens kurser i försvars- och katastrofmedicin i ersättningshänseende hittills har jämställts med civilförsvarspliktiga. Styrelsen ifrågasätter om detta betraktelsesätt är riktigt med hänsyn till att utbildningsplikten för läkare är ett för dem exklusivt åläggande. De motsvarande ersättningsbestämmelserna innebär att läkare som genomgår samma utbildning får olika ersättningar beroende på ålder och anställningsform. Styrelsen föreslår att samtliga här aktuella läkare erhåller ett skattefritt penningbidrag om 175 kr. för dag. Beloppet har beräknats med hänsyn till inkomstbortfall. I enlighet med bestämmelserna för löneplansanställda läkare inom försvaret med privatpraktik föreslås vidare privatpraktiserande läkare utöver penningbidraget få praktikhindertillägg om 216 kr. för dag för att täcka fasta utgifter under den tid praktiken inte har kunnat hållas öppen på grund av kursdeltagande.

Föredraganden

Nuvarande ordning

Till värnpliktig och fast anställd vid försvarsmakten som fullgör tjänstgöring enligt värnpliktslagen (1941:967) samt värnpliktig som genomgår utbildning till befattning för kompanibefäl eller motsvarande utbildning som inte fullgörs enligt nämnda lag utgår kontanta ersättningar och andra förmåner av olika slag. Det författningsmässiga underlaget för dessa ersättningar m. m. redovisar jag längre fram i ett särskilt avsnitt.

Under tiden för föreskriven tjänstgöring får värnpliktig penningbidrag med ett fast belopp för dag som varierar efter den militära graden. Vid sjö- och flygtjänstgöring utgår särskild ersättning som också den varierar efter den värnpliktiges tjänstegrad och arten av tjänstgöring. Värnpliktig under grundutbildning får tjänstgöringspremie med ett fast belopp för dag efter ett visst antal dagars tjänstgöring. Utbildningspremie utgår till värnpliktig som har uttagits för och med godkända vitsord genomgått befälsutbildning. Premiens storlek varierar med hänsyn till vilken typ av befattning utbildningen avser. Under utbildning till regementsofficer kan värnpliktig efter viss tid i stället för penningbidrag få ersättning med belopp som motsvarar viss del av månadslönen i löneklass T 3.

Vid utryckning från grundutbildning erhåller värnpliktig utryckningsbidrag.

Enligt gällande bestämmelser är medlemmarna i den värnpliktiges familj berättigade till familjebidrag. Detta utgår kontant och omfattar familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag.

Familjepenning beviljas med visst belopp för dag för hustru, frånskild hustru och - under vissa villkor -- husföreståndarinna samt med ett lägre belopp för dag för annan familjemedlem. Bor värnpliktig tillsammans med familjemedlem utgår bostadsbidrag motsvarande kostnaderna för den värnpliktiges och familjemedlemmens bostad.

För ensamstående värnpliktig beviljas bostadsbidrag endast i den mån särskilda skäl föreligger.

Värnpliktig kan få särskilt bostadsbidrag för uppvärmningskostnader (bränslebidrag), flyttningskostnader och magasineringskostnader samt i vissa fall särskilt bidrag för mer än en bostad.

Värnpliktig som driver näring eller rörelse kan få näringsbidrag med visst belopp för dag för att bestrida kostnader som uppkommer till följd av tjänstgöringen.

Rätten till familjebidrag är behovsprövad. Behovsprövningen, som till sin karaktär närmast är en inkomstprövning, är av två slag, nämligen normerad behovsprövning och fri behovsprövning. Skillnaden mellan normerad behovsprövning och fri behovsprövning är närmast att familjemedlemmars inkomster vid den fria behovsprövningen inte påverkar bidragsbeloppet enligt de speciella regler, som har utformats för den normerade behovsprövningen, utan efter vad som med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet får anses skäligt. Detta medför att några bestämda regler för den fria behovsprövningen inte kan ges. Den fria behovsprövningen får dock inte leda till ett bättre bidragsresultat än om normerad behovsprövning hade tillämpats.

Under tjänstgöring får värnpliktig ett visst antal fria resor. Dessutom har han rätt att köpa ett valfritt antal resor till ett enhetspris av 10 kr. per resa. Värnpliktig erhåller fri förplägnad, fri inkvartering samt fri hälso- och sjukvård. Under vissa förutsättningar kan i stället för fri förplägnad utgå förplägnadsersättning, måltidsersättning, mässpenningar och färdkostersättning. I vissa fall utgår inkvarteringsersättning i stället för fri inkvartering. Om övernattning är nödvändig vid fri resa får värnpliktig ersättning för nattlogi. Värnpliktig som har tillstånd att i tjänsten använda egna kläder får beklädnadsersättning.

Till vapenfri tjänstepliktig och elev i bistånds- och katastrofutbildning utgår i stort sett samma ekonomiska förmåner som till värnpliktig.

Samtliga redovisade ersättningar är skattefria utom de särskilda ersättningarna vid sjö- och flygtjänstgöring samt näringsbidragen. Flertalet av de egentliga värnpliktsförmånerna utbetalas kontant till de värnpliktiga av vederbörande utbildningsmyndighet. Familjebidragsären-

dena handläggs av kommunerna. Försvarets civilförvaltning utövar tillsyn av familjebidragsförfattningarnas tillämpning. Den direkta tillsynen över familjebidragsverksamheten i kommunerna utövas av länsstyrelserna som bl. a. prövar besvär över familjebidragsbeslut. Över länsstyrelses beslut om tillämpningen av familjebidragsförordningen anförs besvär hos kammarrätt.

Till civilförsvarspliktiga utgår olika ersättningar beroende på om det är yngre civilförsvarspliktiga (i värnpliktsåldern) eller äldre civilförsvarspliktiga (över värnpliktsåldern). De yngre har i princip samma förmåner som försvarsmaktens värnpliktiga under repetitionsutbildning enligt följande.

Penningbidrag utgår efter en skala som omfattar åtta personalgrupper. Efter fullgjord tjänstgöring under 300 dagar, inberäknat tjänstgöring enligt värnpliktslagen och lagen om vapenfri tjänst, utgår tjänstgöringspremie med visst belopp för dag. I vissa fall kan också tillägg till tjänstgöringspremie utgå med visst belopp för dag. Befäl och vissa specialister får vidare utbildningspremie med visst belopp för dag. Dessutom kan yngre civilförsvarspliktiga i likhet med värnpliktiga få behovsprövat familjebidrag.

Civilförsvarspliktig över värnpliktsåldern får civilförsvarspenning. Denna utgår med belopp som motsvarar 0,2 % av den civilförsvarspliktiges årsinkomst. Utöver civilförsvarspenning kan utbildningspremie utgå enligt samma grunder som för yngre civilförsvarspliktig.

Civilförsvarspliktiga både i och över värnpliktsåldern får under tjänstgöring fri kost, fritt logi, fria resor, kontanta ersättningar för naturaförmåner, vissa sjukförmåner och begravningshjälp samt i förekommande fall ersättningar vid olycksfall efter i stort sett samma bestämmelser som för värnpliktiga inom försvarsmakten.

Avlöningsförmåner (penningbidrag, civilförsvarspenning), familjebidrag och premier utgår under utbildning men inte för övning. Undantag utgör övning i omedelbar anslutning till utbildningen. Kontanta ersättningar utgår vidare i regel bara för dygn under vilket minst sju timmar tas i anspråk för färd, tjänstgöring m. m.

Vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning får under tjänstgöring inom civilförsvaret ersättning enligt de bestämmelser som gäller vid övrig vapenfri tjänstgöring resp. bistånds- och katastrofutbildning.

Kostnader för förmåner åt verkskyddspersonal åligger det vederbörande arbetsgivare att svara för.

Kommunalt anställd personal som enligt civilförsvarslagen fullgör civilförsvarstjänstgöring i kommunal anställning under civilförsvarsberedskap behåller under tjänstgöringen de avlöningsförmåner som är förenade med anställningen. Därutöver utgår utbildningspremie, fria resor m. m., förplägnad och inkvartering enligt reglerna för övriga civilförsvarspliktiga. Det åligger kommunen att svara för avlöning och annan ersättning till

denna personal.

Det nuvarande förmånssystemet för värnpliktiga utformades i väsentliga delar vid tiden för andra världskriget. Även om förmånssystemet efter hand har genomgått vissa förändringar har utvecklingen under senare år utom och inom försvaret gett anledning att se över principerna för de värnpliktigas m. fl. förmåner. För civilförsvarets del har erfarenheterna visat att nuvarande förmånssystem, som beslutades år 1962, behöver anpassas till civilförsvarets ändrade utbildningsorganisation och personalstruktur.

Förmånsutredningen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades i november 1970 en sakkunnig för att utreda systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. Den sakkunnige som antog namnet utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. (UFV) överlämnade i november 1972 betänkandet (SOU 1972:68–69) Värnpliktsförmåner. I betänkandet redovisas principförslag rörande förmåner åt värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och inskrivningsskyldiga. Utredningen överlämnade i oktober 1973 betänkandet (SOU 1973:40) Civilförsvarsförmåner med förslag till nytt förmånssystem för de civilförsvarspliktiga.

UFV har i betänkandet om värnpliktsförmåner föreslagit en ökad satsning på generella förmåner. De grundläggande principerna för det kombinerade system, som utredningen föreslår, är studiesocial ersättning under grundutbildning, ersättning efter befattning under repetitionsutbildning och lägst socialhjälpsstandard för det familjesociala stödet.

Med studiesocial ersättning avses en ersättning, som i princip ger den värnpliktige samma ekonomiska levnadsvillkor som studerande, som uppbär studiemedel. Den studiesociala ersättningen föreslås kompletterad med tillägg som är motiverade med hänsyn till bl. a. social trygghet, differentierade utbildningstider och tjänstgöringsförhållanden samt rekryteringsskäl och motivationsfaktorer. Bostadskostnad för ensamstående är inräknad i dagersättningen. Det föreslagna förmånssystemet under repetitionsutbildning innefattar en kontant skattefri dagersättning, bestämd efter befattning i krigsorganisationen och i förekommande fall kompletterad med familjebidrag. UFV föreslår vidare att det vid sidan av dagpenningen under repetitionsutbildning skall utgå full täckning för bostadskostnaden efter behovsprövning. Utredningen föreslår att familjepenningen utgår med belopp som motsvarar de riktlinjer och normer för socialhjälp som tillämpas bl. a. inom Stockholms kommun.

Beträffande särskilda ersättningar, familjebidrag och naturaförmåner föreslår UFV att de behålls i stort enligt nuvarande form. Dock föreslås att sjukbidraget slopas.

Utredningen föreslår vidare ett system med frikort för obegränsat antal

fria resor med statens järnvägar.

Värnpliktsförmånerna föreslås i huvudsak bli skattefria och i princip värdebeständiga genom anknytning till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring eller annan indexreglering.

Förslagen till förbättrade förmåner åt värnpliktiga gäller i tillämpliga delar även vapenfria tjänstepliktiga och inskrivningsskyldiga.

Den lokala administrationen av familjebidragen föreslås bli överflyttad från kommunerna till försäkringskassorna. Riksförsäkringsverket föreslås bli tillsynsmyndighet och första besvärsinstans. Försäkringsdomstolen föreslås som slutlig besvärsinstans i familjebidragsmål.

För civilförsvarspliktiga föreslår utredningen att en enhetlig skattefri ersättning – daglön – utgår vid utbildning och övning. Indelningen i äldre och yngre civilförsvarspliktiga upphör. Alla civilförsvarspliktiga utom undsättningskårernas värnpliktiga indelas vid utbildning i fyra daglönegrupper med hänsyn till utbildningens sammanlagda längd. Om daglönen inte når upp till socialhjälpsnivå föreslår utredningen ett daglönetillägg.

I fråga om naturaförmånerna fri kost, fritt logi, fria resor och fri sjukvård samt de olika kontanta ersättningarna för dessa föreslås vissa smärre förbättringar. Utredningen föreslår att sistnämnda förmåner skall vara skattefria samt indexregleras.

För kommunalt anställda som enligt civilförsvarslagen fullgör civilförsvarstjänstgöring i kommunal anställning under civilförsvarsberedskap föreslås arbetsgivaren liksom i fred få svara för kostnaderna för förmåner. Detta gäller också för verksskyddets civilförsvarspliktiga.

Departementspromemorian

Med utgångspunkt i UFV:s betänkanden, remissutlåtandena över dessa, förslag från värnpliktskonferenser, värnpliktiga arbetsgrupper, politiska ungdomsförbund m. m. uppdrog jag åt en arbetsgrupp inom försvarsdepartementet att arbeta fram förslag till nytt ersättningssystem för värnpliktiga m. fl. Arbetsgruppens förslag redovisades i november 1974 i en departementspromemoria (Ds Fö 1974:2) med principiella förslag angående ersättningar åt värnpliktiga m. fl.

Arbetsgruppen föreslår att värnpliktiga under grundutbildning får dels en fast ersättning för dag, dels en kompletterande ersättning för den längre tid som de tas i anspråk i jämförelse med andra värnpliktiga. Detta innebär att nuvarande tillägg till dagersättningen i form av utbildnings- och tjänstgöringspremier försvinner. Likaså försvinner nuvarande koppling mellan grad och lön.

Den föreslagna "ersättningstrappan" föreslås omfatta värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning under grundutbildning och repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning.

För värnpliktiga under repetitionsutbildning föreslår arbetsgruppen ersättning enligt modell efter sjukförsäkringssystemet. För dem som av olika anledningar inte tillgodoses genom denna princip bör ersättningen kompletteras med familjesocialt stöd. För dem som av olika skäl inte omfattas av sjukförsäkringen föreslår arbetsgruppen en nedre garantinivå. Vidare föreslås att en extra ersättning i form av befattningspenning utgår till dem som genom sin befattning i krigsorganisationen har speciellt ansvar och merarbete. Det här redovisade ersättningssystemet föreslås gälla även för vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning under repetitionsutbildning.

Ersättningssystemet under grundutbildningen bör enligt arbetsgruppen tillämpas även vid utbildning till värnpliktig officer, reservofficer och regementsofficer. Systemet med utbildningspremier för utbildning till militär befattning för värnpliktigt kompanibefäl, till regementsofficer och i förekommande fall reservofficer har arbetsgruppen inte funnit anledning att ifrågasätta.

Arbetsgruppen avvisar tanken på fast anställning av regementsofficersaspiranter men föreslår att en aspirant som skiljs från utbildningen får ordinarie ersättning under en kalendermånad efter det att han har delgetts beslut om skiljande från utbildningen.

Nu utgående risktillägg bör enligt arbetsgruppen finnas kvar med hänsyn till den aktiva personalens motsvarande förmåner.

Arbetsgruppen föreslår att utryckningsbidraget successivt höjs och att de som under grundutbildningen har fått familjebidrag får behålla detta under en månad efter utryckningen.

För familjesocialt stöd föreslår arbetsgruppen att nuvarande familjemedlemsbegrepp t.v. skall behållas i huvudsak oförändrat. Arbetsgruppen föreslår vidare att det liksom nu skall finnas endast två familjepenningbelopp, nämligen ett belopp för hustru, frånskild hustru och -- under vissa villkor -- husföreståndarinna samt ett annat belopp för barn och vissa andra anhöriga. Beloppens storlek bör anpassas till den socialhjälpsnorm som gäller i Stockholms kommun.

Arbetsgruppen föreslår att bostadsbidrag skall utgå enligt de grunder som f.n. gäller. Medelstilldelningen för bostadsbidrag åt ensamstående bör fortsätta att öka för att en mer generös tolkning skall kunna göras i gränsfall.

Beträffande särskilt bostadsbidrag för uppvärmningskostnader, för flyttningskostnader och för magasineringskostnader, bostadsbidrag för mer än en bostad samt begravningsbidrag föreslår arbetsgruppen att de behålls. Däremot föreslås att sjukbidragen slopas.

Näringsbidraget bör behållas. Tillämpningsföreskrifterna för bidraget bör däremot enligt arbetsgruppen ses över.

Arbetsgruppen föreslår att nuvarande regler för behovsprövning och beskattning behålls.

Arbetsgruppen anser att de nu gällande reseförmånerna är tillfredsställande. Ytterligare förbättringar bör dock göras för dem som har långa

avstånd eller dåliga kommunikationer till hemorten.

Arbetsgruppen föreslår att de nuvarande förplägnads-, måltids-, färdkost-, inkvarterings- och beklädnadsersättningarna behålls. Mässpenningar bör på sikt avvecklas. Detta bör dock kopplas till en förhandlingsmässig lösning av frågan för den fast anställda personalen.

Arbetsgruppen föreslår att ersättning till civilförsvarspliktiga utgår på samma sätt som i det föregående har föreslagits för bl. a. värnpliktiga under repetitionsutbildning, nämligen enligt modell efter sjukförsäkringssystemet kompletterat med garantinivå, familjebidrag för vissa samt befattningspenning.

Arbetsgruppen delar UFV:s synpunkter på administrationen av familjebidragen till värnpliktiga under grundutbildning och föreslår att samma ordning skall gälla för samtliga ersättningar åt värnpliktiga under repetitionsutbildning och för civilförsvarspliktiga under utbildning och övning utom i fråga om befattningspenningen. Frågan om försäkringsdomstolen som slutlig besvärsinstans bör ytterligare övervägas.

Arbetsgruppens principiella förslag om ersättning åt värnpliktiga m. fl. stöds av flertalet remissinstanser. I vissa detaljfrågor har förslagen föranlett erinringar och ändringsförslag.

Överväganden och förslag

Innan jag tar de olika förslagen under övervägande vill jag erinra om de förslag om förbättrade värnpliktsförmåner som riksdagen nyligen har godkänt (prop. 1975:1 bil. 6 s. 67, FöU 1975:3, rskr 1975:25). De värnpliktiga får därigenom höjd dagpenning och höjt utryckningsbidrag. Samtidigt höjs hustrupenningen. Ensamstående värnpliktiga får vidare ökade möjligheter att erhålla bostadsbidrag och de som under tjänstgöringen har erhållit familjebidrag får behålla detta en månad efter utryckningen. Förlängt familjebidrag har också som jag tidigare har redovisat förordats av arbetsgruppen.

Jag vill inledningsvis konstatera att de värnpliktigas villkor under en följd av år successivt har förbättrats. De kontanta ersättningarna har kontinuerligt höjts. Det familjesociala stödet har stärkts. Bostadsbidrag till ensamstående har kommit att utgå till allt fler. Ett särskilt olycksfallsskydd för värnpliktiga har införts. Genom successiva reformer på reseområdet har de ekonomiska hindren för de värnpliktigas hemresor praktiskt taget helt undanröjts.

Olika åtgärder har vidtagits för att öka de värnpliktigas inflytande över värnpliktsutbildningen och övriga villkor. Värnpliktskonferenserna och demokratiförsöken på en rad förband är exempel på dessa demokratiseringssträvanden.

Trots detta kan man konstatera att värnpliktstjänstgöringen fortfarande innebär bl. a. ekonomiska uppoffringar för många värnpliktiga. Dessa

uppoffringar blir mera kännbara om den värnpliktige har bildat familj eller har annan försörjningsbörda. Allt fler värnpliktiga har redan under grundutbildningen ett sådant ansvar. Strävan måste vara att förbättra de ekonomiska och sociala betingelserna under värnpliktstjänstgöringen.

En fortsatt successiv förbättring av de värnpliktigas dagersättning är angelägen. Också i fortsättningen kan man dock få räkna med en ekonomisk uppoffring för de värnpliktiga som genomgår grundutbildning. För dem som tas ut till befattningar som innebär en längre utbildningstid än vad som gäller för huvuddelen av de värnpliktiga är målet att de under den längre utbildningstiden skall få en ersättning, som alltmer motsvarar levnadsstandarden för jämförbara civila grupper.

De värnpliktiga och de som är beroende av dem för sin försörjning skall garanteras ekonomisk och social trygghet under den tid som samhället tar den värnpliktige i anspråk för militärtjänstgöring. Denna princip bör självfallet gälla också för dem som tas i anspråk för olika uppgifter inom totalförsvaret i egenskap av civilförsvarspliktiga och vapenfria tjänstepliktiga.

De civilförsvarspliktiga och värnpliktiga som kallas in för kort tid i form av repetitionsövningar osv. måste uppmärksammas speciellt. Dessa är till övervägande delen familjeförsörjare. Målet för dessa grupper bör vara att de skall få en ersättning som i stort motsvarar vad de erhåller i sitt civila arbete.

Mot bakgrund av det nu anförda vill jag uttala att jag i stort ansluter mig till arbetsgruppens förslag. Vad det nu gäller är alltså att skapa en principiell grund för ett nytt förmånssystem. Storleken av insatserna får bedömas i varje års budgetarbete.

I likhet med gruppen anser jag att ersättningen till värnpliktig under grundutbildning bör utgå med dels en fast ersättning för dag, dels en kompletterande ersättning för den längre tid den värnpliktige tas i anspråk i jämförelse med andra. Arbetsgruppen föreslår att den kompletterande ersättningen börjar utgå efter 230 dagars tjänstgöring och därefter höjs ytterligare efter 300 resp. 360 dagar. De valda tidpunkterna för höjningarna korresponderar med tidpunkterna för de antalsmässigt stora utryckningarna från armén. Eftersom armén utbildar huvuddelen av de värnpliktiga har tidpunkterna för de trappstegsvisa höjningarna satts efter förhållandena inom denna försvarsgren. Jag finner att detta är en rimlig utgångspunkt och tillstyrker arbetsgruppens förslag.

De nuvarande utbildnings- och tjänstgöringspremierna liksom kopplingen mellan lön och grad bör slopas. Härigenom erhålls ett ersättningssystem som grundas enbart på det antal tjänstgöringsdagar som den värnpliktige tas i anspråk. Systemet torde därför väl passa in i vårt värnpliktsutbildningssystem med differentierade utbildningstider. Vad avser utbildningspremierna, främst för plutonsbefälsvärnpliktiga, har bl. a. överbefälhavaren framhållit att dessa bör behållas som bl. a. en motivationsfaktor i utbildningen. För egen del anser jag att man bör kunna

räkna med att här aktuell grupp av värnpliktiga gör sitt bästa under utbildningstiden. Premier får också anses vara ett i princip främmande inslag i ett ersättningssystem för den obligatoriska utbildningstiden. Utbildningspremier under den obligatoriska utbildningen strider vidare mot principerna för systemet med trappstegsvisa höjningar av dagpenningen som syftar till att kompensera dem som har särskilt lång tjänstgöring. Med hänsyn till vad jag nu har anfört tillstyrker jag arbetsgruppens förslag. Nivåerna på de trappstegsvisa höjningarna bör också i princip sättas så att ingen värnpliktig förlorar ekonomiskt på en övergång till ett nytt system. Därvid bör möjligheterna för de värnpliktiga att efter eget val reservera en del av dagersättningen till ett personkonto prövas.

Jag har inte något att erinra mot UFV:s och arbetsgruppens förslag om att de särskilda ersättningarna under sjö- och flygtjänstgöring bör behållas med hänsyn till den aktiva personalens motsvarande förmåner. Frågan bör dock fortlöpande bevakas och tilläggen bör på sikt om möjligt slopas.

Jag har inte heller något att erinra mot förslaget att ersättningssystemet med en fast och en rörlig ersättning för värnpliktiga under grundutbildning tillämpas också för utbildning till värnpliktig officer och reservofficer. Jag biträder också förslaget att nuvarande system med utbildningspremier för dessa kategorier bör behållas. Beroende på vilken nivå som senare beslutas för dagersättningen i de olika trappstegen kan det härvid bli aktuellt med en viss reducering av premiebeloppen vid övergången till det nya ersättningssystemet. Frågan om utbildningspremiernas storlek för de olika kategorierna har aktualiserats av vissa remissinstanser, bl. a. Reservofficerarnas centralorganisation. Det har därvid med hänvisning till vissa rekryteringssvårigheter framförts krav på höjning av nuvarande premiebelopp. Denna fråga behöver enligt min mening prövas ytterligare. Systemet med premier för ifrågavarande utbildningar är f. n. inte likformigt för försvarsgrenarna. Det finns variationer både i fråga om förekomsten av premier och beloppens storlek. Jag avser därför att närmare låta pröva frågan om en likformig tillämpning mellan försvarsgrenarna av systemet med utbildningspremier, vilket också arbetsgruppen har föreslagit.

Ersättningssystemet för värnpliktiga under grundutbildning har föreslagits böra tillämpas också för värnpliktiga regementsofficersaspiranter. Vid tillämpningen av detta system bör de ersättningsnivåer som senare skall fastställas inte ge den effekten att en regementsofficer efter avslutad utbildning och övergång till fast anställning får en lägre sammanlagd ersättning. I det föreslagna ersättningssystemet finns dock viss risk för att en sådan effekt kan uppstå. En justering av nivåerna under den obligatoriska utbildningen får i vissa lägen automatisk effekt i förlängningen, dvs. under den fortsatta utbildningen till regementsofficer. Försvarets civilförvaltning har i sitt remissyttrande noterat detta och föreslår för sin del att ersättningen för värnpliktiga regementsofficersaspiranter efter viss

utbildningstid bör utgöra 80 % av den lön som utgår vid fast anställning som löjtnant. De olägenheter av här avsett slag som i vissa enskilda fall kan uppstå måste vägas mot fördelen av ett enhetligt system. Jag förordar därför att ersättningssystemet för värnpliktiga under grundutbildning också tillämpas för värnpliktiga regementsofficersaspiranter. Därvid får de problem som jag här redovisat beaktas vid fastställandet av ersättningsnivån i de olika "trappstegen".

En särskild fråga som bl. a. Statstjänstemännens riksförbund har fört fram är de värnpliktiga regementsofficersaspiranternas anställningsförhållande. SR har härvid yrkat på att aspiranterna skall få fast anställning efter viss tids utbildning. I likhet med arbetsgruppen anser jag att så inte bör ske. Jag ansluter mig till bl. a. överbefälhavarens och TCO:s uppfattning att resultatet av pågående arbete med en ny befälsordning bör avvaktas. Däremot kan jag biträda arbetsgruppens förslag om ett avgångsvederlag till aspirant som skiljs från utbildningen.

Jag går nu över till att behandla frågan om familjesocialt stöd.

Beträffande kretsen av förmånsberättigade har arbetsgruppen övervägt en förenkling. Gruppen har sålunda diskuterat ett familjemedlemsbegrepp, som endast skulle omfatta dels hustru (med hustru likställs kvinna med vilken den värnpliktige varaktigt sammanbor) och husföreståndarinna, i samtliga fall endast under förutsättning att den värnpliktige bor tillsammans med eget eller hustrus barn, dels också egna och hustrus barn. Arbetsgruppen har dock stannat vid ett oförändrat familjemedlemsbegrepp. För egen del förordar jag i likhet med ett flertal remissinstanser att kvinna som den värnpliktige varaktigt bor tillsammans med bör likställas med hustru i bidragshänseende. Dessutom förordar jag i likhet med bl. a. LO att hustru (motsv.) får bidrag endast under förutsättning att hon vårdar barn i hemmet eller om synnerliga skäl föreligger. Sådana skäl bör prövas efter särskild ansökan. Därmed undanröjs en enligt min mening otidsenlig bild av kvinnan som regelmässigt beroende av mannens inkomster.

Arbetsgruppen föreslår att socialhjälpsnormen för Stockholms kommun skall vara styrande för familjebidragens storlek. Även jag anser att socialhjälpens storlek är en lämplig utgångspunkt för familjebidragen. Vidare förordar jag att endast två familjepenningbelopp bör finnas, nämligen ett för hustru (motsv.) och under vissa villkor husföreståndarinna samt ett annat för barn och vissa andra anhöriga. Jag förordar också att nuvarande behovsprövningsregler i huvudsak behålls t.v. Därvid bör dock en förändring ske beträffande reduceringen av familjepenning åt barn. Här delar jag socialstyrelsens uppfattning att denna inte bör reduceras mot makas inkomst med mer än högst 50 %. Därmed övertar staten under alla förhållanden faderns försörjningsansvar för barnen.

I likhet med arbetsgruppen förordar jag att bostadsbidrag fortsättningsvis bör i stort utgå enligt de grunder som f. n. gäller. Jag finner det

inte möjligt att avskaffa de särskilda reglerna och behovsprövningen för bostadsbidrag. Ökade medel bör dock successivt ställas till förfogande för bostadsbidrag åt ensamstående för att en mer generös bedömning skall kunna göras i gränsfallen. Jag vill i detta sammanhang erinra om det förslag i frågan som regeringen har förelagt riksdagen i årets budgetproposition. Jag vill samtidigt nämna att andelen bifall till ansökningar om bostadsbidrag åt ensamstående i takt med den ökade medelstilldelningen under senare år har kommit att uppgå till nära 90 %.

Vad beträffar särskilda bidrag för uppvärmningskostnader, flyttningskostnader och magasineringskostnader samt begravningsbidrag förordar jag att de t. v. i stort utgår enligt nuvarande grunder. I likhet med arbetsgruppen förordar jag att sjukbidraget slopas med hänsyn till det numera väl utbyggda sjukförsäkringssystemet. Jag förordar vidare att näringsbidragen behålls som stödform för dem som innehar rörelse och genom tjänstgöringen vållas kostnader för denna. I likhet med arbetsgruppen förordar jag en översyn av tillämpningsbestämmelserna. Jag avser att i annat sammanhang aktualisera denna fråga.

Arbetsgruppen anser att nu gällande reseförmåner i stort är tillfredsställande. Ytterligare förbättringar förordas dock för dem som har långa och/eller tidsödande resor till hemorten. Jag delar arbetsgruppens uppfattning och förordar att förbättringar av resemöjligheterna i första hand inriktas på denna grupp.

Vad beträffar naturaförmåner och i vissa fall kontant ersättning för dessa förordar jag i likhet med arbetsgruppen att de fortsättningsvis i stort bör utgå enligt nu gällande bestämmelser.

De värnpliktiga som genomgår repetitionsutbildning är ofta familjeförsörjare. Med utgångspunkt i dels den ökade differentieringen av repetitionsutbildningen med i vissa fall mycket korta övningar, dels målsättningen att de värnpliktigas och deras familjers ekonomiska och sociala situation inte skall försämras under tjänstgöringen förordar jag i likhet med arbetsgruppen att värnpliktiga under repetitionsutbildning får ersättning enligt modell efter sjukpenningförsäkringen. Därmed får de 90 % av sin civila lön. Detta innebär att man tillämpar ett i samhället i övrigt accepterat ersättningssystem och medför samtidigt väsentliga administrativa rationaliseringar. Jag förordar vidare att systemet kompletteras dels med en befattningspenning för dem som genom sin befattning i krigsorganisationen har särskilt merarbete och ansvar, dels med en nedre garantinivå för dem som av olika anledningar inte omfattas av sjukförsäkringssystemet. Föräldrapenningen som f. n. utgår med 25 kr. för dag synes vara lämplig. I likhet med arbetsgruppen förordar jag ett kompletterande familjesocialt stöd för den begränsade grupp som av olika anledningar inte tillgodoses genom det nya systemet. Detta stöd bör utgöra skillnaden mellan familjebidragsbehovet och utgående ersättning.

I anslutning härtill vill jag beröra frågan om huruvida den som under repetitionsutbildning får ersättning som anknyter till sjukpenningförsäkringens regler skall vidkännas avdrag motsvarande den ersättning som tas ut av den försäkrade vid sjukhusvård. Ett avdrag kunde i och för sig

övervägas men enligt min mening har den som fullgör repetitionsutbildning vissa utgifter av traktamentskaraktär. Jag förordar därför att ersättning utgår med belopp motsvarande oreducerad sjukpenning.

I likhet med arbetsgruppen förordar jag att de civilförsvarspliktiga under utbildning och övning får ersättning enligt samma grunder som värnpliktiga under repetitionsutbildning med bl. a. befattningspenning, garantinivå och familjebidrag för vissa. Den nu tillämpade kostnadsansvaret för kommuner och företag vad beträffar viss kommunal personal och personal i verkskyddet bör alltjämt gälla.

Arbetsgruppen har föreslagit att ersättningarna åt värnpliktiga under grundutbildning skall gälla även för vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning under grundutbildning samt vid repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning. För vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning under repetitionsutbildning föreslås samma ersättningsregler som för värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga. Jag tillstyrker arbetsgruppens förslag om ersättning åt vapenfria tjänstepliktiga och elever i bistånds- och katastrofutbildning.

Vad beträffar beskattning förordar jag att de särskilda ersättningarna vid sjö- och flygtjänstgöring samt näringsbidragen beskattas på samma sätt som f. n. Ersättning enligt sjukpenningförsäkringen är beskattningsbar inkomst. I övrigt förordar jag i likhet med arbetsgruppen att de olika ersättningarna förblir skattefria.

Vid en övergång till beskattad inkomst enligt sjukpenningförsäkringen har arbetsgruppen utgått från att ersättningarna till värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga, på samma sätt som sjukpenningutbetalningarna, i skattehänseende räknas bort från det kommunala skatteunderlaget. Mot detta system har Svenska kommunförbundet rest invändningar. Jag biträder arbetsgruppens förslag och förordar efter samråd med chefen för finansdepartementet att ersättningarna räknas bort från det kommunala skatteunderlaget på samma sätt som sjukpenning. Förslaget förutsätter vissa ändringar i skatteförfattningarna. Frågan härom får tas upp i ett senare sammanhang.

Översyn av reglerna om ersättning vid olycksfall under militärtjänstgöring ingår i det utredningsuppdrag som har lämnats till yrkesskadeförsäkringskommittén (S 1971:01). Vidare undersöks inom försvarsdepartementet möjligheten att betala ut särskild ersättning till vissa värnpliktiga som har skadats under tjänstgöring före år 1969, när det särskilda olycksfallsskyddet infördes. Mot bakgrund härav är jag inte i detta sammanhang beredd att komma med några förslag om ändring av nuvarande regler om ersättning på grund av skada under militärtjänstgöring.

UFV har föreslagit att de olika ersättningarna bör indexregleras genom exempelvis anknytning till basbeloppet. För egen del är jag inte beredd att förorda en automatisk indexreglering av de olika ersättningarna utom vad avser den indexreglering som sker genom anknyt-

ningen till sjukpenningförsäkringen.

Beträffande administrationen föreslår arbetsgruppen att det familjesociala stödet under grundutbildning och samtliga ersättningar till värnpliktiga under repetitionsutbildning och civilförsvarspliktiga, utom befattningspenningen, skall administreras av försäkringskassorna. Jag delar i stort arbetsgruppens uppfattning och förordar efter samråd med chefen för socialdepartementet att administrationen av samtliga ersättningar som anknyter till sjukpenningförsäkringen förs över till försäkringskassorna. Frågan om att till försäkringskassorna flytta över administrationen av det familjesociala stödet i övrigt, främst familje- och bostadsbidragen under grundutbildning och i förekommande fall det kompletterande familjesociala stödet under repetitionsutbildning och civilförsvarstjänst, torde kunna avgöras först efter ytterligare överväganden. Genom de här föreslagna åtgärderna kommer de kommunala familjebidragsnämnderna att avlastas en del av sina uppgifter. Jag vill också påpeka att kommunernas kostnader för det direkta familjebidragsstödet kommer att minska genom det föreslagna ersättningssystemet.

Frågan om tillsynsmyndighet för familjebidragsförfattningarnas tillämpning får avgöras i samband med ställningstagandet till den framtida administrationen av det familjesociala stödet under grundutbildning.

Det ersättningssystem för värnpliktiga under repetitionsutbildning som jag här har förordat bör gälla även vid beredskapstillstånd eller krig i den mån inte särskilda bestämmelser utfärdas för sådana förhållanden.

Det redovisade ersättningssystemet för värnpliktiga innebär delvis nya principer. Den lagstiftning som påkallas av förslagen får föreläggas riksdagen sedan den har uttalat sig om de grundläggande principerna. Det nya systemet bör införas successivt. Jag avser föreslå regeringen att i kommande budgetpropositioner föreslå riksdagen att anvisa medel för att förverkliga reformerna. För den föreslagna anknytningen till sjukpenningförsäkringen behövs tid för att förbereda nya rutiner, utbilda personal m. m. Anknytningen till sjukförsäkringssystemet bör därför ske tidigast den 1 januari 1977.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för ersättning åt värnpliktiga m. fl. som jag nu har förordat.

Författningsförslagen

Inledning

Den nya regeringsformen (RF), som antogs slutligt av riksdagen under våren 1974 (prop. 1973:90, KU 1973:26, rskr 1973:265, KU 1974:8, rskr 1974:19) och som har börjat tillämpas den 1 januari 1975, innehåller regler om normgivningsmaktens fördelning som i hög grad skiljer sig från motsvarande regler i 1809 års RF. Den nya RF gör det därför nödvändigt med en ganska omfattande följdlagstiftning. Riksdagen har genom olika propositioner förelagts förslag till sådan lagstiftning. En redogörelse för det hittills bedrivna följdarbetet har lämnats i prop. 1975:8. Härutöver vill jag erinra om de inom försvarsdepartementet upprättade författningsförslag som riksdagen antog år 1974 (prop. 1974:50, KU 1974:25, FöU 1974:24, rskr 1974:220 och 1974:267).

I den nyss nämnda prop. 1975:8 anförde chefen för justitiedepartementet att arbetet med att inpassa det äldre författningsbeståndet i den nya RF:s systematik borde bedrivas kontinuerligt och att det borde vara lämpligt att göra den behövliga anpassningen i samband med att det regelkomplex i vilket berörda författningar ingår sågs över av andra skäl.

Som jag har angett i det föregående, har i prop. 1975:1 (bil. 6 s. 67) föreslagits vissa förbättringar av de förmåner som utgår till värnpliktiga m. fl. under tjänstgöring. Ett genomförande av dessa förslag föranleder ändringar i det författningskomplex som reglerar hithörande frågor, bl. a. familjebidragsförordningen. Jag anser det därför lämpligt att nu anpassa denna författning och vissa andra författningar, som innehåller grundläggande föreskrifter om förmåner under värnpliktstjänstgöring m. m., till den nya RF:s regler om normgivningsmakten och dess systematik i övrigt. De lagförslag jag nu lägger fram har däremot inte något samband med principerna för det nya förmånssystem som jag har föreslagit i det föregående. Den lagstiftning som kan påkallas av detta senare förslag får som jag nyss angav föreläggas riksdagen i annat sammanhang.

Nuvarande författningsbestånd

I det föregående har lämnats en redogörelse för det gällande förmånssystemet. Här redovisas därför endast de författningar som reglerar detta system.

Värnpliktstjänstgöring

Skyldigheten att fullgöra värnplikt har sin grund i värnpliktslagen (1941:967). Rätten till ekonomisk ersättning under värnpliktstjänstgöring regleras inte i värnpliktslagen i vidare mån än att 17 och 33 §§ föreskriver att beträffande rätt till ersättning vid inställelse till inskrivningsförrättning och beträffande värnpliktigs förmåner i samband med

tjänstgöring samt ersättning i anledning av skada, som han ådragit sig under tjänstgöring, gäller vad därom är särskilt stadgat.

De författningar som reglerar värnpliktsförmånerna är värnpliktsavlöningskungörelsen (1970:676), familjebidragsförordningen (1946:99), militärersättningsförordningen (1950:261), kungörelsen (1969:761) om särskilt olycksfallsskydd för värnpliktiga m. fl. och kungörelsen (1963:243) angående grupplivförsäkring åt värnpliktiga m. fl. Till familjebidragsförordningen ansluter sig familjebidragskungörelsen (1946:101) och till militärersättningsförordningen kungörelsen (1950:334) med tillämpningsföreskrifter till militärersättningsförordningen.

Värnpliktsavlöningskungörelsen har meddelats med stöd av riksdagens beslut. Den innehåller föreskrifter om de förmåner som en värnpliktig erhåller för sina personliga behov under tjänstgöringen. Den reglerar också de förmåner som utgår vid inställelse till inskrivningsförrättning. Bestämmelser om penningbidrag finns i 4–12 §§. I 13 § tas upp föreskrifter om särskild ersättning vid viss slags tjänstgöring. I 14–17 §§ ges föreskrifter om utbildningspremier och tjänstgöringspremier. Utryckningsbidrag behandlas i 18 och 19 §§. Föreskrifter om reseförmåner finns i 20–29 §§. Rätten till fri förplägnad, fri inkvartering och fri utrustning framgår av 30–35 §§. I 36–40 §§ finns bestämmelser om fri hälso- och sjukvård. Föreskrifter om begravningshjälp m. m. tas upp i 41 §.

Familjebidragsförordningen har tillkommit genom samfälld lagstiftning, dvs. beslutats av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Den behandlar de förmåner som tillkommer den värnpliktiges familj under den tid den värnpliktige fullgör värnpliktstjänstgöring. Familjebidragsförordningen gäller också för vapenfri tjänst, civilförsvarstjänstgöring som fullgörs före det år då den civilförsvarspliktige fyller 48 år samt biståndsoch katastrofutbildning. I 6–8 och 13 §§ finns bestämmelser om familjepenning. Om bostadsbidrag ges föreskrifter i 9–12 §§. Rätten till näringsbidrag framgår av 14–16 §§. Bestämmelser om sjukbidrag finns i 18 § och om begravningsbidrag i 19 §.

Också militärersättningsförordningen har tillkommit genom samfälld lagstiftning. Den är tillämplig även vid vapenfri tjänst och bistånds- och katastrofutbildning. I militärersättningsförordningen, som nära ansluter till lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, ges de grundläggande reglerna om ersättning vid olycksfall och sjukdom i samband med tjänstgöring. Enligt förordningen utgår ersättning för läkarvård, tandvård, sjukhusvård, resor, läkemedel och särskilda hjälpmedel. Förordningen innehåller också bestämmelser om sjukpenning, livränta och begravningshjälp.

Kungörelsen om särskilt olycksfallsskydd för värnpliktiga m. fl. är meddelad med stöd av riksdagens beslut. Den är ett komplement till

militärersättningsförordningen. I motsats till militärersättningsförordningen är kungörelsen inte tillämplig på skada som någon ådrar sig i samband med inskrivningsprövning. Däremot gäller den vid vapenfri tjänst, viss civilförsvarstjänstgöring och bistånds- och katastrofutbildning. Det särskilda olycksfallsskyddet ger ersättning vid bestående arbetsoförmåga på grund av skada genom olycksfall. Ersättningen utgår i form av ett engångsbelopp och uppgår vid fullständig invaliditet till 150 000 kr. Vid partiell invaliditet utgår ett i motsvarande mån lägre belopp.

Enligt kungörelsen angående grupplivförsäkring åt värnpliktiga m. fl. har värnpliktiga, inkl. sådana som genomgår inskrivningsprövning, vapenfria tjänstepliktiga, vissa civilförsvarspliktiga och sådana som genomgår bistånds- och katastrofutbildning samma grupplivförsäkringsskydd vid dödsfall som arbetstagare i statens tjänst.

Vapenfri tjänst

De grundläggande bestämmelserna om vapenfri tjänst finns i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst. Lagen innehåller inga bestämmelser om de förmåner som tillkommer vapenfri tjänstepliktig under tjänstgöring. Dessa återfinns i stället i kungörelsen (1966:414) med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga, som har beslutats av Kungl. Maj:t ensam.

Enligt 18 § i kungörelsen äger vapenfri tjänstepliktig rätt till samma förmåner i samband med tjänstgöring som enligt värnpliktsavlöningskungörelsen tillkommer värnpliktig i samband med värnpliktstjänstgöring. Penningbidraget bestäms enligt paragrafen till åtta kr. för dag och tjänstgöringspremien till fyra kr. för varje dag av tjänstgöringen efter 230 dagars tjänstgöring. Som nyss anfördes gäller i fråga om familjebidrag, ersättning enligt militärersättningsförordningen, särskilt olycksfallsskydd och grupplivförsäkringsskydd samma bestämmelser för vapenfria tjänstepliktiga som för värnpliktiga.

Bistånds- och katastrofutbildning

Värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga har möjlighet att fullgöra värnpliktstjänstgöring resp. vapenfri tjänst i form av bistånds- och katastrofutbildning. Utbildningen regleras av kungörelsen (1971:355) om bistånds- och katastrofutbildning. Antagning till sådan utbildning sker efter ansökan.

Enligt 11 § nyss nämnda kungörelse utgår under bistånds- och katastrofutbildning ekonomiska förmåner motsvarande vad värnpliktiga erhåller under värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst. I paragrafen föreskrivs att tjänstgöringspremien utgör fyra kr. för varje dag av tjänstgöringen efter 230 dagars tjänstgöring och att utbildningspremie skall utgå med 325 kr. efter genomgången grundutbildning.

Civilförsvarstjänstgöring

Civilförsvarsplikten grundas på civilförsvarslagen (1960:74). Med undantag av föreskriften i 20 § att civilförsvarstjänstgöring i vissa fall skall anses fullgjord i kommunal anställning saknar civilförsvarslagen föreskrifter om ersättning till den som tjänstgör i civilförsvaret. Bestämmelser härom finns förutom i familjebidragsförordningen, kungörelsen om särskilt olycksfallsskydd för värnpliktiga m. fl. och kungörelsen angående grupplivförsäkring åt värnpliktiga m. fl. – i kungörelsen (1962:619) om avlöning m. m. till civilförsvarspliktiga och förordningen (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret.

Avlöningskungörelsen är uppbyggd på i huvudsak samma sätt som värnpliktsavlöningskungörelsen. Sålunda föreskrivs i 9 § att vad som föreskrivs om penningbidrag till värnpliktig i värnpliktsavlöningskungörelsen skall i tillämpliga delar gälla beträffande civilförsvarspliktig. Paragrafen anger de belopp som skall utgå. I 10 § ges bestämmelser om särskilda ersättningar vid viss slags tjänstgöring. Om reseförmåner finns föreskrifter i 8 §. Rätten till fri förplägnad, fri inkvartering, fri sjukvård och begravningshjälp framgår av 4 och 12–20 §§. Enligt 21–25 §§ har civilförsvarspliktig under vissa villkor rätt till utbildningspremie och tjänstgöringspremie. Om civilförsvarspliktig fullgör tjänstgöring efter det år då han fyller 47 är utgår civilförsvarspenning i stället för penningbidrag. Föreskrifter om civilförsvarspenning har tagits in i 26–32 §§. Rätten till ersättning begränsas så till vida att civilförsvarspliktig vid deltagande i annan övning än övning i omedelbar anslutning till tjänstgöring för utbildning inte har rätt till andra förmåner än fria resor, fri förplägnad, fri inkvartering och fri sjukvård. En ytterligare begränsning är att ersättning för dygn, under vilket mindre än sju timmar tas i anspråk för färd, tjänstgöring eller annan verksamhet, utgår endast för resa och kostnad för läkarintyg som anskaffas för att styrka laga förfall. Avlöningskungörelsen gäller inte för civilförsvarspliktiga som med stöd av lagen (1952:269) om skyldighet för civilförsvarspliktig att tjänstgöra vid krigsmakten tas i anspråk för tjänstgöring vid försvarsmakten. På dessa tillämpas de bestämmelser som gäller för de värnpliktiga.

Förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret, har beslutats av Kungl. Maj:t med riksdagen. Förordningen ger civilförsvarspliktiga i huvudsak samma förmåner som militärersättningsförordningen ger värnpliktiga.

Regeringsformens regler om normgivningsmakten

En utförlig redovisning av den nya RF:s regler om normgivningsmakten finns i prop. 1975:8 (s. 36 ff.). Här lämnas därför en redogörelse bara för de regler som är av betydelse för det lagstiftningsärende som jag nu behandlar.

I den nya RF anges ett antal ämnen där normgivningskompetensen i första hand skall ligga hos riksdagen och utövas genom lagstiftning. De viktigaste av de bestämmelser som beskriver detta primära lagområde finns såvitt gäller den offentliga rätten i 8 kap. 3 §. Bestämmelserna i 3 § innebär att till detta område skall räknas sådana föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Med "ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden" förstås sådana åtgärder från normgivarens sida som allmänt anses innebära inskränkningar i enskildas dittillsvarande handlingsfrihet, möjligheter att förfoga över egendom etc. Till lagområdet skall enligt uttrycklig bestämmelse i 3 § andra stycket räknas bl. a. föreskrifter som begränsar någon av de fri- och rättigheter som anges i 2 kap. den nya RF, bland dem rörelsefriheten. Bestämmelserna i 3 § har utformats på sådant sätt att även en föreskrift, som t. ex. i något hänseende begränsar omfattningen av ett redan föreliggande ingrepp i enskildas förhållanden och därför kan sägas gå i "berättigande" riktning, omfattas av kravet på lagform.

Den nya RF öppnar möjlighet för riksdagen att delegera en del av sin primärkompetens till regeringen. De viktigaste av dessa bestämmelser finns i 8 kap. 7 och 8 §§. Reglerna i 7 § avser delegation på den offentliga rättens område. Denna delegationsmöjlighet avser m.a.o. de normgivningsområden, som beskrivs i bl. a. 8 kap. 3 §. Inom dessa kan, med vissa begränsningar, föranledda av den nya RF:s reglering av medborgerliga fri- och rättigheter, delegation äga rum beträffande vissa angivna ämnen. Bland dem ingår inte försvarsfrågor.

De delar av det primära lagområdet som inte kan öppnas för regeringen genom delegation utgör det obligatoriska lagområdet.

På grund av 8 kap. 13 § första stycket 1 har regeringen behörighet att utan särskilt bemyndigande i lag meddela föreskrifter om verkställighet av lag. Detta gäller även om lagen ligger inom det obligatoriska lagområdet och verkställighetsföreskrifterna således rör ett ämne som i princip inte får regleras annat än i lagform. Bestämmelserna om verkställighetsföreskrifter får emellertid inte tillämpas på sådant sätt att den nya RF:s övriga kompetensfördelningsregler sätts ur kraft. Det är inte avsett att man skall förfara så att riksdagen beslutar mycket allmänt hållna lagregler inom lagområdet som sedan fylls ut av regeringen med "verkställighetsföreskrifter".

Föredraganden

Förslagen i prop. 1975:1 (bil. 6 s. 67) om förbättrade värnpliktsförmåner innebär, *dels* att penningbidraget höjs med 1 kr. för dag för inskrivningsskyldiga, värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga, sådana som genomgår bistånds- och katastrofutbildning samt civilförsvarspliktiga,

dels att utryckningsbidraget höjs från 400 till 1 000 kr., *dels* att familjepenningens maximibelopp för hustru, frånskild hustru och sådan familjemedlem som förestår hemmet åt värnpliktig med hemmavarande barn under 16 år höjs från 17 till 21 kr., *dels* att familjebidrag vid grundutbildning, vilka bidrag enligt gällande bestämmelser upphör den dag tjänstgöringen avslutas, skall utgå för ytterligare en månad.

Genomförande av förslaget om förbättring av familjebidragsförmånerna kräver ändring av 6 och 13 §§ familjebidragsförordningen. Förslaget till lag om ändring i familjebidragsförordningen innehåller de ändringar som behövs i detta hänseende. Ändringsförslaget har utformats så att det i princip endast är grundutbildning som har varat minst 180 dagar som berättigar till familjebidrag för 30 dagar efter grundutbildningens slut. Föreligger särskilda skäl, kan dock även den som har fullgjort kortare grundutbildning få samma förmån.

För att anpassa författningens namn till den terminologi som används i den nya RF föreslås vidare att rubriken "Familjebidragsförordning" ändras till "Familjebidragslag".

Som framgår av vad som har anförts i närmast föregående avsnitt skall sådana föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, meddelas i lag enligt den nya RF. Föreskrifter om värnpliktens närmare innehåll får anses vara att hänföra till sådana åligganden för enskild som avses i 8 kap. 3 § den nya RF. Till dessa föreskrifter får också räknas föreskrifter som reglerar de ekonomiska förmåner som skall utgå under värnpliktstjänstgöringen. Motsvarande gäller föreskrifter om vapenfri tjänst och civilförsvarsplikt. Här ifrågavarande föreskrifter tillhör de delar av det primära lagområdet som inte kan öppnas för regeringen genom delegation.

Av vad jag nu har sagt får anses följa att de grundläggande föreskrifterna om förmåner under värnpliktstjänstgöring och liknande obligatorisk tjänstgöring måste meddelas i lag. I enlighet härmed har i förslagen till lag om ändring i värnpliktslagen, lagen om vapenfri tjänst och civilförsvarslagen tagits in föreskrifter som dels fastslår rätten till ersättning under tjänstgöring, dels anger de olika slagen av ersättning.

Lagkravet kan emellertid inte i förevarande fall anses sträcka sig till att avse bestämmelserna om ersättningarnas storlek. Det får ankomma på regeringen att inom de anslagsramar som riksdagen årligen anvisar genom verkställighetsföreskrifter bestämma härom. De författningsändringar som föranleds av den föreslagna höjningen av penningbidrag och utryckningsbidrag kräver av nu angivna skäl inte lagform utan kan beslutas av regeringen.

I 28 § 2 mom. värnpliktslagen föreskrivs att värnpliktiga som tilldelats armén får användas utom rikets gränser endast till rikets försvar och efter det att statsrådet blivit hört samt, om riksdagen inte är samlad eller inom trettio dagar skall sammanträda, riksdagskallelse utfärdats. Numera gäller enligt uttrycklig föreskrift i 10 kap. 9 § den nya RF att regeringen får

insätta rikets försvarsmakt eller del därav i strid för att möta väpnat angrepp mot riket. Vidare föreskrivs i 13 kap. 1 § den nya RF att, om riket kommer i krig eller krigsfara och riksmöte inte pågår, talmannen skall kalla till sådant möte. Med hänsyn till dessa bestämmelser är föreskriften i 28 § 2 mom. överflödig och kan utgå.

Lagförslagen innehåller vidare ett antal ändringar av formell natur som inte torde kräva några kommentarer.

Slutligen föreslås i de olika lagarna vissa genomgående ändringar som har samband med den nya RF i den mån sådana ändringar inte har föreslagits i andra sammanhang (se beträffande civilförsvarslagen prop. 1975:21). Sålunda har orden "Konungen" och "Kungl. Maj:t" samt ordet "krigsmakten" i olika böjningsformer bytts ut mot "regeringen" resp. "försvarsmakten" i motsvarande form. 28 § 1 mom. värnpliktslagen innehåller i det här hänseendet en i viss mån särpräglad föreskrift. Där föreskrivs nämligen att konungen, innan han beslutar i ärende som avses i lagrummet, måste höra statsrådet. Föreskriften om statsrådets hörande tillkom för att utvisa att ett sådant ärende inte fick avgöras i den ordning som gällde för kommandomålen. Av lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden följer att ärende som avses i 28 § 1 mom. värnpliktslagen inte får handläggas i den enklare ordning som anges i 7 kap. 3 § den nya RF utan skall avgöras vid regeringssammanträde. Någon särskild föreskrift om detta behöver således inte finnas i värnpliktslagen. Föreskriften om statsrådets hörande har i enlighet härmed inte ersatts med någon bestämmelse om att här avsedda ärenden måste avgöras vid regeringssammanträde.

En annan genomgående ändring som föreslås är att föreskrift som anger att regeringen äger meddela tillämpningsföreskrifter upphävs. Som förut sagts är regeringen på grund av den nya RF behörig att besluta föreskrifter om verkställighet av lag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att antaga inom försvarsdepartementet upprättade förslag till
1. lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99),
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
3. lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
4. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74).

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen 2
Förslag till lag om ändring i värnpliktslagen 8
Förslag till lag om ändring i lagen om vapenfri tjänst 12
Förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen 13
Nytt förmånssystem för värnpliktiga m. fl. 15
Inledning 15
Ersättning m. m. åt värnpliktiga 17
Nuvarande ordning 17
Förmånsutredningen 24
Remissyttrandena 32
Departementspromemorian 40
Remissyttrandena 45
Ersättning åt civilförsvarspliktiga 51
Nuvarande ordning 51
Förmånsutredningen 53
Remissyttrandena 56
Departementspromemorian 59
Remissyttrandena 59
Föredraganden 60
Nuvarande ordning 60
Förmånsutredningen 63
Departementspromemorian 64
Överväganden och förslag 66
Hemställan 72
Författningsförslagen 73
Inledning 73
Nuvarande författningsbestånd 73
Regeringsformens regler om normgivningsmakten 76
Föredraganden 77
Hemställan 79
Beslut 79

Göteborgs Offsettryckeri AB, Stockholm 75.6 741 S